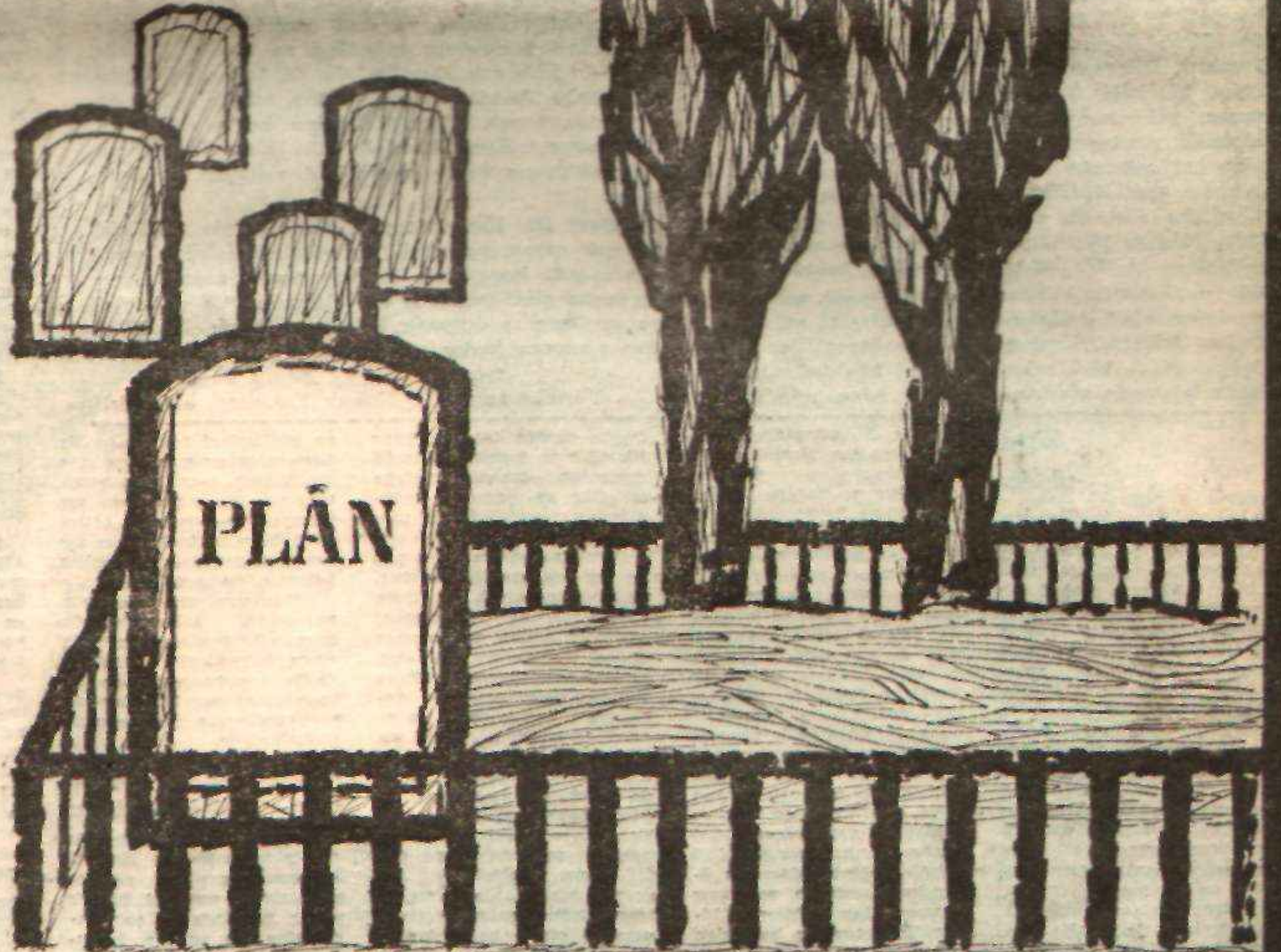


PLÂNCILARIN İSTİFASI VE HÜKÜMET



İnönü çekilecek mi?

Yıl: 1 - Sayı: 42 3 Ekim 1962 100 Kuruş



OKUYUCU'DAN YÖN'E

DOĞU MESELESİ

19 Eylül 1962 tarih ve 40 sayılı Yön dergisinde Dr. Sait Kızıltoprak imzasiyle çıkan yazıyı, Doğulu bir yüksek tahsil genci ve Fero ailesinin devrimlere, demokrasiye inanan, ağalık zihniyetine daima karşı koymayı kendisine şeref addeden evlâdı olarak cevaplandırmak isterim:

Doktor, bir kere Doğuyu ve Doğuluyu tanımıyorsunuz. Siz, bir iki yer hariç, Doğuyu görme lüzumunu hissetmediğiniz gibi, halkını tanımadınız, ıstıraplarını duymadınız. Her gün ilgililerce peyderpey ve imkânlar nispetinde sarılan yaraları deşiyorsunuz. Gönül isterdi ki karşımıza bir fikir ve yenilikle çıksaydınız. Denenmiş demagojik metodlarla değil,

Doğuda halledilmemiş, behemehal halledilmesi lâzım gelen birçok dâvanın mevcudiyetini müdrikiz. Büyük ihmallerin acısını size cevap vermek zaruretine düştüğüm şu günlerde daha fazla duyuyor ve Doğu probleminin bu memlekette istismara meydan verilmiyecek şekilde süratle halledilmesi lâzım geldiğine inanıyorum.

Doğulu bir yüksek tahsil genci olarak hükümetten dâvalarımız üzerine eğilmesini istiyorum. İşte dâvalarımız:

1 — Bütün Türkiyede olduğu gibi, Doğuda da bir toprak reformuna ihtiyaç vardır. Az da olsa, toprak ağalığı ve bunların başında devlet hazinesi vardır.

İster hakiki şahıslar (Ağada), ister hükmi şahısta (Devletin hazine ağalığı) olsun, hakkaniyet ve memleket gerçekleri gözönüne alınarak bu topraklar gerçek sahipleri olan topraksız köylüye verilmeli ki Millî Ekonomi bundan müstefit olsun. Ve istismarcı istismara sapmasın. — Toprak reformu yapılırken müstahsil köylüye tercihen verilmesi şarttır. —

Hatırlatmakta fayda vardır, Hükûmet, toprağı dağıtmakla görevinin bittiğini sanmamalı: Topraktan azami istifadenin temini için, yardım elini uzatmalıdır. Ki bu yardımların başında Kredi temini ve teknik bilgi gelmektedir. Vasıtaları: Bütmini ve teknik bilgi gelmektedir. Vasıtaları: Bütçeden hususi bir fon tahsisi ve teknik, mesleki okul, kursları açılmalıdır.

2 — Eğitim dâvamız: Geri kalmış milletlerin birinci plânda önem verdikleri dâvaların başında, şüphe yok ki eğitim dâvası da vardır. Türkiyemizde eğitim dâvasının lâyıkı veçhile halledilmediği açıktır. Dünyanın takdirlerini kazanan ve dik katlerini üzerinde toplayan eğitim hamlelerimiz istismarcı yobazın, kötü idarenin ürkekliğinden ve elbirliği yüzünden yarım bırakılmış, bir kısmı ortadan kaldırılmıştır.

Dahası var: Hükûmetin bütün çabasına rağmen, eğitim dâvamız bilhassa köyde, özellikle doğuda, inkıtaa uğratılmıştır. Çıkarlarını ve yükselişlerini — ki biz bu yükselişi düşüş kabul ediyoruz — cehaletin artışında bulan ağalık vesaire müessoseler, eğitim dâvamızda köstekleyici rol oynamıştır. Cahil köylüyü çocuğuna müspet ilim okuttuğu için — ki biz bu şekildeki köylünün huzurunda hürmetle eğiliriz — afaroz eden, onu iktisaden çökertmeye çalışan ve daha acısı, köydeki öğretmeni kaçırtmak için onun zaruri ihtiyaçlarını da kullandığı eşyalarını çaldırtan bir ağalık zihniyetinin elbette ki müdafii olmadığımız gibi, şiddetle de karşısındayız.

Aynı şekilde, bunların bu davranışını gerçekliyen sözde aydınların durumu bir başka acıdır.

Bu gerçeklerin ışığı altında, Hükûmetin Doğuda eğitim dâvasını bir plâna bağlıyarak halli zaruridir. Bizim düşündüklerimiz şunlardır:

a) Her köye bir ilkokul,

b) Her nahiyeye asgari bir meslek okulu,

c) Her ilçe merkezinde orta dereceli okullar — özellikle meslek okulları —

d) Bölge üniversiteleri,

e) Orta öğretimde istidatlı olan öğrencilerin devlet yardımiyle okutulması,

f) Üniversiteye gelebilmiş, Doğulu yüksek tahsil gencine kredi imkânlarından fazla kontenjan tanınması — fakirliği, kabiliyeti ve istismar edilebileceği nazara alınarak — lüzumuna inanıyoruz.

3 — Sağlık dâvamız: (Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur) sözü, bir gerçeğin ifadesidir. Ahlâken kuvvetli olan doğulu kardeşim, bedenen de gerekli takviyeyi görürse, bu vatana hizmet yarışında kimseden geri kalmıyacağından eminim.

Doğunun kalem şarlatanları doktorlara, Devlet hastahanelerini bir hususi muayenehane haline getiren doktorlara değil. Schweitzer gibi idealist doktorlara — Afrikanın vahşi zencilerine gayri insani yaşama şartları içinde hizmet etmeyi şeref addeden doktor — ihtiyaç vardır.

Görülüyor ki dâvalarımızın hepsi önemlidir. Dâvalarımızın hepsi kazanılmaya muhtaçtır. Yoksa, tahriklerle, ırkçılık yapmakla dâvalar halledilemez.

Bütün bunlara ilâveten, doğulu olarak ahlâksız, hırsız ve sürgün memurun, zorba jandarmanın ıstırabını bizden çok daha iyi dile getiren sayın Avni Doğan Beye teşekkür etmek, zannedersem kadirşinaslık icabıdır.

İstismarın derecesine bakınız ki: Dr. Kırmızıtoprak, DP. devrindeki tevkifleri, kötü bir idarenin icraatına bağlamakta ve DP. ye rey verenlerin bahsettiği ağalar olduğunu inandırmaya çalışıyor. Araştırıldığında görülecektir ki: devrin muhalefet cephesine rey verenler, özellikle Alevi Türk kitlesidir.

Tarihi vesikalar ve ilmi gerçeklerle devşirme dilleri konuştuğu anlaşılan ve bunda hükümetlerin pek çok ihmallerinin de bulunduğu bilinen Doğu Anadolu köylüsünden askere gidip de geldikten sonra, (Ben türkçeden başka bir lisan bilmiyorum) diyen Anadolu köylüsüne, Dr. Kırmızıtoprak'ın ne cevap vereceğini merakla bekliyorum.

Evet Dr. Kırmızıtoprak, bir elimizde Atatürk'ün ışık saçan meş'alesi, bir elimizde inkılâp çanı, son süratle koşuyoruz. Bu koşuşumuz ancak senin ve senin gibi kararmış ruhluların kapalı gözlerini ve çanlarımızı duymak istemiyen tıkalı kulaklarını açıncaya kadar sürecektir.

Engin DİKMEN
Vartolu ve A. Ü. Hukuk Fakültesi öğrencisi

Köye giden aydın

Öğrencilik yıllarından beri devrimci, halkçı, toplumcu fikirlerin zaferi uğrundaki çabalarımıza tanıklık eden arkadaşlar, YÖN'e yazmaya teşvik ediyorlardı beni. Yazmanın bir yetenek işi olduğunu bildiğimden, YÖN'ü okumak ve okutmakla yetiniyordum.

Gazetenizin 38 sayılı nüshasında, Onur Öymen'in Türk veteriner hekimliğini ve mesleki çalışmalarımızı küçültücü yazısını okuduktan sonra, gerçekleri belirtmek zorunluğunu duydum ve bu yazıyı yazdım.

Sayın yazarın, kendi fakültesinin de bağlı bulunduğu Ankara Üniversitesinin Veteriner Fakültesi mezunlarına baytar denmediğini bilmesi lâzımdı. Veteriner Fakültesinden mezun olanlara Veteriner Hekim ünvanı verir yasalarımız. Bir de Sağlık Memurları vardır örgütümüzde. Anadolu'nun her köşesinde köye ve köylünün derdine koşan, insan ve hayvan sağlığının korunmasında üzerine düşen ödevi en iyi şekilde yapan, toprak yığınından farksız evlerde yatan, o siyah ekmeği köylü ile paylaşan fedakâr insanlardır onlar. Yurdu turist gibi dolaşan, otomobil penceresinden yurdu tanıyan kişiler değildir onlar. Çantası sırtında, bazan atlı, bazan yaya, kar demeden, kış demeden köylere koşan, köylünün canının yongası öküzünü, ineğini, davarını ölümden kurtaran ve hayır duasını alan mütevazı kişilerdir veteriner hekimler.

Başka imtiyazlı meslekler gibi ne ek ödenek, ne ek görev ücreti, ne de fazla mesai ücreti tanınmamıştır onlara. On altı senelik ağır ve yıpratıcı bir öğrenimden sonra, mesleğe atılırlar ve baremin kendilerine tanıdığı cüzi maaşla geçinip giderler.

Gelelim yazarın konu yaptığı at vebası mücadelesine. 1960 mayısında, ta Orta Afrika'dan ve Hindistan'dan kök alarak yurdumuza kadar ulaşan bu hastalık, yurdumuzda kontrol altına alınmış, Balkanlara ve Avrupaya sıçramasına meydan vermeden, aynı yıl söndürülmüştür. At vebasının söndürülmesi savaşında Türk veteriner hekimliğinin başarısını bütün dünya alkışlamıştır. Yalnız at vebası mücadelesinde değil, insan sağlığı için de gerçek bir tehlike teşkil eden kuduz, ruam, şarbon, verem gibi hastalıklarla hergün yaptığı savaş, Türk halkoyunun malûmudur.

At vebası aşılamasında, köy grupları ihdas edilmiş ve köylerdeki tek tırnaklı hayvanlar grup merkezinde toplanarak, aşıya tâbi tutulmuştur. Bu şekil, hem aşılamayı mevsiminde bitirmek, hem de kullanılan aşının prespektüsünü tatbik bakımından gerekliydi.

Yurdumuzun ekonomik ve sosyal kalkınmasında önemli hizmetleri olan veteriner hekimlerin hakkını teslim edeceğinize ve bu açıklamayı gazetenizde yayınlıyacağınıza inanıyorum. Saygılarımla.

Rasim YÜCEBAŞ
(Veteriner hekim)

Dâvalarımız

Evvelce kulaktan kulağa fısıltı halinde bile lâfı edilemiyen «sosyal adalet» mefhumu son iki buçuk yıldır, üzerinde en çok konuşulan ve yazılan konulardan biri oldu. Bunun iki sebebi vardır: Birincisi, kaldırılan yasağın ortaya çıkardığı boşalma ihtiyacıdır. Daha önemli olan diğer sebep de, sosyal adaleti temin bâbında bugüne kadar, memleketimizde, gözle görülebilir hemen hemen hiçbir şey yapılmamış olmasının, vicdan sahipleri üzerinde yaptığı ağır tepkidir.

İlk sebep üzerinde önemle durulmak gerekir. Evet, evvelce «komünist», «vatan haini», «Rus uşağı» damgasını yememek için, kimse sosyal adalet lâfını ağzına alamıyordu. Hattâ bu endişe bugün bile tamamen dağılmış değildir.

Hiciv üstadımız Eşref'in meşhur mısralarını hatırlarsınız:

Devri istibdatta bir söz söylemek memnu idi,
Ağzını açsan eğer ağlatırlardı ananı.
Devri hürriyetteyiz şimdi değişti kaide,
Söyletirler evvelâ sonra . . erler ananı.

Memleketimizde halkın büyük kısmı açtır, yeterli gıda alamaz. Ekmeğe kuvvet karın doldurmak tokluk değildir. İleri, hattâ orta seviyedeki bir Batı memleketinde büyük baş hayvanlara kümes olarak dahi kullanılmasına kanuni imkân olmıyan binalarda nüfusumuzun çok büyük bir çoğunluğu oturmaktadır. Tarihî devirleri taş devri, tunç devri, demir devri diye ayırırlar. Bizim memleketimizde pek çok bölgelerde halk, dünya tarihinde henüz isimlendirilmemiş bir devrede, toprak devrinde yaşamaktadır. Hattâ mağara devri hayatı yaşıyan vatandaşlarımız da azımsanmıyacak bir sayıdadır.

Türkiye bazı bakımlardan eski Mısırlılar, Asurilerden de geridir: Bu memleketlerde halk, su baskını diye birşey bilmezdi. Yirminci yüzyıl Türkiyesinde bu âfet her yıl büyük can ve mal kaybına sebep olur.

Memleket hastalıktan ve ilâçsızlıktan kırılmaktadır. Cehalet korkunç seviyededir.

Bütün bunları görmek, sonra da giderme çarelerini aramak hepimizin baş derdi olmak dururken, biz bu konuları ele alanları nerede ise linç edeceğiz. Şurası asla unutulmamalıdır: Vatandaşlarımızın yüzde doksanı bu durumda yaşadığı sürece, biz şehirli hayatta ne kadar başarı kazanırsak kazanalım, yine rahat edemeyiz. Onların sefaleti huzursuzluğu bizi de sefil ve huzursuz yapar. Komşumuzun bahçesine dolu yağarken bizimkine gül yağmaz.

İleri memleketler dünyanın öbür ucundaki aç insanların imdadına yetişme seferberliği açmışlarken bizler kendi kanımızdan olanların sürüngen hayvan hayatı yaşamasına nasıl göz yumarız?

Geçenlerde bir gazete: «Yurdumuzun en önemli meselesi nedir?» diye bir anket açmıştı. Halbuki bizim en önemli meselemiz diye birşey yok: En önemli meselelerimiz var. Zira ne eğitim ne sulama, ne sağlık, ne üretim, ne ihracat ne de yol dâvasını çözmekle bir iş yapmış olmayız. Bu dâvaların birbirlerile en yakından ilgili olanlarını aynı zamanda ele almak zorundayız. Bir yerde istihsal arttı diyelim. Yol olmazsa bundan nasıl faydalanırız?

Okuma yazma bilenlerin sayısını bir anda yüzde yüze çıkarmak ne halledilmiş olur. Bu insanları her an kitap, gazete, dergi yağmuruna tutmazsak bütün emekler boşa gider.

Dediğimiz gibi, Türkiyenin en önemli dâvası değil, dâvaları vardır ve bunların hiç biri diğeri ele alınmadan halledilemez.

Vehbi BELGİL

İki Gerçek

Türkiyenin problemleri var. Çözülmeyi bekliyen ve sonuca vardırılmamış problemleri. Köprünün bir ucuna sinmiş Doğu gerçeği ve Türkiyenin ulaşmak istediği Batı.

Ne denli bir davranıştır? Yıkıcı ve baskıcı bir ağa topluluğuna bugün için kendi yollarının çıkarlarına tekrar hak kullanma — ağalık yetkisi vetrilmiştir. Kim ağa? sosyalistçe davranarak varını yoğunu köye adıyan mı, yoksa köyün varını yoğunu kişiliğine kapsatan mı?

İşte Türkiye'de sözü edilen ve hâlâ da edilecek olan ağalığı iki yanı ile gün ışığına çıkaracak gerçek

BİRİNCİ KÖY: SAZAK — Bembeyaz ideallerin kucaklaştığı köy hastahanesi, hem de içinde gerekli malzeme ve doktorla hemşirenin bulunduğu bir hastahane gördünüz mü? Ya bütün köyü çevreliyen bir yol 3 temiz badanalı bir okul? Bu köyün adı Sazak'tır? Eskişehirin bir köyü.

Sazak adını ağasından alan köy. Okuma yazmadan yoksun bir tek kişi yok. Köylülerin geceleri işten sonra elektrik ışığı altında kitap (Balzak, Hemingway, Camus'nün) okuduğu kütüphanesi de var. Sazak ağalığın kişilik için değil toplum faydasına kullanıldığı köy.

Ağa demişler yermişler? Ama bu ağa köye bunları kazandırmış. Köy hepimizin demiş.

Sonra, evet sonra da köyüne Oda Tiyatrosunu konuk edip, köy meydanında tiyatroyu anlattırmış. Bu oynanan oyunun ayrı bir özelliği var: Oyun köy ve ağa durumunu inceliyen Pusu da oyunu. Düşünün ağa bütün masraflarına katlanıp bu oyunu köylülere gösteriyor. Az şey değil hani. Birinci köyün gerçeği ve bir ağa. Ben değil toplum demiş. Ağalık değil insanlık bu.

İKİNCİ KÖY: ŞEREFİYE: «Bu particilik yok mu, ağalar savaşıyor beğ. Yeni... len yok ağalardan. Köylü ve... nik beğ. köylü.»

Neymiş efendim? Köyde iki ağa varmış. İkisi de ayrı partilerden. Savaşıyorlarmış kendi çıkarlarına. Arkalarında da köylüler. Ne olmuş bu savaşın sonu? Köylüler biribirlerinden selâmı kesmişler. Büyük güçlüklerle kurulan köy kütüphanesine ve camiine merhabalaşmak korkusundan uğramaz olmuşlar. Ağa kışkısundan. Bir de particilikten sökülen ve yakılan 280 gelişmiş meyve fidanı var ki o ayrı bir gerçek.

Ağa ve particilikten kazanılanlar bunlar. Ya kaybedilenler? Ağalar zengin. Onları ilgilendirmez susuzluk denilen şey. Herşey yakında düşmüş kalmış. Halbuki köyün az ötesinde bir çay var. Hiç olmazsa motorla bile su çıkarmak mümkün. Toprak yok denilecek kadar az köylünün. Toprak, traktörler ağada. Ağanın sırtı kalkınmış köylünün sırtı paslandı.

SONUÇ: İki köy gerçeği size. Düşünün iki ağalığın yarattığı gerçekleri. Ve sonra da hangi ağalara ağalık yetkisinin verileceğini söyleyin.

Çok söylenmiştir. Çok söylenecektir. Çünkü hiç dinlenmemiştir. Kolay değil b... ya ulaşmak.

Ergun HİÇYILMAZ

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

YÖN

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

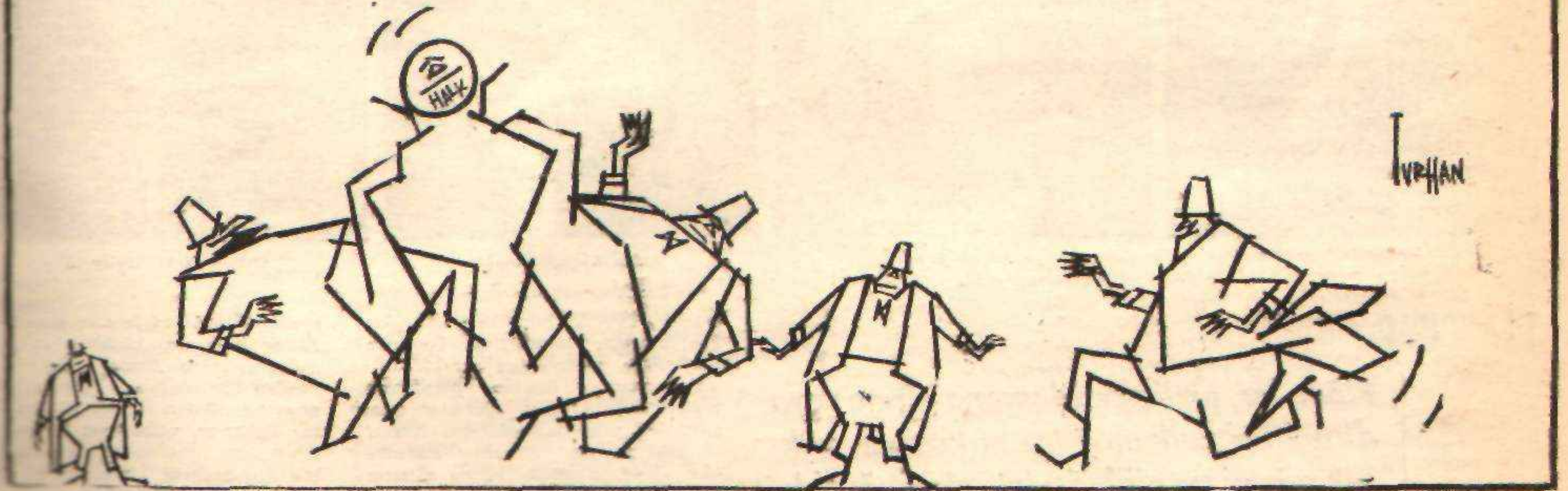
İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE : BAKANLIKLAR — AKARA, ATATÜRK BULVAR 137/8 Telefon: 12 72 80 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokağı 32 Çağaloğlu. Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12.50 T.L.'dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL., Üç aylık 10 T.L.'dır. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN : Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

YÖN — HAFTALIK GAZETE



BAKIŞ

Eski ve yeni Türkiye

Çıkmaz yol

İş başında bir çaresizlik hükümeti var. Gördüğüm pek az kişi memnun. Hükümeti şevkle destekliyen tek insan yok. «İnönü giderse ne olur» korkusu, hükümeti ve halkı [illegible] tek kuvvet.

Bir yıla yakın zaman zarfında, [illegible] İnönü [illegible] kalkınma plânıyla. Başbakan [illegible] bir yılın hesabını soranlara, «Plân yapıyoruz» cevabını veriyor ve «Hele bir plân bitsin, her şey düzelecek» ümidini yaymaya uğraşıyordu.

Fakat aslında Plân, Hükümetin elinde bir mazeretten ibaretti. Hiç bir ciddi [illegible] girişemiyen hükümet, aczini plân kelimesinin câzibesiyle gizlemeye çalışıyordu. Devlet Plânlama Teşkilâtının genç ve değerli uzmanlarının çalışmaları kâğıt üzerinde kalmaya mahkûmdu. Nitekim Plânlı devre, aylarca önce, 1962 geçiş programıyla başlamıştır. Fakat bu devre zarfında Başbakanın imzasıyla yürürlüğe girdiği halde, 1962 Plânının hiç bir tavsiyesi uygulanmamıştır. 1962 Programının objektif hikâyesini, diğer [illegible] teferruatıyla bulacaksınız. [illegible] Soysal'ın sadece vesikaları konuşturan incelemesinde de, Plân Hedefleri ve Stratejisi adlı Bakanlar Kurulu kararına uygun şekilde hazırlanan 5 yıllık kalkınma Plânının, onu dış yardım avlama oltası sayan mutlu azınlık tarafından ne hale getirildiğini okuyacaksınız.

Bunun içindir ki, Plân fikrinin en [illegible] taraftarlarından olan Yön, Yüksek Plânlama Kurulunda plân kuşa çevrilirken, 5 Eylül 1962 tarihli başyazısını şu [illegible] bitiriyordu: «Uzmanlar, plânın aldatmaca aracı hâline getirilmesi karşısında susamazlar. Büyük ümitler bağladıkları plân fikrinin gülünçleştirilmesine seyirci kalamazlar. Buna hakları yoktur... Plâncılar, statükocu kuvvetlerin bir âleti haline gelmek istemiyorlarsa, görevlerinden ayrılmak pahasına da olsa, gerçeği kamu oyuna açıklamak zorundadırlar.»

En ufak hayale yer bırakmayan bu durum karşısında dahi, Devlet Plânlama Teşkilâtının genç, fakat sabırlı temsilcileri istifa etmeyip, asgarinin asgarisini kurtarmaya çalıştılar. Karar mevkiinde bulunan politikacıya, teknisyenin sesini az çok duyurmak istediler. Yüzde 7 kalkınma hızına evet diyen, fakat bu kalkınma hızının gerektirdiği tedbirleri almayı reddeden bakanlarımıza, düştükleri çelişikliği anlatmaya uğraştılar. Ne çare ki, plâna inanmıyan, onu içte ve dışta bir aldatmaca aracı olarak kullanmak istiyen politikacılar, dürüst teknisyenlerin çırpınışına aldırış bile etmediler.

Plân konusundaki son söz, elbette ki Hükümete ve Parlâmentoya aitti. Fakat plân adı altında plânsız gidişi sürdürmek istiyenlerin âleti olmayı red detmek te, namuslu memurların en tabii hakkı, hattâ vazifesiydi. Plâncılar, olgun bir sessizlik içinde istifa ederek, bu vazifeyi yerine getirdiler. Gerçekten açık rejimlerde, bunun sayısız örnekleri vardır.

Böylece, bir yıldır sürdürülen plân hikâyesinin, bir aldatmacadan öteye gitmediğini kamu oyu da öğrenmiş oldu. Toplumun en iyimser zinde kuvvetleri bile, statükocuların plânı yapamıyacağını anladı. Hükümetin günlük çekişmeler içinde bir yılı nasıl israf ettiği ve daha bir çok yılı nasıl israf edeceği ortaya çıktı.

Sâdece «Daha beteri gelir» korkusuyla ayakta duran bir idarenin, bu sarsıntıya uzun zaman dayanması çok güçtür.

Çıkmazdan kurtuluş çabası

Plâncıların istifasının yarattığı manzara, ümitsizliktir. Fakat en ümitsiz durumların, en ümitli gelişmelerin başlangıcı olduğu unutulmamalı. Ümitsizliğin bir sonu vardır, bu sona erişince, ümitsizliği doğuran durumları ortadan kaldırma azmi, kendiliğinden artar. Mücadele gücü bilenir. En taze ümitlerle, mutlu günlerin savaşı başlar.

Türkiye bugün bu noktada bulunuyor. Memleketimiz bir oluş krizi içindedir: Eski ve yeni Türkiye çarpışıyor. Toplumun dinamik kuvvetleri (zinde kuvvetler de diyebilirsiniz), her ne pahasına olursa olsun, mevcut düzeni sürdürmek için direnen mutlu azınlık ile savaş halindedir.

Bu, çeşitli şekillerde, Tanzimattan beri sürüp giden ve Atatürk devrimleriyle birlikte, ilk önemli başarıya ulaşan bir savaşın hikâyesidir. Ne çare ki bu gayretler, Türkiyemizi hızla çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırmaya yetmemiştir. Özellikle 1946 dan sonra, siyasi güç, muhafazakâr kasaba eşrafının ve onunla işbirliği halinde hızla gelişen büyük sermayenin tamamiyle eline geçince, Atatürk devrinin hamleleri sona ermiştir.

Bu muhafazakâr sınıf, Sosyal ve iktisadi dâvalarımızın çözülmesinde tam bir aciz göstermiş ve memleketi gittikçe artan ölçüde yabancı sermaye hâkimiyetine sokarak, dilencilikle günü gün etmekten başka çıkar yol bulamamıştır.

27 Mayıs hareketi, yeteri kadar şuurlu olmasa da, memleketimize değerli yıllar kaybettiren bu haysiyet kırıcı, miskin ve âciz gidişe karşı zinde kuvvetlerin gösterdiği tepkidir. O tarihlerde şartlar, hareketin gerçek mânasının anlaşılmasına elverişli bulunmadığı için, 27 Mayıs bir bocalama devresinden ibaret kalmış, korkulu günlerden sonra muhafazakâr kuvvetler duruma hâkim olmuşlardır. Sayın İnönü, statükocu kuvvetlerin bugün en güçlü sözcüsü haline gelmiştir. Eski Türkiye, tarihi şahsiyet İnönüye sığınarak yaşama çabası içindedir!

27 Mayıs başarısız görünüşüne rağmen, Atatürkün istediği Yeni Türkiyeyi kurmaya azimli zinde kuvvetlerin uyanış ve şuur kazanma devresi olmuştur. İşçisiyle, gençliğiyle, üniformalı ve üniformasız aydınıyla zinde kuvvetler bugün düne nazaran, dönen oyunları biraz daha iyi değerlendiriyorlar. Biraz daha şuurlu şekilde statükocuların karşısına dikiliyorlar. Nitekim, Türkiyeyi, sosyal adalet içinde hızla kalkınma yoluna koyacak bir plân hazırlamaya uğraşan uzmanların çabaları, statükocular tarafından önlenince, zinde kuvvetler plâncıların safında yer almışlardır. Hâkim sınıfların kiralık kalemleri müstafi uzmanlara saldırırken, işçi liderleri statükocuların oyunlarını açıklamış ve plâncıları desteklemiştir. Gençlik teşekkülleri, bildiriler yayınlıyarak, kalkınma Plânının kuşa döndürülmesini protesto etmişlerdir. Bir anlamda ordunun temsilcisi sayılan tabii Senatörler, plâncıları savunmuşlardır. Bütün zinde kuvvetler, Atatürkün arzuladığı Türkiyenin kurulmasını köstekliyen statükocuların oyunlarının az çok farkındadır ve onlara karşı mücadeleye hazırdır. Bu, ümit verici, fakat henüz yeterli olmayan bir gelişmedir. Hareketin tam bir şuur kazanması, biraz daha zaman istiyecektir.

Mücadele, elbette ki yeninin eskiyi yenmesiyle son bulacaktır. Halk kütlelerinin hızla uyandığı bir çağda, kalkınma kervanına sonradan katılmış bütün memleketler, süratle gelişme ve ilerleme çabası içindeler. Atatürk devrinde, az gelişmiş dünyaya öncülük eden Türkiye, elbette ki bu çabaların dışında kalamaz. Memleketin sosyal adalet içinde hızla ilerlemesine karşı koyan kuvvetler, şu veya bu şekilde er geç tasfiyeye uğrayacaklardır.

Tek çıkar yol

Fakat fazla zaman kaybetmek istemiyorsak, bir gerçeği artık iyice anlamak lâzım: Batılı dostların da teşvik ve yardımlarıyla, Menderes devrinde girişilen kapitalist gelişme politikası, bu memleketin dâvalarını hiç bir şekilde çözemez. Kapitalist gelişmenin tabii sonuçları olan israfa, sömürücülüğe ve zaman kaybına, bu fakir memleketin daha fazla tahammülü yok. Plân şalına sarmalanarak piyasaya sürülen dünün denenmiş politikası, gittikçe ağırlaşan iktisadi ve sosyal buhrana çare bulamaz. Türkiye için de tek çıkar yol, en ileri şeklini sosyalizimde bulan, kapitalist olmıyan gelişme tarzıdır. Kalkınma yoluna geç giren bütün memleketler, olayların zoru altında, er veya geç kapitalist olmayan kalkınma yolunu seçmeye mecbur kalıyorlar. Yemende Ortaçağ düzenine karşı dikilen subaylar bile zafer sevinci için de, «Kurtuluş yolu, sosyalizmdir» diye haykırıyorlar. Cezayir, fakirlikten ve gerilikten en kısa zamanda kurtulma ümidini sosyalizme bağlamış bulunuyor. Asya ve Afrikada daha bir yığın memleket, kurtuluşu sosyalizmden bekliyor. Zira uyanan halk kütlelerinin ihtiyaçlarını karşılamak, milli bağımsızlığı sağlamak ve gerçek demokrasiyi kavramak için başka yol yok.

Plâncıların istifasının da açıkça gösterdiği üzere, kapitalist düzende, bir komediden öteye gidemiyen plânlama, ancak kapitlist olmayan bir düzende, güçlü bir kalkınma aracı hâline gelir.

Daha bir sürü bocalamaların önlenmesi ve özlediğimiz yeni Türkiyenin hızla kurulması, iki ikinin dört ettiği kadar kesin olan bu matematik gerçeğin, bütün zinde kuvvetler tarafından bir an önce benimsenmesine bağlı. Bu şuur gelişince, eski Türkiye köhne temsilcileriyle birlikte iskambilden bir şato gibi kendiliğinden çöküp gidecek. O günler çok uzak olmasa gerek.

Doğan Avcıoğlu



Ayhan Çilingiroğlu



Necat Erder



Attila Karaosmanoğlu



Osman Nuri Torun

Halkı aldatanlara «Hayır» dediler

PLÂNCILAR

Plâncılar, gizlice enflasyona gitme veya düşük bir kalkınma hızını kasden yüksek gösterme gibi, devlet adamlığı ciddiyeti ve dürüstlüğü ile bağdaşmıyan bir aldatmacaya âlet olmayı, teknisyen namusuna yakıştıramadıkları için, istifa ettiler. İstifa zinde kuvvetler arasında geniş yankı uyandırdı. İnönünün, bir kaç ay içinde çekilmesi bekleniyor.

Teknisyen nâmusu

Geçen haftanın başında, Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Osman Nuri Torun'un sunduğu istifa mektubularına, Başbakan İnönü, önce aldırmadı. Mektupları okumadan, istifaları kabul etmiyeceğini gülerek söyledi. İnönü, dayanılmaz câzibesiyle istifaları geri aldıracağından emindi. «istifa haberi dışarıya sızmasın» demekle yetindi. Ondan sonra cuma akşamına kadar süren bir uzmanları kararlarından caydırma gayreti başladı. Bu caydırma gayretine, Plân konusunda Alican — Melen ikilisine cephe alan Turhan Feyzioğlu ve inanmadığı fikirlere kendini inandırmaya zorlıyarak, büyük kabiliyetlerini, politik kariyerini tehlikeye atacak ölçüde israf eden Coşkun Kırca aktif şekilde katıldı.

İstifaların ciddiyeti, ancak çarşamba akşamı geç vakit haberin gazeteciler tarafından duyulmasiyle anlaşıldı. İkna gayreti daha ciddi şekilde ele alındı. İnönü, lâfta kalacağı çok iyi bilinen müphem lâflarla, «Hele bir dönün, işler düzelir» diye, plâncıları yatıştırmaya çalıştı. Uzmanlar ise, plân bu hâliyle kaldığı müddetçe, haysiyetli insanlar olarak, istifalarını geri almayacaklarını, kararlı insanların soğukkanlılığıyle bildirdiler. Bu cevap, İnönü'yü düşündürdü. İstifaların hiç değilse, toptan yapılmayıp, kademeli şekilde teker teker verilmesini istedi. Fasılalı ayrılmalar, istifaların prensip anlaşmazlığı yüzünden değil de, şahsi sebeplerden yapıldığı intibaını yaratacaktı. Uzmanlar, bu politikacı oyununa gelmiyecek kadar tecrübeliydiler. Durum açıktı. Koalisyonu yaşatmak için, YTP. Genel Başkanı Alican'a her türlü lâvizi vermekten çekinmiyen İnönü, plânın kuşa döndürülmesine çoktan rıza göstermişti.

Yüksek Plânlama Kurulunda ve Bakanlar Kurulunda, Plânı, ciddi tedbirlerden mahrum bir seçim beyannamesi haline getiren Alican'a söz geçirecek güce sahip olmadığına inanıyordu. Bu sebeple, İnönü, plâncılardan, iltifatlar ve çene okşamalarla yetinip, emrivâkiyi kabullenmelerini istiyordu. Namuslu teknisyenler ise, varlıklı sınıflara verilen tâvizlerle dolu, ilmi hüviyetini ve bütünlüğünü kaybetmiş bir seçim beyannamesine, Plân adı verilerek, halkın aldatılmasına karşıydılar. Namus anlayışları bu aldatmacaya âlet olmalarına engeldi.

istifa sebebi

Plâncıların istifası, basında çoğu kasıtlı olan çeşitli yorumlara yol açtı. 27 Mayısta fonksiyonunu tamamladığını anlamadığı için, günden güne itibarını yitiren Akis, düne kadar karakterlerini, bilgilerini ve olgunluklarını öve öve bitiremediği plâncılar hakkında, «öz çocuklarını boğmağa azimli mel'ânet erbabının ağına düşmekten kendilerini kurtaramadılar» gibi aşağılık bir iddiada bulunarak, iftira rekorunu kırdı. Gökhan Evliyaoğlu, iftira yarışında Akis'in fersah fersah gerisinde kaldı ve «Teşkilâtın sosyalist hârika çocuklarına, devletçi CHP. bile tahammül edemedi» demekle yetindi. Bazı gazeteler, YÖN'ün bildirisine imza koyan Müsteşar Osman Nuri Torun'un hükümetçe vazifesinden uzaklaştırılmak istenmesi üzerine, plâncıların toptan istifa ettiğini yazdılar. Bazı gazeteler, plân müsveddesine Alican'ın, eski yazıyla uzmanlar aleyhine ağır sözler yazmasını ve bu sözlerin plâncıların eline geçmesini, istifa sebebi olarak gösterdiler.



Başbakan İnönü

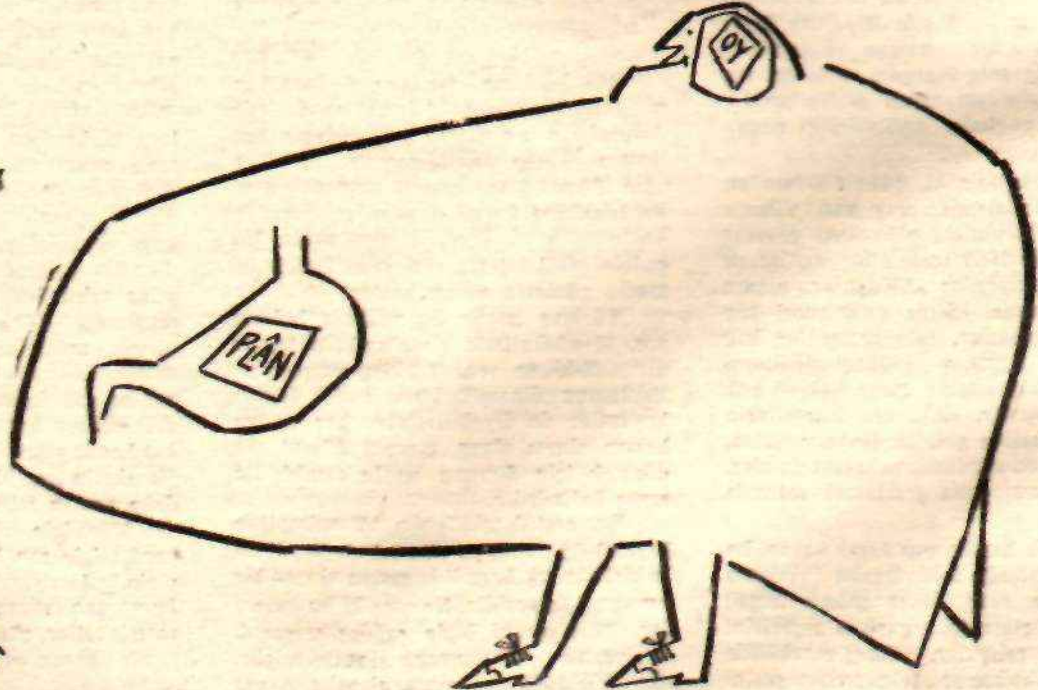
«Önce koalisyon, sonra plân»

YTP. grupunda, Başkan Yusuf Azizoğlu'nun, «Plânda Anayasaya ve milli menfaatlere aykırı kısımları, Alican plânı didik didik ederek çıkarttı» demesi de ek bir istifa sebebi sayıldı. Gerçekten Alican, plân müsveddesine, «malûm zihniyet, malûm olan sistemin neticesi, kalaslar, inek herifler, bu da böyle olur mu» tarzında, ancak yazanı küçülten yakışıksız sözler yazmıştı. Azizoğlu da bir Bakandan beklenmiyecek sözleri, YTP. grupunda söylemişti. Hattâ bazı işgüzar Bakanlar, plâncıların komünistliğini ispat için çirkin tahkikatlara bile girişmişlerdi. Bazı kabine arkadaşlarına bile komünist demekte mahzur görmiyen Ferit Melen, bazı gazetecilere, plâncıların komünist olduğunu söylemişti. Fakat plâncılar, bütün bu aşağılık iftiralar ve küfürler dolayısiyle, papaza kızıp oruç bozmıyacak kadar olgun ve şuurlu idiler.

Gazetelerde en çok rastlanan yorum, plâncıların kendilerini hükümetin üstünde saymaları, hükümetin plânda virgül değiştirmesine yanaşmamaları ve bu yüzden istifa ettikleri oldu.

Bütün bu iddialar, gerçekten uzaktır. Plânlama Teşkilâtının ikinci kuruluş yıldönümünde konuşan Sosyal Plânlama Dairesinin müstafi başkanı Necat Erder, sadece plâncıların kendilerini hükümetin üstünde sayma iddiarını şu sözlerle cevaplandırdı: «Biz, teşkilât olarak hiçbir zaman teknik sınırın ötesine geçmedik. Yalnız bu ülkenin bazı özellikleri var. Halkımız bu teşkilâta büyük ümit bağlamıştır. Hatalarımız belki olmuştur. Ama normal bir teknisyenin hatalarından büyük olmamıştır. Türkiye'de teknisyenlere büyük sorumluluklar yüklenmektedir. Hizmet ettiği siyasi organın kararlarını önce insan olarak değerlendirir, ondan sonra kabul eder. Kendisi için yanıltıcı olan hususlar başkaları bakımından doğru olabilir. Bu anda teknisyen sorumluluğu üzerine almaz, ayrılır.»

Bu sözlerde, istifanın gerçek sebebini bulmak mümkündür. Mümtaz Soysal'ın diğer sütunlarımızda bulacağınız incelemesinin ve «Rafa kaldırılan 1962 Plânı» yazısının da gösterdiği üzere, hükümet ciddi bir plânlamaya girişmek niyetinde değildir.



GEÇMİŞE MAZİ, YENMİŞE KUZU...

Plânı içte ve dışta bir aldatmaca vasıtası olarak kullanmak istemektedir. Buna rağmen, sabırlı plânlama uzmanları, asgarinin asgarisini kurtarabilmek için, politikacılara önemli tavizler vermişlerdir. Plânın yürütülmesinde temel dayanak olan iktisadi devlet teşebbüslerinin reorganizasyonu meselesinden vazgeçilmesini kabullenmişlerdir. Arsa ve mesken politikasının sakatlanmasına ses çıkarmamışlardır. Tarım vergisi ile ilgili teklifin plândan çıkarılarak, yuvarlak ve müphem bir cümleyle yetinilmesine boyun bükmüşlerdir.

Plâna başından sonuna kadar tamamen hâkim olan sosyal adalet ilkesinin dahi katledilmesine rıza göstermişlerdir. Sadece ve sadece, hükümetçe kabul edilen yüzde 7 kalkınma hızının gerçekleştirilmesi için gerekli finansmanın normal yollardan karşılanmasını sağlamaya çalışmışlardır. Hattâ plâncılar, yüzde 7 kalkınma hızından vazgeçip, daha düşük bir kalkınma hızı seçildiği takdirde, finansman konusunda da itirazları kalmıyacağını belirtmişlerdir. Fakat hükümet, yüzde 7 kalkınma hızında ısrar etmiş, gerekli finansmanı, münasip şekilde sağlıyacağını bildirmiştir. Halbuki Bakanlar Kurulunda, bu vaade de itibar edilmemiştir. Bakanlar Kurulunda, Yüksek Plânlama Kurulunca kabul edilen vergi kısmı tamamen çıkartılmış ve yüzde 7 lik hızın, sistemde yapılacak ıslahatın yanı sıra, «ekonomimizin gelişmesinden doğacak normal inkişaf» ile sağlanacağı ibaresi eklenmiştir. Halbuki ekonomiden, plânda öngörülen normal artışın dışında varidat sağlıyabilmek için, her şeyden önce, vergi yoluyla tasarrufların arttırılması lâzımdı. Bu durumda, ya hükümet, «yüzde 7 kalkınma hızı yapacağım» tarzında doğru olmayan bir iddia ile ortaya çıkmaktadır, ya da enflâsyon yoluyla kalkınmanın finansmanını düşünmektedir.

Alican'ın, çok yanlış anlaşılmış bir Keynes teorisinden mülhem olarak, politika arkadaşı Aydın Yalçın ile birlikte, Merkez Bankası kapılarını cömertçe açmaya taraftar olduğu bilinmektedir. Yalnız bugünkü şartlarda, açıkların banknot ihracıyla karşılanması son derece tehlikelidir. Ekonomide, fiyat yükselmeleri yoluyla kendini gösteren bir kıpırdama başlamıştır. Demir ve çimento karaborsa fiatlarına satılmaktadır. 1962 bütçesinin 1 milyar lira açık vereceği, uzmanlarca hesaplanmıştır. Böyle bir durumda Merkez Bankasına güvenmek, düpedüz intihardır. Dış yardım veren memleketler, enflâsyona şiddetle karşıdır. Enflâsyon dış yardımları azaltabilir ve bugünkü sihirbaz iktisatçıları, Menderesinkine benzer bir âkibete sürükliyebilir.



Ekrem Alican
Menderes politikası

İşte plâncılar, gizlice enflâsyona gitme veya düşük bir kalkınma hızını kasden yüksek gösterme gibi, devlet adamlığı ciddiyetiyle bağdaşmıyan bir aldatmacaya âlet olmayı, teknisyen namusuna yakıştırmadıkları için, istifa etmişlerdir.

Sosyalistlik ve sosyalist plân iddiaları da gülünçtür. Plâncılar, birçok vatanperver ve milliyetçi Türk aydını gibi, memleketimizin sosyal adalet içinde hızla kalkınmasının ancak halktan yana bir devletçilikle, yani sosyalizmle gerçekleştirilebileceğine inanabilirler. Bu, onları sadece yükseltir. Fakat plâncılar, şahsi tercihlerini plâna koymaktan dikkatle kaçınmışlar, Bakanlar Kurulunca kabul edilen «Plân hedefleri ve stratejisi» adlı dokümanın çerçevesinde bir plân yapmışlardır. Hattâ plânın stratejiyi de aşarak, özel teşebbüse gücünün çok üstünde imkân sağladığı rahatça söylenebilir. Yüksek Plânlama Kurulundan çıkan plân, sosyal adalete çok az yer vermektedir ve son derece liberaldir.

İstifalardan sonra

Devlet Plânlama Teşkilâtının başına, Hazine Umum Müdürü Ziya Müezzinoğlu getirildi. Müezzinoğlu için, başından itibaren eski Plânlama Teşkilâtı idarecilerine karşı açıktan cephe alan, her devirde herkesle geçinmesini bilmiş, aşırı derecede liberal görüşlü bir teknisyendir. Polatkan, Alican, İnan ve Melen devirlerinde Hazine Umum Müdürlüğü yapan Müezzinoğlu, Alican — Melen ikilisine olduğu kadar, onlara karşı çıkan Feyzioğlu'na da çok yakındır.

Feyzioğlu, hemşehrisi Müezzinoğluna, Kayseri senatör seçimini kazandırmak için çok uğraşmıştır. Yeni Müsteşar, batılı dost memleketlerin temsilcileriyle de, onların taleplerini pek fazla itiraz etmeden benimsediği için, çok iyi anlaşır. Bu sebeple, plânı göstermelik bir ziynet eşyası sayan hükümet, bugünkü şartlar altında en ideal tercihi yapmıştır. Esasen, ortada plân diye birşey kalmadığına göre, Ziya Müezzinoğlu'nun yeni vazifesinde büyük başarı sağlıyacağı rahatça söylenebilir.

Dış yardımlar

Plâncıların istifası, Ankara'da, bunun dış yardımlara tesir edeceği en-

---

RAFA KALDIRILAN 1962 PLÂNI

Görünen köy klavuz istemez!

Plânlı devre, 1962 başından itibaren resmen başladı. 1962 Plânı hâlen yürürlüktedir. Fakat bu program, Hükümetçe kabul edildiği halde, hiç bir zaman uygulanmamıştır. Plâna rağmen, plânsız gidiş sürüp gitmektedir!

1962 programı, 5 yıllık Kalkınma Plânı için gerekli zemini hazıramak maksadıyla ortaya konmuştur. Program, *başarılı bir kalkınmanın zaruri kıldığı ana tedbirlere öncelik* tanımaktadır. Bu itibarla bir kalkınmaya geçiş programıdır ve yeniden *düzenleme tedbirlerine* önem vermektedir. Programda, «Plânlamaya bağlanan ümitlerin gerçekleşmesi için meselenin bu veçhesi üzerinde durmak şarttır» deniyor ve bu «temel işlerin gündelik işlerin önüne alınması» isteniyor.

Şimdi 1962 Programı ile alınması kararlaştırılan tedbirlerden en önemlilerinin akıbetini gözden geçirelim:

1. Toprak reformu, hâlâ Tarım Bakanlığında bekletilmektedir. *5 Yıllık Kalkınma Plânına ek olarak*, Yüksek Plânlama Kuruluna sunulan, Toprak reformu ile ilgili tavsiyeler, *konuşulmadan plândan çıkartılmıştır.*

2. Hâlâ sonuçlanmıyan idari reform çalışmaları, bakanlıkların görevlerinin yeniden paylaştırılmasına inhisar ettirilmiştir. İdari reformun meselesi olan personel dâvasına el atılmamıştır.

3. Vergi reformu konusunda, 1962 Programında yer alan 3 ilke, Vergi Reform Komisyonunca nazarı itibare dahi alınmamıştır! Bu ilkeler şunlardı:

a) Toplam yatırımı arttıracak ve yatırımları istenen yöne yöneltecek tedbirlerin alınması.

b) Bu konuda sosyal adâlet ilkelerinin gözönünde tutulması.

c) Plânlı kalkınmanın devlete yüklediği külfetlerin karşılanabilmesi için vergi varidatının milli gelirdeki artışı takip etmesini sağlıyacak elâstikiyetin sağlanması.

Şimdi sorarız, 1962 Programı, 5 Yıllık Plândan çok önce, Yüksek Plânlama Kurulunda kabul edilip, Başbakanın imzasıyla yürürlüğe girdiği halde, Vergi Reform Komisyonu nasıl *olur da bu ilkelere aldırış etmez?* Gelir ve Kurumlar vergilerine ait İnan ve Melen tasarılarında, nasıl olur da bu ilkeler yokmuş *gibi davranılabilir? Plâna gerçekten inanan bir* başbakan, böyle lâübaliliklere müsaade etmez.

İşin dahası da var. Hükümet, kâğıt üzerinde benimsediği vergi ilkelerini elinin tersiyle itmekle yetinmemiş, mutlu azınlık lehine vergi vâridatını azaltıcı tedbirler almış veya alacağını ilân etmiştir. Bunları da sıralıyalım:

a) Zirai gelir vergisinin tatbikatının geri bırakılması.

b) 193 sayılı kanunla tanınan en az geçim hadlerinin tatbikatını daha sonraki yıllara bırakma kararı.

c) Bina vergisi yükünün geniş ölçüde azaltılması.

d) Servet beyannamelerini geri verme kararı.

4. *Plânın temel dayanağı olan İktisadi Devlet Teşek*küllerinin reorganizasyonu gibi temel mesele, bu yolda geniş ve ciddi çalışmalar yapıldığı halde, geriye bırakılmıştır.

Hâlâ bekliyen kanun tasarıları

Ciddi bir plânlama için gerekli kanun tasarılarının pek çoğu henüz Meclise sevkedilmemiştir, sevkedilenler de kanunlaşmamıştır.

1962 *geçiş devrinde ele alınması gerekli kanunların* gecikmesi ile, bir çok hayati mesele askıda kalmıştır. Bu tasarı*lardan bazılarını, hâfızaları tazelemek için sıralıyalım:* Türkiye Enerji Kurumu Kanunu (T.E.K.) hâlâ çıkarılamamıştır.

Denizcilik Bankası reorganizasyonu, Türkiye Çelik ve Makina Endüstrisi Kanunu, Türkiye Maden Geliştirme Bankası, Deniz Taşıtları İmal ve Onarımı Kurumu, Kimya Sanayi Kurumu v.s. gibi hayati kanular, iktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonunu bekliyor. «Su Hakları Kanunu», «Su ürünleri kanunu», «Av Kanunu» gibi meseleler çoktan unutulmuştur.

Evet, *Sayın Hükümet üyeleri ve parlâmento âzaları*, bu devleti siz idare ediyorsunuz, ama memleketin meseleleri Kayseri affı *tartışmalarıyla* ve «aşırı ortacı» nutuklar atmakla çözülmüyor. Hepimiz plândan yana olduğumuzu söylediğimize göre, biraz gayret ve biraz ciddiyet!

Kanun konusu olmayan tedbirlerde de ayni gevşeklik görülmüştür. İşte 1962 Plânında yer aldığı halde, boş verilen bazı tavsiyeler:

1. Demiryolu târifelerinin tesbiti hatalıdır, bu yüzden yılda 288 milyon lira gelir kaybına uğranmaktadır. Tarifeler yeniden gözden geçirilmelidir.

2. Nakliye vergisi, kamyon nakliyatına teşmil edilmelidir.

3. Kömür fiyatları, maliyetleri karşılıyacak seviyeye *çıkarılmalıdır.*

4. Yatırımlar, zamanında ihaleye çıkarılmalıdır.

5. *1962 de işletmeye geçmesi, «Haziran ayı» programında* belirtilen Söke, Bartın Çimento fabrikaları tamamlanmalıdır.

6. Mesken inşaatına, sosyal yön verilmelidir.

Bu ve bunun gibi tedbirlere, çok fazla meşgul bakanlarımız el atmaya vakit bulamamışlardır. Hele bunlardan mesken meselesi, yürekler acısıdır.

Mesken rezaleti!

1962 Plânına göre, lüks meskenlere kredi verilmiyecek ve daha küçük meskenler yapılması sağlanacaktı. İlk altı *aylık sonuçlara göre, tatbikat tam aksi yönde gelişmiştir.* Nitekim ortalama mesken alanı 1961 ortalamasının üstüne çıkmış, *bazı illerde bu alan 130 metrekareye varmıştır! Bu sebeple* mesken yatırımları 1961'e nazaran yüzde 30 arttığı halde, mesken sayısındaki artış *yüzde 12 den* ibaret kalmıştı. Halbuki yüzde 30 yatırım artışıyla, yüzde 30 un üstünde mesken biriminde artış sağlamak bahis konusuydu.

Gecekonduların ıslahı için, 1961 Bütçesinden ayrılan 25 milyon lira, maksadına çok aykırı şekilde kullanılmakta. Bu tatbikat, bir meclis tahkikatına yol açaabilecek ciddiyettedir. Bu para, gelişi güzel bir araştırmaya dayanmadan gösterişli *temel atmalar* ve pahalı meskenlere gidiyor. Bu para, politik mülâhazalarla, «münasip» yerlerde arsalar almak için kullanılıyor. Arsa alımı *yerine, gecekondu mahallelerinde* kamu tesisleri yapmak, acaba neden akla gelmiyor?

Çimento ve demir depoları

Tedbir alınmadığı için çimento bu yıl hiç bir ciddi sebep olmadığı halde karaborsaya düşmüştür. Bugün hâlâ *fabrikalarda stok vardır.* Fakat çimento meselâ Ankarada 7 lira yerine, 12 liraya satılmaktadır. 12 lirayı veren herkes çimento *bulabilmektedir. Yâni yeter* çimento karaborsada vardır. Ama Hükümet özel sektör fabrika ve çimento bayileri saltanatına son verecek *tedbir almayı aklına bile getirmemek*tedir. Bugün günlük istihsali 500 ton olan bir fabrika, tek bir bayie 150 ton tahsis yapmaktadır. Bu bâyi çimentoyu mağazasına sokmadan sadece yüzde 10 bedel yatırarak, oturduğu yerde günde asgarî 3—5 bin lira kazanmakta, bu da yetmiyormuş gibi bir kısım çimentoyu karaborsaya sürmektedir. Kaldı ki çimento fabrikaları, tam kapasiteleriyle çalışmamaktadır Söke ve Bartın fabrikaları ise bir türlü bitirilememektedir. Bu apaçık yolsuzluklara göz yumuldukça, ciddî bir *mesken politikasını ortaya koymaya ve plânlamaya* imkân var mıdır?

Demir işi de ayrı bir rezalet! 1962 yılına, yuvarlak demir kütük olarak 4 bin stokla girilmiştir. Stok fazlalığından Karabük, 1962 başında kredili satış usulünü kabul etmiş ve demir fiyatlarını düşürmüştür. Haziran ayına 2 bin ton stokla girilmiştir. Bunu fırsat bilen demir ithalatçısı büyük firmalar, demir stoku yapmışlardır. Demir stokunun en yüksek olduğu aylarda, bu karaborsaya alışmış firmalar, demir *ithali için Hükümeti tazyik etmişler* ve 2,5 milyon liralık kütük ithalini başarmışlardır. Ne gariptir ki, Karabükün geçen yıllara nazaran kütük istihsalinde düşme olmuş, fakat stokları eritmek için Mart ve Mayıs arasında kütük ihraç edilmiştir. 3—4 ay sonra da kütük ithal edilmiştir! Sanayi Bakanlığının bunda hiç mi günahı yoktur? Karabük ve ithalâtçılar arasındaki mücadeleyi yine ithalâtçılar kazanmışlardır. İthalâtçılara boyun eğen bir Hükümet ciddi bir plânlama yapabilir mi? Plânlamaya inanan bir Hükümet, demir fiyatı Karabükte 178 kuruş iken, karaborsacı büyük *demir firmaları*nın piyasada demir fiyatını sun'î şekilde 2,5 liraya çıkart*malarına göz yumabilir mi?*

Meseleyi neresinden alırsanız alınız, plân edebiyatının gerisinde, eski plânsız gidişin ve vurgunculuğun yattığını göreceksiniz. Kâğıt üzerinde plân vardır, fakat değişen hiç bir şey yoktur.

Görünen köy klavuz istemez: Beş Yıllık Kalkınma Plânını da ayni akibet bekliyor.

dişesini yarattı. İstifalar, bu yüzden tenkid edildi. Bu endişe de yersizdir. Dış yardım, Plânlama Müsteşarına değil, plânın kendisine verilecektir. Yardımda, plândan da çok, siyasi ve askeri düşünceler rol oynayacaktır. Sadece plâna itibar edileceği farzedilse dahi, Batılı dostların, plâncılar ister istifa etsin, ister yerlerinde kalsın, plânın hüviyetini kolayca teşhis edecek kadar bilgili ve tecrübeli olduğunu, peşinen kabullenmek lâzımdır. Batılılar, plânın iç finansmanı meselesi ile yakinen ilgileneceklerdir. Fakat, plâncılar yerlerinde kaldığı takdirde, bu konuda batılı dostların aldatılacaklarını ve gerçeği görmiyeceklerini düşünmek, safdillikten başka birşey değildir. *İstifa dış yardıma zerrece tesir etmez.* Bununla beraber, dış yardım imkânları, hükümetin aylardır göstermek istediğinin aksine hiç de parlak değildir. Nitekim, Vaşington dönüşlerinde, büyük dış yardımlardan söz eden Alican ve Melen, Sam Amcanın Türkiye'deki yardım temsilcisi Van Dyke tarafından derhal yalanlanmıştır. Milli hislerimiz yönünden hiç de göğüs kabartıcı olmayan konuşmasında Van Dyke, «Alican ve Melen'in Amerikada konuştuğu kimseler, tam yetki sahibi değillerdir. Son sözü söyliyemezler» diyerek, Bakanlarımızın aşırı iyimserliğini göğüsledi.

Amerikan yardım miktarının daha belli olmadığını hatırlatmayı da lüzumlu sayan Sam Amca'nın temsilcisi, yardım miktarının Türkiye'nin iç finansman gayretine bağlı olacağını belirtti ve iç politikamıza tesir etmek endişesiyle «İç finansman enflâsyona gitmeden karşılanmazsa, konsersiyum üyelerinin kolay para vermesini beklememek gerekir» deci. İkaz etti. Bu ikazdan sonra, Millet Meclisinde konuşan Alican, dış yardım konusundaki güçlükleri şu sözlerle açıkladı: **«Türk konsersiyumuna Amerikanın iştirakinin en önemli kaynağı olan uzun vâdeli kalkınma kredileri faslı, 775 milyon liraya indirilmiştir. Bu tahsisa'ın büyük kısmı, daha evvel Hint ve Pakistan konsorsiyumlarına vaadedilmiş bulunmaktadır.. Yardım miktarındaki kısıntıların memleketimize de tesir etmesi muhtemel olduğundan, *iktisadi kalkınma* plânımızın tatbiki sırasında, dış finansman bakımından karşılaşacağımız güçlüklerin bertaraf edilebilmesi için, son derece gayret sarfetmemiz gerekecektir.»** Alican, bundan sonra, 1963 dış finansman ihtiyacımızın 349 milyon dolar olarak hesaplandığını, bunun 68 milyon dolarlık kısmının döviz ihtiyatlarımızdan karşılanacağını, bu sebeple ilk yıl 281 milyon dolar tutarında yardım talebiyle yetinileceğini açıkladı. Fakat 1963 te, 183,6 milyon dolar dış borç taksiti ödememiz lâzımdı. Bu takdirde istenen miktar sağlansa bile, elde ancak 100 milyon dolar kalacaktı. *Plâna göre, 1963 te net 281 milyon dolara ihtiyaç vardır.* Yani borç taksidinin ya tecil edilmesi, ya da ilâve kredilerle karşılanması şarttır. Ne var ki Alican, bu konuda, «durumun gözönünde bulundurulması, yani dış borç yükümüzün daha ziyade ağırlaştırılmaması lâzım gelmektedir» diyerek, dış borç taksitleri meselesinin henüz çözülemediğini kapalı bir şekilde açıklamıştır. Bu durumda, iç finansman gibi, dış finansman imkânları da parlak gözükmemektedir. Fakat bütün bu meselelerin, plâncıların istifasiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. İstifa, hiçbir şekilde dış münasebetlerimize tesir edemez. Yalnız, plâncıların ayrılmasının içeride geniş yankılar uyandırdığı muhakkak. *Plâncıların istifasından sonra,* zinde kuvvetler, İnönü'ye olan güvenlerini tamamen kaybetmiş sayılabilirler. Zinde kuvvetlerin güvenini kaybetmiş bir İnönü hükümetinin daha uzun zaman ayakta durabilmesi mümkün değildir. Türkiye, yeni gelişmeler arifesindedir.

Plâncılar niçin istifa ettiler?

Plan ve Statüko

Plâncıların istifasındaki başlıca sebep, hazırladıkları Plânın plân olmaktan çıkıp dolambaçlı yollardan statükonun muhafazasına yarayacak bir vesika hâline gelmesiydi. Plâncılar, namuslu birer teknisyen olarak buna âlet edilmek istemediler. Aşağıdaki yazı, elde mevcut üç plân metnine dayanarak, yapılan değişiklikleri ortaya koymakta ve bunların gerisinde yatan düşünceleri açıklamaktadır.

Mümtaz Soysal

Servet düşmanları

Devlet Plânlama Teşkilâtındaki uzmanların niçin istifa ettiklerini, Türkiye'nin nereye doğru gittiğini ve statükoyu muhafaza etmek için çırpınanların ne yollara sapabileceklerini merak edenler, 1963 — 1967 Kalkınma Plânının üç metnini birlikte incelemelidirler. Metinler arasında görülen farklar, sosyalist cephenin aylardanberi belirtmek istediği gerçekleri, başka bir şey eklemeğe lüzum kalmadan, açıkça ortaya sermektedir.

Beş Yıllık Plân, Devlet Plânlama Teşkilâtının Merkez Teşkilâtında başlayıp Kabinede sona eren macerası sırasında, en çok «Sosyal Hedefler», «İktisadî Kamu Teşebbüsleri», «Konut» ve «Finansman» bölümlerinde hasar görmüş. Tabiî, hasarın büyüklüğü, konunun yerleşmiş çıkarlara *dokunuş derecesiyle doğru* orantılı olarak artmaktadır. Meselâ, işin ucu kamu gelirlerinin arttırılmasına, yani vergilerin hem sosyal adalet, hem de verim sağlıyacak şekilde gözden geçirilmesine gelince, koca koca sayfalar ortadan yokolmakta, cümleler hiçbir şey ifade etmiyecek hâle gelip «zübükleşmektedir».

DPT'nin uzmanları, «Kalkınma Politikasının Sosyal Hedefleri» ni çizerken, gelir grupları arasında sosyal adalet dengesi sağlamayı amaç edinmişler ve bunun için şimdiki dengesiz durumu belirten bazı bilgileri Plân metnine eklemişlerdi. Bu bilgiler arasında, tarım kesimindeki gelir eşitsizliklerini belirten rakamlar vardı. Meselâ, tarımdan gelir sağlayanlar, gelirlerinin büyüklüğüne göre sıraya konmuştu. Bunlardan, en yüksek gelir sahibi olan baştaki % 10, bütün tarım gelirinin ancak % 18 da bütün gelir merdiveninin en düşük basamaklarında bulunan sondaki % 10 da bütün tarım gelirinin ancak % 1,38'ini elde edebilmekteydi. Demek ki, tarım kesiminde zengin zümre ile fakir zümre arasındaki fark tam 38 misli bulmaktaydı. İşte, Koalisyon Hükûmetinin bakanları, daha *Yüksek Plânlama Kurulu safhasında,* bu gibi karşılaştırmaları «tehlikeli» bulup çıkartmışlardır. Plânın «ikinci müsveddesinde» bu bilgiyi bulmak imkânsızdır.

Bu arada bazı ilgi çekici çıkartmalar ve değişmeler daha olmuş. Meselâ, «gelir grupları arasında gerekli sosyal adalet tedbirlerinin alınmasını geçmiş ve bugünkü durumun tahlili tayin etmiştir» sözü sayın Bakanlara fazla «determinist» gelmiştir. Plâncılar, bugün sosyal adalet tedbirlerine gitmek zorunluluğunu şunun bunun merhamet duygularına değil, içinde bulunduğumuz koşulların tahliline bağladıklarını ve bu zorunluğun objektif durumdan doğduğunu belirtmek istemişlerdir. Sayın Bakanlar böyle zorunluluklardan pek hoşlanmadıkları için, yukarıdaki mâsum cümle bile metinden çıkarılmıştır.

Öyle anlaşılıyor ki, büyük toprak sahiplerinin gelirlerinden sık sık bahsedilmesi sayın Bakanların canını sıkmış. Hele 1950 ile 1960 arasını esas alarak girişilen tahliller, toprak sahibi eski Demokratlara kur yapanlarca hiç beğenilmemiş ve çıkarılmış. «1950–1960 dönemi içinde tarım geliri elde edenlerden rant geliri sahiplerinin adam başına 1950 fiyatlarıyla *ortalama gelirlerinin aynı* dönemde nüfus başına Gayrı Safi Milli Hasıla'nın reel artışının üstünde bir yükseliş gösterdiğini ifade etmektedir» cümlesi de bu beğenmeyişe kurban giden cümlelerdendir. Büyük toprak sahiplerinin *öbür vatandaşlardan daha hızlı* zenginleştiklerini belirtmek kimin haddine düşmüş?

Toprak sahiplerinden sonra, servet sahipleri için de aynı koruyucu kanatlar gerilmiş ve «1950–1960 dönemi içinde servetin cari fiyatlarla artışı vergi gelir artışlarıyla karşılaştırılırsa servetin nasıl gittikçe küçülen oranlarda vergilendirildiği daha iyi anlaşılır» şeklindeki «servet düşmanı» cümle ikinci müsveddeye terfi müsaadesi alamayıp çıkarılmış.

Plânlama uzmanları, gelir dağılımındaki eşitsizliğin gittikçe artmasını tehlikeli bir işaret saydıkları için Plân'da bundan da bahsetmişler ve bir yerde «Plânın sosyal adalet amaçlarından birincisi, emek gelirinin dağılımındaki kişisel payların diğer gelirlere oranla gittikçe azalması ve sonuç olarak gelir dağılımındaki eşitsizliğin gittikçe artması yönündeki gidişi durdurma ve onun yerine gelir *dağılımına daha* âdil bir görünüş ve yön verecek eğilim yaratmaktır» demişler. Bu cümle ikinci müsveddede «payların azalmasından ve eşitsizliklerin artmasından» bahseden karamsar ifadelerinden temizlenerek yer almıştır.

Veciz uslûp merakı

Kısaltmalar ve değişmeler ilk bakışta pek mâsumane. Meselâ, «vergi sistemimizin, serveti gittikçe daha küçük oranda vergilendirmesi, servetin dolayısıyla sermaye ve rant gelirlerinin emek gelirleri aleyhine gittikçe büyümesine sebep olmaktadır» cümlesi «vergi sistemimizdeki boşluklar sermaye ve rant ge. gelirlerinin ücret gelirlerindeki artışlardan daha hızla büyümesine sebep olmaktadır» şeklini almış. Zannedersiniz ki, bütün bu kısaltmaları «veciz üslûp» meraklısı bir yazar yapmış. Ama, «vergi sistemimizin serveti gittikçe daha küçük oranda vergilendirmesi» nerede, «vergi sistemimizdeki boşluklar» sözü nerede? Sonra, «emek gelirleri aleyhine büyüme» ile «ücret gelirlerindeki artışlardan daha hızla büyüme» aynı şey mi? «Kırmızı» rengi gidermek uğruna bu kadarcık değişme elbette olacak, tabiî.

Plânın ilk metni, kalkınmanın sosyal hedeflerinden bahsederken, vergilendirmedeki eşitsizlikleri gidermeyi başlıca amaçlardan biri saymaktaydı. Genel Vergi Reformu raporundan alınan kısımlar, hayli uzun bir yer tutmakta ve şimdiki eşitsizliği iyice belirtmekteydi. İşte bir cümle: «Emek geliri sahipleri sadece 7 milyar 200 milyon lira gelir elde ettikleri, yani yaratılan gelirde hisseleri yüzde 28,2 olduğu hâlde, vergiye katılma payları yüzde 57,7 oranında olmaktadır». Plânın ikinci müsveddesinde bütün bu satırlar kayıplara karışmıştır. Üçüncü müsveddeye, yani Bakanlar Kurulundan geçen metne lâyık görülmeyen cümleler de şunlar: «Gelir vergisinde, rant, sermaye ve emek gelirlerine uygulanan farklı işlem de bu dönemde emek gelirleri aleyhine sürekli olarak gelişen bir durum yaratmıştır... Gelir unsuruna giren gelirlerin *vergilendirilmesinde* de emek geliri aleyhine bir durum vardır. Bu durum, emek gelirinin kaynakta tevkif yoluyla toplanmasına karşılık, başka gelirlerin beyanname yoluyla vergilendirilmesinden ve beyanname ile vergilendirilen grubun gereği kadar yeterli denetlenememesinden doğmaktadır... Vasıtalı vergilerin yükleri geniş kütlelere yayılmaktadır. Batı ülkelerinde bu durum genel vergi yükü dağılımında müterakki gelir vergilemesi ile düzeltilmektedir. Bizde ise, böyle bir düzeltmeye yardımcı olacak bir mekanizma yoktur.»

Cümlelerin macerası

Bir cümlenin başından geçenleri izlemek ister misiniz? «Önce, gelir dağılımında emek geliri *sahiplerinin* aleyhine işleyen eğilimlerin durdurulması gerekir» cümlesinden «önce» ve «emek geliri sahipleri» kelimlerini çıkarırsanız çok daha «yumuşak» bir ifadeye kavuşmuş olmaz mısınız? İşte bakanların eseri: «Gelir dağılımındaki aleyhe işleyen eğilimlerin durdurulması ..»

Şaheser bir kısaltma daha: «Servetlerin cari fiyatlarla değerlendirilmesi yoluyla servet üzerindeki vergilerin matrahları gerçeğe daha uygun duruma sokulacak, arazi, bina, miras ve intikal vergileri, servet ve gelir dağılımını düzenleyebilecek bir hâle getirilecektir» şeklindeki cümle bakın ikinci müsveddede nekadar veciz hâle gelmiş: «Kıymet ve *irat esasına dayanan vergilerde matrahlar* gerçeğe daha uygun hâle getirilecektir».

Plânı gözden geçiren Bakanların hangi zihniyetle hareket ettiklerini yine Plândan çıkarılmış bir cümleyle belirtmek mümkün. *Tarımsal* emek gelirinin azlığından bahseden kısım şöyle bitmekteydi: «Bu durum, gizli işsizlik olan bir alanda çalışan ve organize olmamış bir grup için kaçınılmaz sonuçtur». Emeğiyle geçinenleri örgütlenmeğe teşvik eder mahiyette görülen bu cümle Plândan çıkarılmıştır.

Hükümetin Plâna hangi sosyal açıdan baktığını iyice belirtebilmek için bir çıkartmadan daha bahsetmek gerek. Toplum kalkınmasıyla ilgili bölümdeki paragraflardan biri şöyle bitmekteydi: «Bu arada Köy Enstitülerinin önemli bir deneme olduğunu belirtmek gerekir». Bütün Plânda, Köy Enstitüleriyle ilgili tek cümle buydu. Yüksek Plânlama Kurulundaki bakanlar bu mâsum cümleyi bile fazla bulup çıkartmışlardır. Köy Enstitülerinin tekrar canlandırılmasını şimdiki hükümetlerden beklemek artık fazla iyimserlik olmaz mı?

Arsa sevdası

Türkiye'de, nedense, politika ile arsa arasında pek yakın bir ilişki var. Milletvekilleri, bakanlar arsa konusunda pek hassas. Nitekim, Plân, DPT'den çıkıp bakanların eline geçtikten sonra en çok *hırpalanan* kısımlarından biri de «konut» bölümündeki «arsa» bahsi olmuş. Buralarda yapılan değişiklikler hiç izaha lüzum bırakmıyacak kadar açık. Tesbit edilen esasların geçirdiği değişiklikleri izlemek bu bakımdan çok ilgi çekici. Meselâ, DPT, başlangıçta şöyle bir esas tespit etmiş:

«Boş arsaların inşaat yapılmaksızın bekletilmesi önlenecektir. Bunun için boş arsalardan gittikçe yükselen vergiler alınacaktır. Bunlar, belediye hizmetlerine, tapu kayıtlarına göre değil, bina yapılması hâlindeki değerleriyle katılacaklardır. Boş kalan arsaların belediyece satın alınması imkânı hazırlanacak, kısa zamanda bina yapanlara alınan vergiler geri ödenebilecektir.»

Bakın, dünyanın birçok yerinde uygulanan bu sosyal görüşlü esas, ikinci müsveddede ne hâle gelmiş:

«İmar plânlarında bina yapılması öngörülmüş arsaların inşaat yapılmaksızın uzun müddet bekletilmesi önlenecektir. Bunun için arsalardan zamanla müterakki nisbetlerde uygulanacak bir vergi alınacaktır.»

«Arsalar üzerinden alınacak vergilerde gerçek değerin tesbitinde arsa sahibinin beyanı esas tutulur. Arsaların kamu yararı için Anayasa ve kanun hükümleri dairesinde kamulaştırılması hâlinde de arsa sahibinin beyanı değer tesbitinde esas olarak alınır.»

«Arsa üzerine inşaat yapılması hâlinde alınan verginin son üç yıla ait müterakkiyet farkı iade edilir».

«Arsaların satışı hâlinde alış bedeli ile satış bedeli arasındaki fark, arsanın elde bulundurulduğu müddete bakılmaksızın vergilendirilir».

«Arsaların bulunduğu mahalle götürülen kamu hizmetlerinin maliyetine arsa sahipleri rayiç değer üzerinden ve binalarla fark gözetilmeksizin katılırlar».

Demek ki, arsa ağalarının çıkarını koruma kiçin Plân altüst edilmekle kalınmıyor; ayrıca, fırsattan istifade, yeni esaslar eklenerek yürürlükteki istimlâk ve vergi kanunları da mülk sahipleri yararına yontuluyor. Hele, «gerçek değerin tesbitinde arsa sahibinin beyanı esas tutulur» sözüne hiç diyecek yok! Demek ki, bundan sonra, arsasının milyon ettiğini ileri süren adama hemen bir milyon vermek gerekecektir.

DPT'nin hazırladığı metinde, Türkiye'deki konut meselesini kökünden çözmeğe yarayacak ve belediyelere bol sayıda sosyal konut yapmak imkânını verecek tedbirlerden biri de, «arsa satışlarında *belediyelere şufa hakkı tanınacak*, aşırı fiyatlarla yapılacak satışlarda arsa sahiplerinden yüksek vergiler alınacaktır» şeklindeydi. Böylece, hem arsa spekülasyonlarının önlenmesi, hem de belediyelerin eline iyi arsaların geçmesi sağlanacaktı. Tabiî, bu şekildeki bir tedbirin «arsacı» bakanların imzalayacakları bir tasarıda bulunması doğru olmazdı. Nitekim çıktı.

Plânın ilk metninde, gecekondularda yaşıyan halk yığınlarını güvenliğe kavuşturacak ve bunların kendi gelecekleri hakkındaki endişelerini hiç olmazsa hukuk alanında giderecek olan bir tedbir vardı. Plân şöyle diyordu: «Gecekonduların en önemli meselesi başkalarının arsaları üzerinde kurulmuş olmalarıdır. *Bu durumun düzeltilmesi* için gecekondu sahiplerine arsalar üzerinde irtifak hakkı verilecektir». Hiç böyle şey olur mu? Sonra, arsa sahibi kodamanın mülkiyet hakkı ne olacak? Bakanlar, Yüksek Plânlama *Kurulunda, bu hükmü kuşa* çevirip arsa ağalarının haklarını koruyacak hâle getirdiler: «Mevcut gecekonduların en önemli meselesi, başkalarının arsaları üzerine kurulmuş olmalarıdır. İyileştirilmesi *kararlaştırılan alanlarda* bulunan gecekondularda mülkiyet meselesi, plân hedeflerine mülkiyet hakkının korunması ve toplum yararının gözetilmesi esaslarına göre halledilecektir»... Cümlenin başına ekleniveren «mevcut» kelimesine dikkat ettiniz mi? Hele, «irtifak hakkı verilecektir» demek dururken, «plân hedefleri» nden bahsedip plâncıları, «mülkiyet hakkı» ndan bahsedip arsa ağalarını, «toplum yararı» ndan bahsedip gecekondulardaki halkı memnun etme çabasına ne dersiniz? Sanki, millet böyle lâflara kanacakmış gibi...

Böylesine bir uğraşmayı kira politikası kısmında da görmek mümkün. Plânın ilk metninde kira politikasıyla ilgili esaslar arasında şu da bulunmaktaydı: «*Eski ve yeni yapılmış konutlar için* aynı kira değerlendirme yöntemini uygulamak. Yeni konuta yerleşme izniyle birlikte kirayı tesbit ve ilân etmek.» Tabiî, böylesine kesin bir ifade, apartman sahibi olduklarını lâf arasında ağızlarından kaçıran bakanların elbette hoşuna gitmezdi. Nitekim, cümle kılık değiştirip şu hâle girdi: «Uzun sürede plânın konut hedeflerinin gerçekleşmesiyle makûl ölçüler içinde halledilecek olan kira meselesinin yasalarla düzenlenmesi gereken bir süre için kiracıyı ve mülk sahibini konut politikasının hedeflerine uygun olarak koruyacak bir kira politikası uygulanacaktır». Demek ki, hiçbir şey yapılmayacak. Hem kiracıyı, hem ev sahibini nasıl korursunuz? Yüksek Plânlama *Kurulundaki bakanlar bunu da* çok iyi bildikleri için, kira meselesinin hallini, böylesine tedbirlere bağlamaktansa «plânın konut hedeflerinin» gerçekleşmesine bağlamayı daha uygun bulmuşlar. O hedefler de gerçekleşmiyeceğine göre, ev sahipleri eski *bildiklerini rahatça* okuyabilirler.

Plâncılarca halkçı bir görüşle kaleme alınmış olan «konut» bölümü, «peşin kira alınmasını kanunla önlemek» ve «yapımından belli *bir süre sonra kiraya* verilmeyen konutlardan ek vergi alınak» gibi tedbirler de getirmekteydi. Yüksek Plânlama Kurulundaki bakanlar bu tedbirleri olduğu gibi metinden çıkarmışlardır.

Bırakılmayan yemlikler

Kalkınma Plânının en canalıcı noktalarından biri «İktisadî Kamu Teşebbüslerinin Yeniden Düzenlenmesi» idi. Plânın ilk metninde bu konuya hâkim olan görüş şuydu: İktisadî Kamu Teşebbüslerinin *yönetimini politika etkilerinden* uzak bir merkezi kurula vermek, böylece bütün teşebbüsler için toptan iyi işletmecilik esaslarının uygulanmasını sağlamak. Bu görüş şöyle ifade ediliyordu: «Karma ekonominin temel kuralları, özel teşebbüsle Devletin iktisadî mahiyetteki kuruluşlarının, piyasa içinde ve kamu düzeninden sorumlu olanlar karşısında eşit şartlarla yaşamalarını gerektirmektedir. Kamu düzeninden sorumlu en yüksek yürütme organı Hükümettir. Bu bakımdan, Hükümetin kamu sektörü *ve özel sektördeki* bütün işletmelere eşit işlem yapabilmesi için, bu iki faaliyeti birbirinden ayırması, işletmecilik yetkilerini kendi adına hareket edecek bir kurul veya kuruluşa devretmesi *gerekir. Bu kuruluş, Hükümete bağlı*, fakat işletmecilikle ilgili kararlarda tamamen serbest olmalıdır». Eşitlik isteyip durmaz mıydınız özel teşebbüs için? İşte size tam eşitlik. Ama, bu, özel teşebbüscü *bakanların hiç işine gelmemiş*tir; çünkü onların istedikleri, bir yandan eşitlik lâfı ederken, öte yandan da iktisadî kamu teşebbüslerine hâkim olup özel teşebbüsün açık rekabete kurban gitmesini önlemek, hattâ devlet işletmeleri eliyle özel teşebbüscüleri korumaktır. Onun içindir ki, Plân metninde, böyle köklü bir reformla ilgili nekadar satır varsa, hepsi çıkartılmış, kamu iktisadî teşebbüsleri için bağımsız bir merkezi kuruluş hikâyesi tarihe karışmıştır.

Fikri iyice ortadan kaldırmak için dört beş sayfa birden Yüksek *Plânlama* Kurulunda çizilmiş, merkezi bir fon kurmakla yetinilerek, bağımsızlık meselesi bir iki ilke sıralamakla geçiştirilmiştir. Bu yüzden, iktisadî kamu teşebbüsleriyle *ilgili olarak Plânda yapılan değişik*likler, cümlelerin şurasına burasına zübükçü bazı kelimeler eklemekten de ileri giderek toptan sayfa çıkartmak şeklinde olmuştur.

*Plânın en çok budanan bölümü «fi*nansman» bölümü olmuştur.

Plânları plân yapan, onların gerçekleştirilebilme ölçüleridir. Gerçekleşmede kamu yatırımalrının payı son derece büyük olduğuna göre, kamu gelirlerinin nerelerden ve nasıl geleceğini iyice belirtmeyen bir plân, plân olmaktan çıkar. Üstelik, vergi politikasının açıkça belirtilmesi, aynı zamanda bir «sosyal kal*kınma plânı» olmak iddiasında bulunan* bir metin için temel şarttır. Vergilerdeki tutumun şu veya bu şekilde olması, Plânın sosyal hedeflerini baştan aşağı altüst edebilecektir. Bunun içindir ki, plâncılar, *hazırladıkları* metinde vergi politikasına önemli bir yer ayırmışlar ve bu politikanın mümkün olduğu ölçüde halkçı esaslara bağlanmasına çalışmışlardır. Fakat, daha henüz Yüksek Plânlama Kurulu safhasında bile, bakanlar bu çeşit hükümleri ayıklamak ve ilerideki tutumları için meydanı boş bırakabilmek için uğraşmağa başlamışlardır.

Herşeyden önce, yapılacak reformlardan sonra bile vergi yükünün yine düşük kalacağı hakkındaki görüş bakanları rahatsız etmiştir. Bu yüzden, «varılması istenen vergi yükü *seviyesi, kalkınmış ül*kelerin eriştikleri vergi yükü seviyesine nisbetle düşüktür» sözü bir çırpıda çıkarılmıştır. Fakat, Yüksek Plânlama Kurulundaki tutumu en iyi özetleyen hare*ket, şu bölümün olduğu gibi çıkarılması* olmuştur:

«Vergi yükü dağılımının âdil bir şekilde gerçekleşmesi gözönünde tutulmaz ve özellikle Plânın finansmanında ge*rekli ek vergi gelirinin sağlanması için* şimdiye kadar olduğu gibi, daima kolay yollara başvurularak zaten diğerlerinden fazla vergi ödeyen sektörler daha ağır vergilendirilmekte devam edilirse, bu durum bazı iktisadî faaliyet kollarının sebepsiz ve Plânın hedeflerine aykırı olarak diğer iktisadî kolların aleyhine himaye edilmesi sonucunu doğuracaktır. Böyle bir tutumun iktisadî sonucu dengeli kalkınmayı köstekleme k, sosyal sonucu ise sınıflar arasında *gerginlikler* meydana getirmek olacaktır».

Bu sözler çıkarıldıktan sonra, gerisi çorap söküğü gibi gelmiştir. Bakanlar, ilk kademede, yani Yüksek Plânlama *Kurulunda, finansman bölümünü olduğu* gibi çıkartmak yerine, bazı paragrafları ortadan kaldırmak, bazı cümleleri de işlerine geldiği şekilde değiştirmek yolunu tutmuşlar. Meselâ, «yüksek tarım ge*lirine sahip olanlar hiç vergi ödememek*tedirler» sözü, toprak ağalarının «ibiz gelir vergisi vermiyoruz ama, öbür vergileri ödüyoruz» şeklindeki itirazlarını önlemek için «yüksek tarım gelirine sa*hip olanlar pek az vasıtasız vergi* ödemektedirler tarzında ifade edilmiştir. Sonra, «sektör içindeki gelir dağılımının böyle aşırı gayrımüsavi olması sektörün müterakki vergi ödeme kabiliyetini arttırmaktadır» şeklindeki cümle, hem küçük toprak sahiplerini büyükler aleyhine kışkırtıcı, hem de vergileri davet edici mahiyette görüldüğü için ameliyata *tabi* tutulmuş ve şöyle yazılmıştır: «Sektör içindeki gelir dağılımının bu durumu sektör içinde vergi ödeme kabiliyeti yüksek olan kimseler bulunduğunu göstermektedir». Ama, *bütün bunlar da* yeterli görülmemiştir. Tarım alanında vergilendirme imkânlarını araştıran kısım toptan kaldırılıp fazla kesin sözler yerine, «tarımdan alınacak vergi tarımda ve*rimliliği ve çiftçinin çalışma gücünü* arttırıcı istikamette olmalıdır» sözü tercih edilmiştir. Böylece, toprak ağalarının rahatını kaçıran tarım vergileri reformu daha Yüksek Plânlama Kurulu safhasında törenle gömülmüştür.

Bu arada, kamyon ve otobüs ağaları da ihmal edilmemiştir. Karayollarının vergilendirilmesi konusunda DPT'nin görüşü şuydu: «Karayolları ulaştırılmasının *vergilendirilmesi*, hem ticarî aracın ağırlığı, yolcu ve yük taşıma kapasitesine göre konacak müterakki yıllık ruhsatname harçları ile, hem de akaryakıt üzerindeki vergi oranının yükseltilmesiyle olacaktır». Bu cümle, karayollarındaki durumu anlatan sözlerden sonra şöylece zübükleştirilmiştir: «Karayolları ulaştırmasında bu durumu gözönünde bulunduran bir vergilendirmeye gidilecektir»!

Bakanları, daha işin bu safhasında endişeye düşüren noktalardan biri de, plânlama uzmanlarındaki «lüks düşmanlığı» olmuştur. *Bunu pek tehlikeli gören* bakanlar, «lüks ve yarı—lüks tüketim maddelerinin vergilendirilmesi» ile ilgili bütün sözlerde «yarı—lüks» deyiminin çıkarılmasına özellikle dikkat etmişlerdir.

Ama, bütün bunlar, aslında boşuna uğraşma olmuştur. Çünkü Bakanlar Kurulu safhası gelince, böyle ufak tefek teferruatla bile uğraşılmamış, vergi reformuyla ilgili altı yedi sayfa, bütün yumuşak deyimlere, kısırlaştırılmış cümlelere rağmen, toptan çıkarılmıştır. Bu altı yedi sayfa, Bakanlar Kurulundan geçen metinde şöylece özetleniverilmektedir: «Vergi sistemimiz, kalkınma hamlemizin başarılması için gerekli vergi geliri artışını sağlayabilecek bir esnekliğe sahip olmalı ve bu *bakımdan noksanları tamam*lanmalıdır. Kalkınma hamlemizin başarılması için alınacak tedbirlerde, şimdiye kadar vergi dışı kalmış ve yeterli derecede vergilenmemiş kaynakların, eko*nomimizin* ve kendi bünyelerinde gerçeklerine uygun surette ve usûller içinde vergilendirilmeleri hedef olacaktır». İşte, size, vergide verimi ve adaleti arttırmak için hiçbir şey yapmayacağız» demenin başka yolu.

Gelir vergisinde, bugün emek geliri elde edenler aleyhine bir durum varsa, bunun sebeplerinden biri de, «gelir kaynakları itibariyle tanınan kanunî özel istisna, muafiyet ve indirimler» dir. Plâncılar, bu durumların önlenmesi için «özel istisna, muafiyet ve indirimler, ortak esaslara bağlanacaktır» *demektedirler*. Bakanlar, kabahatin hep sermaye sahiplerinde olmadığını belirtmek ve olup bitenlerden maliye memurlarının yetersizliğini de sorumlu göstermek için, birinci cümleyi *şöyle düzeltip*: «Gelir kaynakları itibariyle tanınan istisna, muafiyet ve indirimler ve denetleme kifayetsizlikleri» şekline sokmuşlar, ondan sonra da ikinci cümleyi pek alıştığımız bir uslûba bağlamışlardır: «Sistemin bu aksaklıklarının da önlenmesi yolunda lüzumlu tedbirler üzerinde durulacaktır». Başka bir deyimle, «*hiçbir şey yapılmayacaktır*».

Finansman konusunda da bazı «cümle tahlilleri» yapmak faydalı olacak. İşte, ikinci müsveddede bir cümle: «Yukarıda açıklanan tedbirler ile vergi yükünün ağırlığı ve dağılımı kamu ve özel sektör tasarruflarının toplamını en yükseğe çıkaracak şekilde ayarlanacaktır». Hmmm... «*Vergi yükü ağırlığı*», «en yükseğe», «tedbirler» gibi sözler nâzenin özel sermayeyi ürkütmez mi? Hemen çıkartalım bunları ve cümle şu hâle gelsin: «Yukarıda açıklanan esasların uygulanmasıyla vergi yükünün vatandaşlar arasında âdil surette dağılımı ve özel sektör, kamu sektörü tasarrufları toplamının yüksek seviyeye ulaşması mümkün olacaktır». Bir başka cümle daha: «Vergi yükünün eko*nomik ve sosyal bünyemize en uygun* şekilde dağıtılması vergi reformunda uygulanacak ikinci ilke olarak ele alınmıştır». Bu da fazla sert! «Uygulamak» sözü belki ürkütücü olabilir. «Gözönünde tutmak» gibi güzel bir deyim varken. Sonra, «tedrici» sözü de çok faydalı. O hâlde, cümle şu hâle gelsin: «Vergi yükünün tedricî olarak ekonomik ve sosyal bünyemize en uygun şekilde dağıtılması vergi reformunda gözönünde tutulacak ikinci ilke olarak tesbit edilmiştir»...

Şu cümlede de tehlikeli sözler var: «Vergi yükü ve bu yükün dağılımı yanında gözönüne alınması gereken üçüncü bir ilke, kurulacak yeni vergi düzeninin kişilerin çalışma insiyatifini ve toplam tasarrufları arttırıcı yönde olmasıdır. *Vergi sistemimizin yeniden düzen*lenmesine temel olacak bu ilkeler...» Olmadı. Buradaki «yeni» sözleri hep büyük bir reform havası veriyor. Onları çıkartalım. Birinci cümledeki «kurulacak ye*ni» sözleri çıksın. İkinci cümle de «yeni*den düzenlenmesine» yerine «düzeltilmesine» diyelim. Daha yumuşak; hem de, yapacaklarımıza, pardon yapmıyacaklarımıza daha uygun.

«Tarımdan alınacak vergi, tarımda verimliliği ve çiftçinin çalışma gücünü arttırıcı istikâmette olacaktır» sözü ağaları gücendirebilir. Sonra tarım gelirleri vergisini tehir ettiğimizi de belirtmek gerek. Onun için, cümle şöyle yazılırsa daha iyi: «Tatbiki tehir olunan tarım gelirleri vergisine ait yeni esaslar tarımda verimliliği ve çifçinin çalışma gücünü arttırıcı istikamette olacaktır»

Sanayicilerimizi ve büyük tüccarlarımızı da korumak lâzım. Uzmanlar, verilen bütün direktiflere rağmen, özel teşebbüsü *fazla kayıramamışlar*. *Onun* için şunu ekliyelim: «Dağıtılmayan kurum kârları stopaja tâbi tutulmayacaktır». Sonra, «sanayiimizin gelişmesi ve ihracata yönelebilmesi için ihraç edilen sanayi *mamûlleri* üzerindeki istihsal vergisinin iadesi kabul edilecek» sözü fazla teşvik edici değil. İade edileceklerin arasına, «benzeri külfetleri» de katmak lâzım ki tüccar hiç vergi vermesin.

Kısaca söylemek gerekirse, Plânın özellikle «finansman» bölümü tam bir zübüklükler antolojisi hâline gelmiştir. Plâncıların böyle bir *işte sorumluluğa* katılmak istemeyişlerini tabiî karşılamak gerekir. Çünkü, vergi konusundaki yuvarlak ifadelerin altında büyük sermaye ve toprak sahiplerinden, değil, çalışan *kütlelerden, işçiden, köylüden ve me*murdan alınacak vasıtalı vasıtasız yeni vergiler veya enflâsyon yatmaktadır. Oysa, bütün bunlar, toplumun bünyesini kökünden değiştirebilecek şeyler. Finansman konusu hükümetin sorumluluk alanına girer diyerek kesip atmak doğru olmaz. Plân, «iktisadî» olduğu kadar aynı zamanda «sosyal» bir kalkınmanın da plânıdır. Haysiyet sahibi teknisyenler, «plân yaptık» diyebilmek için ortaya koydukları kalkınma hızının sağlanması için gerekli kaynakların açıkça ve toplum bünyesinde denge *sağlıyacak şekilde bi*linmesini isteyeceklerdir elbette. Hükümet ise, hem kalkınma hızını % 6 veya 5'e indirmeğe razı olmamakta, hem de iç finansman kaynaklarını açık bırakmaktadır. *Bunun sonu*, ya «yavaş kalkınma», ya da zengini daha zengin, fakiri daha fakir yapacak bir enflâsyondur. Plâncılar, finansman yolları belli olmayan ve halk aleyhine döndürülmek tehlikesi gösteren «zübük» bir Plânla ilgilerini keserek, kalkınma perdesi altında oynanmak istenen oyunu açığa vurmuşlardır.

Pasaport rezaleti

Devlete 27 milyon lira borçlu Ali İpar, pasaportunu alır, rahatça yurt dışına çıkar. Fakat Oktay Rifat ve Burhan Arpad gibi tanınmış yazarlarımıza pasaport verilmez. Sonra Anayasa yazar: «Herkes seyahat hürriyetine sahiptir. Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir..»

Emniyet Umum Müdürü İhsan Aras, demeç verir: «Askerlik ve maliye ile münasebetleri tam olan hiçbir vatandaşın seyahat hürriyeti tahdit edilemez.»

İçişleri Bakanı Sahir Kurutluoğlu ise, «Ben karışamam» der.

Hemen hemen bütün basın, bu sonu gelmiyen pasaport rezaletlerini protesto eder. Eder, fakat hiçbir şey değişmiş olmaz. DP zamanında dahi sayısız defa yurt dışına çıkan Burhan Arpad, hürriyet şampiyonlarının devrinde dışarıya adım atamaz. Anayasayı ihlâlden hüküm giyen polis Ekrem Anıt ve Süleyman Çağlar'ın tertiplediği dosya yüzünden şair Oktay Rifat pasaport alamaz. Ama Ali İpar alır.

Antidemokratik kanunlar

Antidemokratik kanunların temizlenmesi için, gençlik bir kampanyaya başlamış bulunuyor. İstanbul gençliğinden sonra, Ankara Türk Devrim Ocağı da bir bildiri yayınlıyarak, yurtseverleri antidemokratik kanunlara karşı savaşa çağırdı. Bildiride şöyle deniyor:

«Bugün yürürlükte olan antidemokratik yasalar, yeni Anayasanın kişiye tanıdığı temel hak ve özgürlüklerin (düşünce, kanaat, bilim ve sanat, gezi, kişi güvenliği, grev., gibi) başı üzerinde Demokles'in kılıcı gibi durmaktadır.

Türk Ulusu'nun susadığı düşünsel, toplumsal ve ekonomik devrimlere kaynak olacak özgür düşüncenin gelişmesi, bu antidemokratik kanunların kaldırılmasına bağlıdır.

Faşizmin ötedenberi bütün dünyada ve *Türkiye Cumhuriyeti* Büyük Millet Meclisinde de kötülendiği bugünlerde, faşizm kalıntısı bu yasaların kaldırılması yolunda, Cumhurbaşkanı ve yetkili kurumların bir an önce Anayasa Mahkemesinde iptal dâvası açmalarını, Atatürk ruhuna ve 27 Mayıs Devrimine bağlılıklarının ölçüsü olarak anlıyacağız.

Ulusumuzun kaderini özel çıkarlarına âlet etmeğe çalışanları veya kişiyi tutsak kılacak ideolojileri, devrimci gençler olarak yakından izediğimizi hatırlatır, demokratik olmıyan yasalara karşı savaş açtığımızı gençliğe, bilim çevrelerine ve yurtseverlere duyururuz.»

Bu kampanya dalga dalga gelişecek, antidemokratik kanunları kaldıracaklarını vâdederek iktidara gelip de vaadlerini çabucak unutanların anlıyacakları tek dil bu. Demokrasiye inanmış bütün yurtseverlerin, bu kampanyaya katılması lâzım.

27 Mayıs Fikir Klübü ve karşı ihtilâl

27 Mayıs Fikir Klübü Başkanı Memduh Eren, bir basın toplantısı yaparak, ilericiler ve gericiler arasındaki son ve kesin meydan muharebesine hızla yaklaştığımızı açıkladı ve Türkiye'nin bütün ilerici gençlerini yakın işbirliğine çağırdı.

27 Mayıs Fikir Klübü'nün görüşü, bir bildiri ile kamuoyuna duyuruldu. Bildiri şu:

«27 Mayıs Devriminin gerek siyasal, gerek sosyal ve ekonomik kuruluşumuza doğru uzanan amaçlarına ve hukukî meşruiyetine inananların topluluğu olan Kulübümüz, gerici ve halk düşmanı cephenin son günlerde görülen azgın ve tahrikçi tutumu karşısındaki görüşlerini halkoyuna duyurmak ister.

Siyasal geçmişte, eşine ender rastlanır şekilde ırkçı sapıkları, şeriatçı yobazları, vurguncu, hırsız ve ahlâksızları, bilgisiz sergüzeştçileri ve ortaçağ dünyasının feodal aşıklarını bir araya



Dr. Memduh Eren
İlericilerin meydan savaşı

getiren gerici cephe, her türlü ölçünün dışında bayağılaşarak, bir karşı ihtilâli tahrik çabası içindedir.

Sinsi, âdi ve gerçek dışı yayınları ve konuşmaları ile adaletimizi küçük düşürme ve görevinden alıkoyma, hırsızlığı ulvîleştirip suçluları azizleştirmeye özel bir itina gösteriyorlar.

Toplum hayatımızın çeşitli kesimlerinde görev almış ilerici ve namuslu vatandaşlarımızı, tam bir saltanat jurnalcılığı ile iftira çamuruna boğup saf dışı bırakarak, yurt kaderini iğrenç avuçlarında boğmak istiyorlar.

27 Mayıs Devriminin su yüzüne çıkardığı sosyal ve ekonomik anasorunların, bilimsel ve aktif bir ortam içinde tartışılarak sosyal gelişme ve ekonomik kuruluşumuzun çözüm yollarının araştırılması, çıkarcı ve feodal düzen taraftarı gericileri azdıran «neden» lerinin başında geliyor.

Çünkü, biliyorlar ki, sosyal gelişimini ve ekonomik kuruluşunu tamamlıyan bir Türkiyede, devletle, aslında ilerici olan halkın arasına giremiyecekler, bütün beyanlarının ardında saklı komisyonlarını alamıyacaklardır.

27 Mayıs Fikir Klübü olarak biz, bu adamlara karşı yeni şiddet tedbirlerinin alınmasına hiç taraftar değiliz. İnanıyoruz ki, durmadan gelişen dünyamızda tarih geriye dönüş kaydetmemiştir. Çünkü bu, küremizin fizik tabiatına aykırıdır.

Biz, siyasal hayatımızın çok önemli dönüm noktalarından birine daha yaklaştığımıza inanıyoruz. Halk ve devrim düşmanı gericilerle, aydın ve ilerici kuvvetlerin, son ve kat'i meydan savaşına süratle yaklaşıyoruz. Müspet düşünce, ahlâk ve gerçek halk sevgisinin büyük zafer günleri çok yakındır.

Gerçeklerin köhne yüzlerdeki maskeleri çekip alacağı büyük devrim savaşı için, Türkiye'nin bütün ilerici güçlerini yakın bir işbirliğine davet ediyoruz.»

Aynı toplantıda konuşan Klüp üyelerinden Doç. Dr. İdris Küçükömer ise, basının büyük bir kısmının zinde kuvvetlerle birleşerek bir örgüt şeklinde, gerici kuvvetlerin karşısına dikileceğini, ilerici cephenin taarruza uğramış durumda olduğunu söyledi.

Küçükömer'e göre: «Bugünkü düzen, gericilerin elindedir. Gericiler herşeye hâkim gözükmektedir. Fakat mevcut düzen diye yürütülen mekanizma, insan istismarına yol açıyorsa, gerekli savaş yapılacaktır.»

Barutçu ve sosyalizm

BUGÜN sosyalizme karşı bir iftira kampanyasına girişenlerin, Ceza Kanununun 141, 142 ve 160 ıncı maddeleri ile ilgili olarak, liberal fikirli Faik Ahmet Barutçu'nun, Meclis zabıtlarındaki şu sözlerini ibretle okumaları lâzım:

«Güya komünistlik, sosyalist kisvesine bürünerek, gelebilirmiş. O halde bir sosyalist partisinin kisvesinde olduğu gibi, bir liberal partinin kisvesine bürünerek de gelebilir. Şu veya bu partinin kisvesine bürünerek de gelebilir, şu veya bu kisveye bürünerek de gelebilir düşüncesiyle memnuiyetler koymayı tasarlarsak, o vakit şu partileri kaldıralım noktasına kadar gidilebilir. Hâşim Paşa politikası.. Hani şu mektepleri kapatalım da rahat edelim politikası..

Sosyalizmi menedebilecek bir esasın Ceza Kanununda derpiş edilmesi, bizi garp demokrasisi âleminin karşısında düşününüz, ne hale getirir?»



Faik Ahmet Barutçu
Namuslu liberal

Bugün sosyalizme iftiralar yağdıran CHP. kodamanları, liberal fikirli arkadaşlarının bu sözlerini yüzleri kızarmadan okuyabilecekler mi?

Aceleci diplomatlar ve taktikçi armatörler

Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Birleşmiş Milletler'de gazetecilerle yaptığı bir görüşme sırasında, kendisince çok önemli sayılan bir haber verdi: Türk armatörleri Küba'ya nakliyat yapmamak hususunda karar almışlar.

Bakan, armatörlerin bu karara kendiliklerinden ve hiçbir zorlama olmadan vardıklarını söylemiş ama, hemen arkasından sarfettiği cümle, bütün gerçeği ortaya koyuyor: Türk Hükûmeti, Amerika'nın müttefiki olan memleketlere ait gemiler tarafından Küba'ya yapılacak nakliyata karşı Washington'un hiç de iyi gözle bakmadığını armatörlere bildirmiş. Bunun üzerine bizim armatörlerinin hükûmetlerine veya içinde ilk defa olarak, böyle bir karar almışlar.

Bugün ticaretle siyaseti ayırmak ve hele deniz ticaretini her türlü dış etkiden uzak tutarak, döviz gelirini arttırmak, bütün memleketlerin bağlandıkları bir ilke. Nitekim, mesele İngiliz armatörlerinin hükûmetlerine veya dostlarına şirin görünmek için, böyle bir karar almıyacakları mu hakkaktır. Ama bizim armatörlerimiz başka. Aslına bakarsanız, Sovyetler Birliği'nin veya Doğu Avrupa memleketlerinin, mallarını taşımak, bugün de Türk armatörlerinin — bütün dünya armatörlerinin olduğu gibi — pek âlâ itibar ettikleri bir ticaret yoludur. Küba, Türkiye ile uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmıyan ve kendi dâvalarını çözmek için küçücük imkânlariyle didinen bir memleket olduğu halde, bizimkilerin bu aceleciliğini hayretle karşılamamak imkânsız. Hem de armatörlerin iş yokluğundan sızlandıkları ve hükûmetten yardım isteyip durdukları bir sırada.

Milliyetçi geçinenler nerdesiniz?

Bu yıl Ankara Üniversitesindeki fakültelere girecek öğrenci adaylarının sınavları aynı günde ve hep birlikte yapılıyor. 14.000 kişiyi bulan adayları, sınav günü salonlara dağıtmak için tedbirler alınmış, yerler önceden saptanmış. Bunların hepsi iyi, güzel. *Ama, sınav salonları* arasında nereleri var, bilir misiniz:

«Base Theater» denilen Amerikan Sineması, «Tuslog» un, yani *Amerikan* İkmal *Teşkilâtının* salonu, «Jusmat» ın, yani Amerikan Askerî Yardım Misyonunun salonu. İnsaf, beyler! Türk üniversitesine girecek Türk çocuklarını sınavdan geçirmek için, Amerikan salonlarından başka yer bulamadınız mı? Yüksek öğrenimin ilk basamağına ayak basan körpe dimağlarda bunun nasıl bir etki uyandıracağını hesaplamadınız mı?

Eğitim sistemimizi Amerikalı uzmanlar düzenler ve etraflarını gericiler çevirirse, daha başka ne beklenebilir?

Taray'ın açıklaması

Cumhuriyet gazetesinde özel sektör ve yabancı sermayenin memleketimizdeki durumu ile ilgili dikkat çekici yazılarını zevkle okuduğumuz Cemal Hüsnü Taray, geçen sayımızda sütunlarımıza bir kısmını aktardığımız «Nazenin Sektör» başlıklı yazısı dolayısile kendisinin «Atatürkün yakın arkadaşı» diye tanıtmamıza takılmış.

«Herkesin kendisini Atatürk'ün arkadaşı diye öne sürdüğü şu sıralarda» diye dert yanan Sayın Taray, bu konuda bize şunları söyledi:

«Atatürk, gerçi her sevdiğine kalbinin tükenmez cömertliği ile arkadaşımız derdi. Ancak hayatlarında kendilerine Atatürkün arkadaşıyım diyebilecekler beşi altıyı geçmedi. Ben kendilerinin direktifleriyle yalnız emrinde ve yakınlarında millet hizmetinde bulunmakla şereflenenlerden birisiyim. Bu şeref, her fâni için yeter bir övünç sebebidir.»

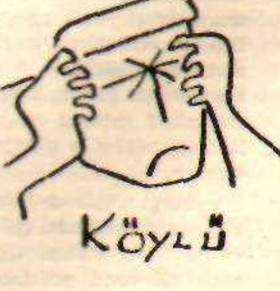
Atatürk'ün Millî Eğitim Bakanı, «Cemiyeti Akvamdaki ilk Türk murahhası, kısacası yakın mesai arkadaşı Cemal Hüsnü Taray böyle diyor.











ÇANLAR KİMİN İÇİN ÇALIYOR

Gelecek sayıda:

Plâncıların plânı Sosyalist bir plân mı?

Yazan:
Doç. İdris Küçükömer

C. H. P.

Trionun oyunları

Kuvvetler arası dengenin iyice bozulduğu CHP içinde geçen hafta da ilginç gelişmeler oldu. *Daha önce toplanan CHP Meclis* Grupları toplantısında Feyzioğlu—Paksüt düosu ve uyduları Coşkun Kırca, hiç beklemedikleri sert bir çıkış karşısında, hukukçu ağzıyla yaptıkları bir takım savunmalara rağmen Nihat Erime boyun eğdiler, yenilgiyi kabullendiler. Küçük kulis oyunları ile yola getirilmek istenen Avni Doğan ise, üstüne saldırtılanlara rağmen eğilip bükülmedi ve açıkça «dediğinin dedik» olduğunu, «tükürdüğünü yalamıyacağını» gösterdi.

Haftanın ilk toplanan CHP Grubunda, Beş Yıllık Kalkınma Plânının Meclisle bütünlüğünü koruması hakkında çok daha önceden hazırlanmış olan bir kanun teklifinin müzakeresi yapıldı.

Nihat Erim, *getirilmiş olan kanun* teklifinin prosedürünün Anayasanın 92. maddesine aykırı olduğunu söyledi. Grup Salonunda en ön sıralarda oturan ve bir sacayağı gibi hareket eden Trio mensupları ise bu isnadın karşısına Anayasanın 129. maddesi ile çıktılar. Bilhassa Coşkun Kırca'nın bu konuda kürsüde yaptığı konuşmalar, pek çok insan tarafından ibretle seyredildi. Bu ilerisi için çok şeyler vaat edebilecek milletvekili, iplerini tamamen Turhan Feyzioğlu'nun eline terketmiş birisi olarak kürsüdeki konuşmasını, üç numaralı Başbakan yardımcısının kaş göz işaretlerine göre ayarladı. Bunda zaman zaman öylesine ileri gitti ki, kürsüde tam kendine göre bir fikri ifade için bir cümle söylemeye başladığında, Feyzioğlu'nun veya Paksüt'ün bir kaş veya göz işareti ile cümlenin sonunu, ilk sözlerinin aksine bir şekilde bitirdiği dahi görüldü. Çalışkan, bilgili ve kabiliyetli, hitabeti yerinde ama arkadaşları arasında bir türlü sempatik olmasını bilemeyen Kırcan'ın *böylesine harcanışı ise kendisini seven*ler tarafından üzüntüyle karşılandı.



Avni Doğan
«ihtilâlde hissemiz var»

Tartışma, Pazartesi gününden Salı gününe aktarıldı. O gün Trio, bâtıl bir yol*da olduğunu anladığı için, Erim'le zımni* bir anlaşma yaptı. Kanun prosedüründe değilse bile adında bir değişiklik yapıldı. Kanun teklifi bir nevi Meclis kararı haline getirildi ve ihtilâf geçici olarak halledildi. Ama bunun dahi oylanması ancak Cuma günkü oturumda mümkün oldu. Strasbourg'a giden Erim bu toplantıda yoktu. Fakat Erim — Feyzioğlu çekişmesi, Erim'in galibiyetiyle sonuçlanmıştı. Düello sırasında, CHP milletvekillerinin çoğunlukla Erim'in tezini tuttukları görülüyordu.

Doğan ile Güley'in farkı

Salı günkü CHP Meclis Grupları toplantısında, Trio Nihat Erimi eritmeye çalışırken, bir takım Genel Merkezciler tarafından Atıf Şohoğluna verdirilen bir önerge ile gündem dışı olarak Avni Doğan ve Ferda Güley hesap verilmeye çağırıldılar. Daha doğrusu, Güley hesap vermeye çağırıldı, Avni Doğan da gönüllü olarak iki gün önce bir ilçe kongresinde yaptığı konuşmayı açıklamaya *talip* oldu.

Aynı zamanda Parti Meclisi üyesi de olan Ferda Güley, Parti Meclisinin son toplanışında Genel Başkanın sağlığında *demokrasinin bir zinde kuvveti* olarak kenara çekilmesini ve partinin yeni bir genel başkan, yeni bir Başbakan bulmasını istemişti. Şohoğlu, bu konuşmanın ne demek olduğunu soruyordu. Güley cevap vermeye hazırlanırken, Coşkun Kırca usule itiraz etti. Yüzde yüz haklı bir tezi savundu ve Parti Meclisi, Kurultaylardan sonra Partinin en üst organıdır, bu organda konuşulan şeylerin hesabının Meclis Grubunda görülmesi Tüzüğümüze aykırıdır dedi. Buna rağmen, galeyana gelmiş bir takım Genel Merkezcilerin oylarıyla *Ferda Gü*ley konuşturuldu ve hesap vermesi istendi. Güley, «Ben Parti Meclisinde patenti İnönüye ait sözleri tekrarladım. Genel *Başkanımız daha* bundan bir kaç ay önce huzurunuzda, daha önce de Parti Meclisinde, benim sağlığımda etrafında birleşebileceğiniz bir Genel Başkan bulun, sağlığımda partinin kendi başına yürüdüğünü görmek isterim demişti, ben de Parti Meclisinde bu sözleri kullandım» dedi. Pek aşağıdan bir eda ile konuştuğundan da herhangi bir husumeti üzerine çekmedi.

Avni Doğan ise, Yenimahalle İlçe Kongresinde yaptığı konuşma üzerine doğan yankıları ve anlaşmazlıkları dile getirerek, «ben ihtilâli biz hazırladık demedim, ancak ihtilâlin vukuunda bizim de CHP olarak hissemiz vardır dedim. Bunu burada da tekrarlamaktan çekinmem, *nitekim işte tekrarlıyorum da*, gençlik gibi, zinde kuvvetler gibi, ihtilâlin vukuunda bizim de hissemiz vardır. Partili rkadaşlarımız, partili vatandaşlarımız, ihtilâlin vukuundan önce canla başla çalışmışlardır. Direnme haklarını kullanmışlardır. Zaten bu görevleriydi de» dedi.

27 Mayısı takip eden günlerde, her biri kendisini birer ihtilâlci olarak takdim eden CHP ileri gelenleri, hattâ «biz olmasaydık ihtilâl muvaffak olmazdı» diyenler bu sözlerden müthiş telâşlandılar. Artık 27 Mayıs *öyle bir hale gel*mişti ki, sahip çıkanı bulmak için neredeyse güpegündüz fenerle sokakta adam aramak gerekecekti!

Yetkinin mal beyanı

CHP Gruplarının Cuma günkü Grup toplantısında Beş Yıllık Plânın bütünlüğünün korunması ve Bütçe Karma Komisyonu Teşkili hakkındaki kanunların oylamasından önce, son yıllarda muhtelif vesilerle sık sık yurt dışı seyahat etmek imkânı bulan Senatör Nüvit Yetkin Gündem dışı bir konuşma yaparak pek gözü yaşlı bir mal beyanında bulundu. Konya Milletvekili *Fakih Özlen*, pahalı *avukat* Nüvit Yetkinin İller Bankası ile Oktaş şirketi arasındaki bir ihtilâf dolayısı ile aldığı avukatlık ücretini, «nüfuz ticaretinin bariz örneklerinden *biri olarak*» bir sözlü soruyla Meclis kürsüsüne getirmişti. Yetkin'in Amerikada bir tetkik seyahatinde bulunduğu bir sırada görüşülen bu *sözlü soru dolayısı ile* Nüvit Yetkin, kendisini Grubu huzurunda savundu. Oktaş şirketi söylediğine göre zaten iflâs halinde bir şirketti. Kendisi vekâ*let ücreti almamıştı, görevi sadece bir* vatan hizmeti olarak kabul etmişti! 1954 yılından beri milletvekili ve senatör olarak TBMM'de bulunan bir üye idi. Her *yıl mal beyanında* bulunmuştu. *Topu to*pu bir evi, bir kooperatifte hissesi ve bir de Mercedes marka otomobili vardı. Şayet nüfuz ticareti yapsa çok daha zen*gin olması gerekirdi*.

Nüvit Yetkin'in kendisinin ne kadar faziletli, dürüst ve vatanını sever bir insan olduğunu anlatmasından sonra *orada olmayan* Fakih Özlenc de çatması daha sonra, Konya Milletvekili Rüştü Özal tarafından cevaplandırıldı. Malatyalı Nureddin Akyurt da, seçimdaşı Yetkini savundu ve sonunda Yetkin, olayı tahkikle görevli CHP Grup yönetim kurullarına kendi savunmasını havi dosyayı tevdi etti.

İftira eden Namussuzdur !.

Eeski dostumuz ve patronumuz Metin Toker daima faziletten, namustan, dürüstlükten söz eder. Akis dergisini, ilk çıktığı sayıdan itibaren, imzasıyla veya imzasız, bu konuda yüzlerce yazı bulursunuz. *Metin Toker'in tekerlemelerinden biri* de, «İspat edemiyeceğiniz şeyi yazmayınız» dır. İspat edemiyecekleri şeyleri yazanlara ve söyliyenlere Metin Toker'in yakıştırdığı sıfat daima «namussuz» sıfatı olmuştur.

İşte bu Metin Toker şimdi çıkıyor ve diyor ki, «Partiler içinde yaygın AP yi kendisine âlet ederek oyunlarını «Restorasyon» etiketi altında oynayan, bu hüviyetle eski vurgun devrinin geri gelebileceğini sanan safdil bedbahtların servetiyle finanse edilen ırkçı grup, CHP derecesinde nefret ettiği AP nin hissi mirasını koz diye kullanmaktadır. Onun tam karşı ucunda, bu yobazlara karşı belirmesi mukaddes tepkiyi Ata*türkçülük, Devrimcilik, 27 Mayısçılık* görünüşü altında istismar ederek ve masun sosyal adaleti bayrak diye kullanarak, dışarıdan gönderilen parayla beslenerek bir komünist cereyan ilk başarısını Hükümeti devirdiği gün kazanacağı ümidindedir.»



Metin Toker
Namus, fazilet v.s.

Parola verildikten sonra

Metin Toker, pek usta olduğu al*datmaca söz oyunlarının ardında* diyor ki, kim sosyal adaletten yana ise, Atatürkçülüğü, Devrimciliği ve 27 Mayısçılığı kendine bayrak edinmişse, «dışardan gönderilen parayla beslenen komünisttir». Bunları savunanlar komünist organlardır. Bu bir paroladır ve derhal etkisini göstermiştir. Başbakan sayın İnönünün pek yakını Metin Toker, bir takım basın organlarının dışardan para alarak beslendiklerini söyledikten sonra, bu zihniyetin cemaatini temsil eden Gökhan Evliyaoğlu'ların, *Nedim Evliya'ların alınan paraların* hayali miktarını da açıklamalarında elbette bir sakınca yoktur. Cemaat imamı takip edecektir.

Nitekim, Toker'in bu yazısının peşinden Millet Meclisi Kürsüsünde Gökhan Evliyaoğlu, sözlerine daha da inanılır bir eda vermek için, işin içine sayın Gürsel'in de adını karıştırarak, sosyalizme inanmışlarla Demir Perde gerisi ajanlarını mahsus bir kaba koyarak, «Solcular 500 milyon lira para harcadılar» diyecektir. Metin Toker'in kalemiyle verilmiş *parola* yürüyecektir. Cumhuriyet Senatosunda Nedim Evliya kürsüye çıkacak, bir açık artırmada taahhüdü alamamaktan korkan *bir müteahhid gibi*, Toker'in rakamını vermediği, Evliyaoğlu'nun 500 milyon dediği «Rusyadan alınan» parayı bir milyara çıkaracaktır.

Evet, şimdilik açık artırma sayı, iktisat ve emisyon mekanizması nedir bilmiyen Nedim Evliya'nın üstündedir. ve iddiasına göre solcular Türkiyede komünizm propagndası yapmak üzere Rusyadan bir milyar lira almışlardır.

Ördek Hüsnü kim?

Metin Toker, hani şu her yazısınd kalem haysiyetinden, fikir haysiyetinden bahseden *Metin Toker*, parolasını kendisinin verdiği kampanyanın alabildiğine yürüdüğü haftanın sonunda ortaya çıkıyor, bu kere, isim de zikrederek, «Başta Yön olmak *üzere*» diye bir kere daha Türkiyede sol eğilimlilerin yurt dışından, Rusyadan beslendiğini ima yoluyla yazıyor. Tabii pek arifâne, pek zarifâne *üslûbuyla*. Madem ki YÖN, Rusdan para alanların kim olduğunun isbatını istemiş, aşağılık isnadlar karşısında boyun kırıp oturma*mış, o halde demek ki YÖN de bir «Ör*dek Hüsnü» dür ve bu işin altında bir iş vardır.

Bülbülün çektiği dili belâsıdır der*ler. Sayın Metin Toker de bugüne ka*dar hep bu belâyı çekmiştir. DP devrinde gencecik bir takım fikir işçilerinin arkasına sığındığı halde, iki defa aylarca ve aylarca ceza *evinde yatmak* zorunda kalması biraz da bu ucuz espirileri yüzündendi. Bu sefer de düpedüz ajanlarla, memlekette gerçek bir demokrasi, gerçek bir sosyal adalet isteyenleri aynı çuvala doldurarak, isbat edemiyeceği şeyleri karşısındakileri yaralama bahasına yazıyor. Dolayısı ile «isbat edemiyeceğiniz şeyi yazmayınız, sonra birisi çıkar, size, isbat edemezseniz namussuz der» nasihatını kendine karşı işler bir silâh haline getiriyor. Bu, işin bir cephesi...

İkinci cephe, açık artırmacılar cephesi. Birine göre Türkiyede solcular Rusyadan 500 milyon, ikincisine göre de bir milyar lira para almışlar. Maksat, Türkiyeyi Rusyanın kölesi haline getirmekmiş. Şimdi, sol eğilimli, açıkça soylizmi savunan bir derginin, YÖN'ün yazarlarından biri olarak bu baylara soruyorum: Metin Toker gibi sizin de, elinizde bu iddialarınızı isbat edecek bir deliliniz var mı? İddialarınızı isbat edemezseniz siz de namussuzluğu kabul ediyor musunuz?

YÖN'de çalışan bütün arkadaşlarım gibi ben de açıkça Atatürkçü, Devrimci, 27 Mayısçı ve yüzde yüz sosyal adaletçiyim. Türkiyenin kalkınmasının *ancak ve ancak sosyalizm ilkeleri için* de gerçekleşeceğine, memleketi komünizm tehlikesinden ancak sosyalizmin kurtaracağına inanıyorum. Üstelik ne kendim ne de bu dergiyi yaşatan arkadaşlarımın, bırakın Demir Perde gerisini ve Rusyayı, yurt içinde bile kimseye kiralanacak karakterde insanlar olmadığından eminim.

Şayet elinizde bunun aksine delilleriniz varsa, lütfen açıklayın. Siz baş yazarlar, siz milletvekilleri, siz senatörler, elinizde her türlü imkânınız var. *Parlâmentoda sözlü* sorular veriniz, baş yazılarınızda yazınız ve ilgililerden, Hükümetten sorunuz, delilleriniz varsa açıklayınız ve bizlerin birer hain, *birer ajan, birer kripto olduğu*muzu isbatlayınız. Şayet Türkiyeye Rusyadan bir milyar liranın girdiğine ve bunun hiç değilse, bir kısmının da solcu sosyalist olduğumuzu açıkça söyleyen bizlere verildiğine samimi olarak inanıyor ve gizli ellerle Türkiyeye girecek bir milyar veya beşyüz milyon liranın Türk iktisadiyatında derhal sırıtacağını, piyasada derhal her şeyi alt üst edeceğini göremiyecek kadar körseniz, benim sizlere yakıştıracağım «müfteri», «namussuz» ve «*fikir haysiyetinden yoksun ve üstelik cahil ki*şiler» sıfatlarını lütfen kabul ettiğinizi ilân ediniz.

İlhami Soysal

Nâsır'ın Mısır'da uyguladığı sosyalist programın esaslarını açıklayan Millî Yasa'yı yayınlamaya devam ediyoruz

1919 ihtilâlî neden başarıya ulaşamadı? Neden 1952 ihtilâli başlangıçta bocaladı? Zira ihtilâlin liderleri, siyasî bağımsızlık isteğini, iktisadî ve toplumsal meselelere kadar götürmedikçe, ihtilâlin halkın isteklerine cevap veremiyeceğini anlamadılar

Yukarı kademedeki refah ile halkın bu refahtan payını almamasından doğan zıtlık, ihtilâl kıvılcımını doğuran başlıca sebepti. Yokluklar içinde yaşayan halk kitleleri böylece, ihtilâlin hem ateşleyicisi, hem de kurbanı oldu. Oysa, geciktirmeye, savsaklamaya başvurmaksızın gerçekleştirilmesi gereken hayatî hedef, millî zenginliğin yeniden bölüştürülmesiydi.

MiLLi YASA

II. İhtilâlin Zarureti

Kalkınmanın tek yolu: ihtilâl

Geçmişi bırakmak, geleceğe yönelmek için Arap milletinin mücadelesinde tek çıkar yolun ihtilâl olduğu denemeyle ispat edilmiştir. Bu gerçek her geçen gün doğrulanmaktadır.

Gerçekten de, ihtilâl, Arap milleti için, yürüyüşüne engel olan bütün bağlardan ve omuzlarındaki ağır yükten kurtulmakta tek çaredir. Arap milletini uzun zaman boyunduruk altında tutan ve bütün zenginliklerini sömüren baskı ve istismar unsurları, bunu kendiliklerinden sağlamağa yanaşmamaktadırlar. Milli kuvvetlerin bu unsurları silip süpürmesi ve bunlara kesin bir zafer kazanması gerekiyordu.

İhtilâl, aynı zamanda, Arap milletine zorla yüklenen gerilemenin açığını kapatacak tek çaredir. Bu gerileme, baskı ve istismarın tabii bir sonucuydu. Eski çalışma usulleri, Arap milletini, gelişmiş milletlere göre çok gerilerde bırakan bu mesafeyi aşabilecek güçte değildi. Durum böyle olunca, bu sorumluuğu yüklenebilmesi için milletin maddi—manevi bütün kaynklarını seferber edecek köklü bir harekete girişmek gerekliydi.

Bundan başka, ihtilâl, gelişmelerini tamamlamamış olan Arap milletine ve öbür ülkelere karşı yöneltilen büyük meydan okumayı boşa çıkarmak için de tek çaredir. Bu meydan okuma, gerileme ile ilerleme arasındaki mesafeyi iki katına çıkaran büyük bilimsel keşiflerden doğmaktadır. Bu keşiferden doğan büyük bilgiler, zaten ilerlemiş bulunan ülkelere yeni bir hamle verirken, geride kalanlar da daha büyük bir gecikmeye yol açıyordu. Üstelik, bu ülkeler, aradaki mesafeyi kapatmak için övülecek gayret sarfettikleri halde bu mesafeyi kapatamıyorlardı.

İhtilâl, Arap milletini, şimdi bulunduğu yerden özlediği yere ulaştırmak için tek çaredir.

ihtilâlin üç unsuru

Arap mücadelesinin şimdiki vasıtası ve çağdaş özelliği olan Arap ihtilâli, kendi kaderini sağlamak, zaferi kazanmak ve bir yandan gayelerini gerçekleştirmek, bir yandan da yoluna dikilen bütün düşmanlarını yoketmek için bugün yürüttüğü savaşı sürdürebilmek üzere başlıca şu üç unsurla silâhlanmalıdır:

1 — Yobazlığa ve tedhişe boyun eğmeyen serbest tartışmadan ve sağlam düşünceden doğan bilimsel bir inanış üzerinde kurulu bir şuurlnma,

2 — Arap mücadelesinin karşı karşıya buunduğu değişik şartlara uyabilecek hür ve canlı bir hareket kabiliyeti,

3 — Hissi sebeplerle, milli mücadeleyi youndan ayıran ve enerjisinin büyük kısmını boşa harcatan yanlış yönlere sapmaktan kaçınarak hedefleri iyice seçmek ve bu hedefleri ısrarla izlemek.

Bu üç kuvvet unsuruna duyulan ihtiyaç, Arap ihtilâl denemesinin doğrudan doğruya içinde bulunduğu şartlarda gerçek değerini kazanmaktadır.

Arap ihtilâli bugün, Arap mücadelesinin hedefleri önünde yeni bir çığır açmıştır.

ihtilâlin hedefleri

Ümitle karışık ıstıraplı uzun devirler, en sonunda Arap mücadelesinin hedeflerini ortaya çıkarmıştır. Milli özlemleri açıkça yansıtan bu hedefler şunlardır: 1— Hürriyet, 2— Sosyalizm, 3— Birlik.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde çekilen büyük ıstıraplar, yavaş yavaş bu hedeflerin muhtevasının belirmesini ve ana hatlarıyla ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Hürriyet denilince, şimdi yurdun ve yurttaşın hürriyeti anlaşılmaktadır.

Sosyalizm, hem bir vasıta hem de bir gayedir; sosyalizm, ihtiyaçların karşılanması ve adalet demektir.

Birliğe giden yol ise, düşmanlarımız tarafından halkın isteğine rağmen ve kendi çıkarları için bölünmüş olan Arap milletini, tek ve aynı bir millet haline getirmek için halk kütlelerinin taşıdıkları özlemdir. Bu yol, bu birliğin sağlanmasını hızlandırmak için girişilecek barışçı hareketledir.

Bu hedefler, Arap mücadelesinin sürekli olarak yaptığı çağrılarda daha önce de yer almıştı. Bununla birlikte Arap ihtilâli, bu hedefler önünde yeni yollar açmak gibi yeni bir sorumlulukla karşılaşmıştır. Bu yeni yola duyulan ihtiyaç, sadece bir yenilik isteğinden veya milli haysiyet duygusunun baskısından doğmaktadır. Gerçekte, Arap ihtilâli şimdi yeni şartlarla karşı karşıyadır ve şüphe yok ki, bu yeni şartlara uygun çözüm yolları arayacaktır. Bundan dolyıdır ki, Arap İhtilâl denemesi, başka milletlerin kendinden önceki denemlerini taklitle yetinemez.

Bu milletlerin kendilerine vergi özellikleri ve milli kişiliklerini meydana getiren unsurlar, bunların kendi meselelerini çözmek için kabul ettikleri plânların birbirinden farklı olmasına yol açtığı gibi, dünya üzerinde hüküm süren ve ona yön veren değişik şartlar da, arada büyük farklara yol açmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya yeni bir takım şartlar çıkmış ve bunlar birbirine bağlı bir dizi tepkiye yol açmıştır. Bu şartların yarattığı yeni durum, milli mücadelenin yapıldığı çevre üzerinde de derin ve köklü değişikliklere yol açmaktadır. Bu demek değildir ki, milli mücadeleye girişen halk kütleleri, belli başlı hedefleri için yeni ölçüler araştırmak zorundadır. Aksine, bunlar, genel gelişmeyle ve dünyanın gittikçe istikrarsız bir durum alan niteliğiyle uygun düşecek yeni usuller aramak zorundadır.

Değişen dünya

İkinci Dünya Savası sonunda dünyada meydana gelen belli başlı değişiklikler şöylece özetlenebilir:

1 — Asya, Afrika ve Lâtin Amerikasında ortaya çıkan milli hareketlerin genişliği. Bu hareketler, sömürgeci kuvvetlere karşı bir çok başarılı savaşlar vermişlerdir. Bu milliyetçi hareketler, o zamandan beri dünyada büyük bir etki yaratmışlardır.

2 — Komünist bolkun büyük bir güç olarak ortaya çıkışı. Bu gücün kapitalist blok karşısındaki maddi—manevi ağırlığı gün geçtikçe çoğalmaktadır.

3 — İstihsal vasıtalarında büyük bir hamleyi gerçekleştiren ve böylelikle gelişme yolundaki gayretlere sonsuz ufuklar açan büyük bilimsel ilerleme. Bu bilimsel ilerleme, aynı zamanda, savaş malzemelerinin imalindeki büyük gelişmeyle o kadar tehlikeli bir noktaya erişmiştir ki, savaşacak her iki taraf için de sebep olacağı korkunç felâket dolayısiyle, yeni bir savş ihtimalinin freni yerine geçmiştir. Bundan başka, bilimsel ilerlemenin ulaşım araçlarında meydana getirdiği köklü değişiklikleri de gözden uzak tutmamak gerekir. Bu ulaşım araçları, mesafeleri ortadan kaldırmış, milletleri ayıran gerçek veya ideolojik engelleri yıkmıştır.

4 — Bütün bu etkenlerin milletlerarası münasebetler alanındaki yankıları. Bunun da en önemli belirtisi, Birleşmiş Milletler, tarafsız ülkeler, dünya kamu oyunun gücü gibi manevi kuvvetlerin gittikçe artan bir nüfuz kazanmasıdır. Aynı zamanda ve bu olayların baskısı altında, sömürgecilik, milletlerin boyunduruk altına alınması için başka yollara başvurmak zorunda kalmıştır. Bu yolların başlıcası şunlardır: Tekellerin iktisadi anlaşmalar, koalisyonlar yapmaları; küçük ülkelerin kendi gelişmelerini kendilerinin sağlamaları yolundaki inançlarını sarsmak için başvurulan soğuk harb.

Sosyalist deneme için yeni yollar

Dünyada meydana gelen bu büyük değişiklikler, hiç şüphesiz, Arap milleti tarafından izlenen de dahil olmak üzere, bütün ülkelerin milli amaçlarının gerçekleştirilmesinde izlenen yollar üzerinde etkisi bulunan yeni şartlar doğurmuştur. Arap mücadelesinin hedefleri hürriyet, sosyalizm ve birlik olduğuna göre, dünyada meydana gelen değişiklikler de, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli vasıtalar üzerinde etkiler yaratmıştır.

Dünyada meydana gelen değişiklikler ile milli ihtilâlin özlemlerinin birleşmesi o şekil almıştır ki, artık emperyalizm ve pazarlıkla uzlaşmak, hürriyete götüren yol olmaktan çıkmıştır. Mısır halkı, hürriyetini korumak için Port Said'te silâharını başarıyla kullanmıştır.

Mısır halkının 1956 da kazandığı kesin zaferin yankıları hâlâ devam etmektedir. Cezayir halkı da, yedi yıldır hürriyetini kazanmak azmile silâhlı bir mücadeleyi yürütmeği başarmıştır. Demek oluyor ki, sosyalist hareketi, artık, 19 uncu yüzyıl boyunca konmuş olan kanunlara harfi harfine uymamaktadır. İstihsal vasıtalarının ilerlemesi, emperyalizmin ve tekellerin egemenliğine karşı milli hareketlerin ve işçi hareketlerinin gelişmesi, manevi kuvvetlerin etkisiyle ve nükleer korkunun yarattığı dengeyle dünyada barış ihtimallerinin artması, sosyalist denemeler için yeni şartlar doğurmuştur. Bu şartlar, kendinden öncekilerden tamamiyle farklıdır ve daha çok, bu farkın belirmesini zaruri kılmaktadır.

Birlik denemesi bakımından da durum aynıdır. 19 yüzyılda yer alan ve en göze çarpanları Almanya'nın birliği, İtalya'nın birliği olan daha önceki denemeler artık tekrarlanamaz. Barışçı çağrının ve halkın oybirliğinin şartı, artık sadece milli hareket içinde ideal bir hareket hattına bağlılık değildir, bundan daha fazla bir şeydir. Zira bu şartlara ilâve olarak, Arap milletlerinin milli birliğini korumak gibi kaçınılmaz şartlar vardır. Bunun için gerekli mücadelenin, doğrudan doğruya Arap topraklarında üslenmiş bulunan düşmanlara karşı yürütülmesi şartı vardır. Bu üslerin bir kısmı, kendi çıkarı için



Mısır silâhlı kuvvetleri, ihtilâl hareketinde Kral Faruk'un sarayı nı böyle k

emperyalizmle işbirliği yapan gerici saraylardadır, bir kısmı, emperyalizin askeri tehditler öne sürmek için kullandığı ırkçı siyonist sömürgelerdedir.

Arap ihtilâli bu değişen dünya ile karşı karşıya bulunurken, kendisini nazariyenin dar sınırları içine hapsedip gücünü azaltacak bir saplantıya kapılmadan yeni bir düşünceyle yola çıkmalıdır. Arap ihtilâl, aynı zamanda, bu yoldaki öncü milletlerin gerçekleştirdiği denemelerin zenginliklerinden kendisini yoksun bırakmamalıdır.

Toplumsal denemeler birbirinden kesin olarak ayrılmamıştır. İnsan uygarlığının bir parçasını meydana getiren bu denemeler, nesilden nesile geçerek ve yaratıcı bir şekilde etkide bulunarak canlılığını korumaktadır. Uygarlık meşalesi, ülkeden ülkeye geçip, bunların her birinden yeni bir yağ alıp, yüzyıllar boyunca gittikçe daha parlak bir ışık saçmaktadır. Yerinde saymaya değil bir nesilden öbürüne devredilmeğe yatkın olan toplumsal denemler için de durum aynıdır. Bu toplumsal denemeler, sırf taklit edilmek için değil, derinden derine incelenmek için de alınmalıdır. İşte, Arap milletinin halk ihtilâlinin komutanlığına düşen büyük sorumluluk buradadır. Bunun anlamı şudur ki, öncülerin ihtilâlci hareketi, büyük kısmıyla, Birleşik Arap Cumhuriyeti halk ihtilâlinin komutanlığına yüklenilmelidir. Zira, bunlar, tabiî ve tarihî şartlar dolayısiyle, Arap milleti içinde hürriyet, sosyalizm ve birliği gerçekleştirmek için bu «çekirdek ülke» nin sorumluluğunu üzerine almak zorundadırlar.

Bu halk ihtilâlinin komutanlığı şimdi, kendi tarihini uzun uzadıya incelemek, içinde bulunduğu gerçek şartları tanımak, sonra kendi toprakları üzerinde sağlamca tutunarak geleceği hazırlamak yolundadır.

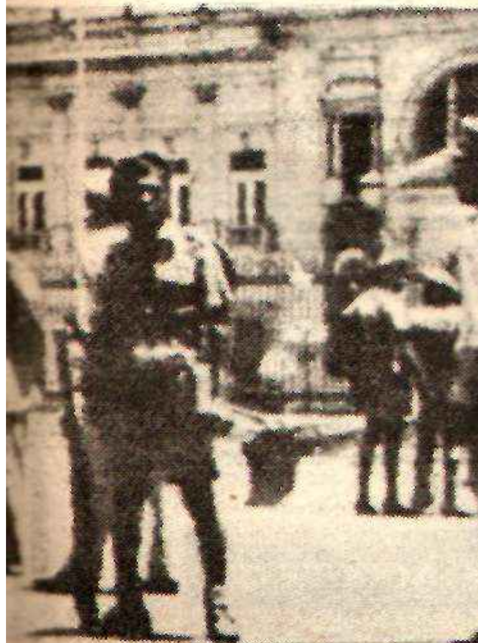
III. Sömürgecilikten Kurtuluş Mücadelesi

Geriye bir bakış

Çok eski bir geçmişte, Arap milletinin şimdi yaşadığı bölgedeki ülkeler arasında bugünkü sınırlar yoktu. Bu bölgedeki ülkeler, o vakitler aynı tarih akımıyla karşılaşıyorlar, olumlu davranışlarıyla tarih üzerinde ortaklaşa bir etki yapıyorlardı.

Özellikle Mısır, kendisini çevreliyen bölgeden ayrı bir hayat sürmüyordu. Aksine, komşularıyla olan karşılıklı etkiler, çok kere bilinçli, bazan da bilinçsiz olarak gerçekleşiyordu. Bu tarihi gerçek, önce Mısır uygarlığının yaratıcıları olan Firavunların tarihi üzerindeki incelemelerle ortaya kondu, daha sonra da, Yunan ve Roma egemenliğinin hüküm sürdüğü çağlardaki olaylarla doğrulandı. İslâm istilâsı, bu gerçeği açıkça ortaya koyan, karanlık noktaları aydınlatan, ona yeni bir anlam katan ışık oldu.

Mısır halkı, İslâm tarihi çerçevesinde ve Peygamberin mesajının ışığında, insan uygarlığının savunulmasında çok büyük roller oynadı. Osmanlı istilâsı bütün bu bölge üzerine gölgesini düşürmeden çok önce, Mısır halkı büyük bir cesaretle, bütün bölgenin yararına olan kesin sorumluluklar yüklenmişti. Mısır halkı, İsa'nın haçların



...yle kuşatmıştı...

gerisinde gizlenen, fakat bu şanlı ustanın temel kurallarını izlemekten çok uzak bulunan Avrupa sömürgeciliğinin ilk hamlelerini püskürtmekte maddî ve askerî sorumluluklar yüklenmişti. Mısır halkı, aynı şekilde, Doğunun ova ve dağlarını istilâ eden yıkıcı Tatar istilâsını püskürtmekte de maddî ve askerî sorumluluklar yüklenmişti.

Mısır halkı, Arap uygarlığının kalıntılarını ve çeşitli zenginliklerini korumakta da manevî sorumluluklara girmişti. O vakit «El—Ezher», sömürgecilik ve din örtüsüne bürünen fakat gerçekte bir mezhep sapkınlığı olan Osmanlı hilâfetinin gericiliği tarafından zorla öne sürülen parçalayıcı ve zayıflatıcı unsurlara karşı direnen bir kale olmuştu.

19 uncu yüzyılın başlarında Fransızların Mısır'a yaptıkları sefer, bazı tarihçilerin iddia ettikleri gibi, Mısır'ın uyanışında esaslı bir etken olmamıştı. Bu Fransızlar Mısır'a geldikleri vakit, «Ezher» i, kendi duvarlarını aşarak Mısır'ın bütün hayatına yayılan yeni akımlarla canlanmış buldular. Mısır halkı, o vakitler, halifelik örtüsü altına gizlenmiş olan Osmanlı sömürgeciliğine karşı ayaklanmışlardı. Halifelik, hiçbir gerçek sebep olmadığı halde, Mısır halkını dinsel inanış ile her türlü istipdattan uzak yaşamak arasında zorla meydana getirilmiş bir çatışmaya sürüklemişti.

Bu Fransız seferi, o vakit, Memlûklerin egemenliğine karşı şiddetli bir direniş ve adaletsizliği yaymak konusundaki kendi teşebbüslerine karşı sürekli bir ayaklanmayla karşılaşmıştı. Bu mücadele, Mısır halkının millî servet ve canlılığında büyük fedakârlıklara mal olmuş, fakat Mısır Halkının inancına sıkı sıkıya bağlı olarak yıkılmaz bir kale gibi kalmasına engel olamamıştı.

Bununla birlikte, Fransız seferi, Mısır halkının bu çağdaki ihtilâlci enerjisine yeni bir güç katmıştı. Fransız seferi, Avrupa uygarlığının başka yerlerden, özellikle Firavunların ve Arapların uygarlığından alarak geliştirdiği çağdaş bilimlerin bazı unsurlarını birlikte getirmişti. Fransız seferi aynı zamanda büyük bilginleri de getirmişti. Bunlar, Mısır'daki durumu incelemişler ve Mısır'ın en eski tarihinin sırlarını çözmüşlerdi. Bu yeni unsurlar, Mısır halkının kendi kendine güvenini artırdı ve Mısır halkının her vakit hazır bulunduğu hareketlere yeni ufuklar açtı. Halkın bu uyanışı, Mehmet Ali rejimini destekleyen en güçlü kaynaktı. Mehmet Ali'yi, çağdaş Mısır'ın kurucusu olarak tanımakta hemen hemen herkes aynı düşüncedeyse de bu rejimin yanlış bir yönü olduğu da bir gerçekti. Bu yanlış yön, Mehmet Ali'nin, kendisini iktidara getiren halk hareketlerine aslâ inanıcı olmaması, bu hareketleri sadece ulaşmak istediği hedeflere varmasını sağlayan sıçrama tahtası olarak saymasıydı. Mehmet Ali, bu yüzdendir ki, bu halkı önemsemeksizin Mısır'a salt kişisel çıkarına hizmet için faydasız serüvenlere sürükledi.

Sömürgecilerin etkisi

Çağdaş Japonya, ilerleme yoluna, tam Mısır'ın uyanışının başladığı tarihte girmişti. Oysa, Japonya ilerleme yolunda azimli adımlarla yol alırken kişisel serüvenler Mısır'daki uyanış hareketini engelliyor ve onu feci bir gerileme içine atıyordu. Bu gerileme, Mısır'a yabancı müdahalesinin kapısını alabildiğine açtı. Oysa, Mısır halkı daha önce sık sık tekrarlanan istilâ teşebbüslerini azimle ve başarılı bir şekilde püskürtmüştü. Bunun en son örneği Fraser'in Rosetta seferiydi. Ne yazık ki, bu gerileme, sömürgeciliğin gelişmesindeki en önemli çağlardan birine rastlıyordu. Sömürgecilik, sadece sömürgeleri işgal etmek ve kaynaklarını alabildiğine sömürmek sayesinde, bundan elde edilen sermayenin yatırımını kullanan bir çeşit malî tekel kılığına bürünmüştü.

Mısır'ın gerilemesi, bu ülkenin kapılarını dünyaya hükmetmek istiyen kuvvetlere alabildiğine açtı. Milletlerarası malî tekeller Mısır'da tehlikeli rollerini oynamağa başladılar. Malî tekeller, faaliyetlerini iyice belirli iki alana teksif ettiler: Süveyş kanalının açılması ve Mısır topraklarının uçsuz bucaksız bir pamuk tarlasına çevrilmesi. Zira, İngiltere'nin Amerika üzerindeki egemenliğinin Amerikan İçsavaşı sonunda kesin olarak son bulmasıyla, İngiltere'ye bu ülkeden pamuk ithali azalmış, İngiliz endüstrisi pamuk ihtiyacını Mısır'da karşılamağa çıkmıştı.

Mısır, bu süre içinde, bütün millî kaynaklarının yabancı kuvvetler ve etkilerini Mehmet Ali sülâlesinin prenslerine kadar uzatmağa muvaffak olan yabancı serüvenciler tarafından sömürüldüğü korkunç bir sınav geçirdi. Mısır'daki uyanış hareketinin uğradığı gerileme de buna yardım etti.

Arap ihtilâli

Fakat halk ne olursa olsun boyun eğmeği reddediyor, aksine bu çağın çetin sınavlarının etkisiyle, uygun zamanda kullanacağı enerjiyi biriktirmeğe muvaffak oluyordu. Bu enerji, özellikle, Mehmet Ali rejiminin çağdaş bilimden yararlanmaları için Avrupa'ya gönderilen binlerce genç Mısırlı'nın elde ettiği bilgilerden meydana geliyordu. Bu olay, gerileme çağından önceki uyanma çağında meydana gelmişti. Bu gençler yurtlarına dönüşlerinde, Mısır'ın ihtilâle elverişli topraklarının benimsediği iyi tohumları getirdiler ve bu kültürel hamlenin asırlık Nil'in kıyılarında boy gösteren göz alıcı renkte çiçeklerini yetiştirdiler. Nil kıyılarında yetişen bu çiçeklerin, bu bölgede bulunan ve ilerleme peşinde olan unsurların bakışlarını Mısır'ın üzerinde toplaması hiç de tesadüf eseri değildi. Mısır, o vakit, yani 19 uncu yüzyılın ikinci yarısında, bütün Arap düşüncesinin kürsüsü, bütün sanatların geliştiği bir alan, sun'î engellere rağmen bütün Arap ihtilâlcilerinin buluştuğu yerdi.

Bölgeyi ele geçirmeğe can atan sömürgeci tekeller, hazırlanan ve gelişmekte olan bu yeni ümidin nasıl yayıldığını anladılar. Özellikle İngiltere, Mısır'ı hiç gözünden ayırmıyordu, zira Mısır'ı Hindistan yolunu güven altına almanın başlıca unsuru sayıyordu. Bundan dolayıdır ki, İngiltere, halk kuvvetleri ile Mehmet Ali'nin serüvenci ve yabancı ailesi arasında hazırlanan ihtilâl mücadelesine bütün gücüyle katılmaktan geri durmadı.

Arabi ihtilâli, gerilemeğe karşı ihtilâlci tepkinin dönüm noktasıydı. 1882 de Mısır'ın İngilizler tarafından işgali, yabancı malî tekellerin çıkarını teminat altına almaktan ve halka karşı Hidiv'in iktidarını sağlamaktan başka bir amaç gütmüyordu. Bu işgal, sömürgeciliğin, gerilemeyi devam ettirmek, Mısır halkının baskı altında sömürülmesini sürdürmek isteğini ifade ediyordu.

İngiliz askeri işgal kuvveti, emperyalist tekellerin hazırladıkları komplolar, Mehmet Ali sülâlesinin topraklara el koyarak, bunları dostlar veya yabancı sömürücü dostlar arasında dağıtarak kurduğu derebeylik, bütün bunlar Mısır toprakları üzerindeki ihtilâl meşalesini söndüremedi. Yabancı işgal kuvvetlerinin ve emperyalizmin milletlerarası çıkarlarının desteklediği bu tedhiş karşısında ihtilâlci parolalar Nil vadisinde sesini duyurmaktan aslâ geri kalmadı.

İskenderiye'yi bombalıyan topların ve Tell—el—Kebir'deki yiğitçe savaşta kullanılan topların yankıları henüz durmuştu ki, bu kahraman halkın ölmez hayat arzusunu ifade eden yeni sesler duyulmağa başladı. Güçlüklerin ve felâketlerin yenemediği uyanışı ifade eden sesler işitilmeğe başladı.

Ahmet Arabi'nin sesi dindiği vakit Mısır ufuklarında hemen yeni bir ses yükselmekteydi: Mustafa Kâmil'in sesi. Şurası hayrete değer ki, emperyalistlerin ve bunların ajanlarının sâkin bir devre olarak saydıkları bu devre, gerçekte Mısır tarihinin en verimli devrelerinden biriydi. Mısır muhtaç olduğu manevî gücü bu devrede arıyor, yeni bir hamleye gerekli enerjiyi bu devrede topluyordu. Muhammet Abdu'nun dinde reform istediği, Lûtfi Es—Said'in «Mısır, Mısırlılarındır» dediği, Kâsım Emin'in Mısır kadınlarının hukunun tanınmasını istediği yıllar bu devreye rastlıyordu. Bu çeşitli hareketler, 1919 da kendini gösteren yeni ihtilâlci dalganın belirtileriydi. Bu yeni ihtilâl dalgası, savaş içinde müttefiklerin verdiği sözün özellikle Wilson'un kendi verdiği sözü kendisinin tutmamasının bütün umutları kırdığı vakit harekete geçti. Wilson, Mısır'ı bir İngiliz himaye bölgesi olarak tanıyordu.

İşte Saad Zağlul bu sıradadır ki, bir yüzyıldan fazla zamandır yediği darbelere rağmen yoluna inatla devam eden halk mücadelesini yürütmek üzere yeni bir ihtilâlci hareketin başına geçmişti.

1919 ihtilâlinin eksik yönleri

1919 Mısır ihtilâli dikkatli bu incelemeyi gerektirmektedir, çünkü bu ihtilâlin başarısızlık sebepleri, 1952 ihtilâlinin başlangıcındaki başarısızlıklarla aynıdır. Bu başarısızlığın temelinde belli başlı üç sebebin yattığı anlaşılmaktadır. Bunları şimdi doğru ve insaflı bir şekilde değerlendirmek gerekir.

Birincisi olarak: İhtilâlin liderleri toplumsal bir değişiklik yolundaki istekleri hemen tamamiyle ihmal ettiler. Bu da, büyük toprak ağalarının siyasî partilerin temel direği yapan bu tarihî devrenin niteliğinden doğmaktadır. İhtilâlin idaresini toprak ağaları ellerine almışlardı. Her ne kadar bu ihtilâl hareketinde halkın toplumsal istekleri açıkça ortaya konduysa da, ihtilâlin liderleri bunları göz önüne almamışlardı. Bu da ihtilâlin sebepleri konusundaki yanlış çözümlemenin neden ileri geldiğini açıklar. Bazı tarihçiler tarafından yapılan ve onlarca kabul edilen bu çözümlemeye inanmak gerekirse, dünyada yalnız Mısır halkının refah devresinde ayaklandığını kabul etmek gerekecektir. Gerçekten de, bu tarihçiler, kendi görüşlerini desteklemek üzere, bu ihtilâlin, İlk Dünya Savaşı sonunda pamuk fiyatlarındaki artıştan doğan refah devresinde meydana geldiğini belirtmektedirler. Oysa bu çok sathi bir yorumdur; zira bu refah sadece, fiyat yükselmesinden yararlanan toprak ağaları sınıfına, tüccarlara ve yabancı ihracatçılara mahsustu. Gerçekte bu olay, bu zümre ile hayat şartlarında hiçbir değişiklik meydana gelmeksizin pamuk tarlalarını kan ve terleriyle sulayan tarım işçileri arasındaki zıtlığı arttırmaktan başka bir etki yapmamıştı. Yukarı kademedeki refah ile halkın bu refahtan payını almamasından doğan zıtlık, ihtilâl kıvılcımını doğuran başlıca sebeplerden biriydi. Yokluklar içinde yaşıyan halk kütleleri böylece ihtilâli hem ateşleyen hem de bu ihtilâlin kurbanı olan unsurlar oldular.

1919 ihtilâlinin liderleri, ihtilâl hamlesinin temelindeki toplumsal yönleri ihmal ettikleri için, siyasî bağımsızlık isteğini, iktisadî ve toplumsal meselelere kadar götürmedikçe bu ihtilâlin halkın isteklerine cevap veremiyeceğini anlamadılar.

Bazı malî faaliyetlerin devletleştirilmesi, bu çağdaki en büyük hamleydi. Oysa, geciktirmeye, savsaklamaya başvurmaksızın gerçekleştirilmesi gereken hayatî hedef millî zenginliğin yeniden bölüştürülmesiydi.

İkinci olarak: Bu devirdeki ihtilâlin komutanlığı, bakışlarını Sina yarımadasından öteye çevirebilecek durumda olmadığı gibi, Mısır'ın özelliklerini bile belirleyecek güçte değildi. Bundan başka, ihtilâlin liderleri, Mısır milliyetçiliği ile Arap milliyetçiliği arasında hiçbir çatışma olmadığı yolundaki tarih gerçeğini ortaya çıkarmağa bile yatkın değillerdi. Bu liderler, savaştıkları düşmanlardan ders alamadıkları gibi, tarihten de yararlanamadılar. Böylece, ihtilâlin liderleri, Arap topraklarının birliğini parçalayan bir engel ve sürekli bir tehdit üssü olmak üzere İsrail'in kurulmasını öngören Balfour deklârasyonunun ciddiyetini anlayamadılar. Buhranın en ciddî devrelerinden birinde meydana gelen bu yenilgi, Arapların mücadelesini, Mısır ihtilâl gücünden yoksun bıraktı. Böylelikle emperyalist kuvvetler, parçalanmış, bölünmüş bir Arap milliyetiyle karşı karşıya kaldılar.

Bütün bunlar olup biterken, Mısır'daki millî ihtilâl hareketi, bütün bu olayların kendisini hiç ilgilendirmediğine, kaderinin aslâ bu ciddî gelişmelere bağlı olmadığına inanıyordu.

Üçüncü olarak: İhtilâlin komutanlığı, kendi mücadele usulleri ile emperyalizmin bu devrede halk ihtilâllerini karşılamak üzere başvurduğu usuller arasında her hangi bir uygunluk kuramadılar. Emperyalizm, askerî kuvvetin, milletlerin ihtilâl ateşini arttırmaktan başka birşeye yaramadığını anlamış, bundan dolayı da kılıcın yerine ihaneti geçirmişti. Emperyalizmin verdiği zahirî tâvizler karşısında, ihtilâl komutanlığı bu tâvizler ile meselenin özünü aslâ ayıramaz duruma gelmişti. Toplumsal sınıfların mantığı bu karışıklığı kolaylaştırıyordu. Emperyalizm bu devrede sadece «şeklî» bir bağımsızlık, göstermelik bir hürriyet veriyordu.

Gelecek yazı

SÖMÜRGEDEN İHTİLÂLE

A. P.

Başı dertte bir parti

YTP li İskenderoğlu'nun AP içindeki «bir sivil cunta» dan bahsetmesi ve partinin yönetimini ırkçıların, ümmetcilerin, cemaatçıların» ele geçirdiğini söylemesinin yankıları daha yatışmadan, AP nin başına yeni ve *en azından birincisi kadar belâlı* bir dert daha çıktı. Bir büyük ve etkili gazete 15 Ekim Seçimlerinden önceki günlerde, AP Genel Başkanı ile Genel Sekreterinin, şimdi partinin başında bulunan bazı ülküdaşlarını nasıl sattığını açıkladı.

Açıklamaya «yalandır» diyemeyen AP Genel Başkanı Gümüşpala, açıklamayı yapan Cumhuriyet Gazetesine «Paçavra» demekle işi geçiştirmek istedi. Gümüşpalanın bu davranışı ise, arkadaşlarını satmasından da öteye bir yankı uyandırdı. Dolayısı ile de işler günden güne AP yi içinden çıkılması zor bir duruma sürükledi.

Geçen hafta içinde Cumhuriyet Gazetesi tarafından ortaya atılan olayın esası şu idi; seçimlerin arifesinde, devrin iktidar sahipleri MBK'cılar tarafından, AP Genel Başkanına, partinin aday kdrolarında yer alacaklarından bahsedilenler arasında ilerisi için tehlikeli olabilecek bir takım insanlar bulunduğu söylenmişti. Bu sadece bir ikazdı. Gümüşpala ve Genel Sekreteri Osma, bu ikazı büyük bir içtenlikle kabullenip, «evet doğrudur, bu hususta biz gerekli incelemeyi yapıp, bunların listesini size vereceğiz» dediler. O günlerde, partiler üzerinde dostça ikazlardan öteye herhangi bir baskı yapmaları aslâ bahis konusu olmayan MBK cılar da seslerini çıkarmadılar.



Burhan Apaydın
AP'deki solcu!...

Aradan bir iki gün geçtikten sonra, AP Genel Başkanı Gümüşpala ve Osma, bir kere daha Millî Birlik Komitesi Başkanlık odasına gelerek, MBK adına siyasi partilerle temas eden ve seçim hazırlıklarına nezaret eden beş üyeye, —Acuner, Okan, Aksoyoğlu, Kaplan ve Yıldız—, ellerindeki listeyi sundular ve bu aday, adaylarından AP yi kurtarmalarını istediler. Söylediklerine göre, AP nin muhtemel adayları arasında yer alacak olan bu 32 kişi, ilerde gerçekten *partinin başına dert açabilecek garip* bir takım siyasi cereyanların temsilcileriydi. İçlerinde ırkçılar vardı, ümmetçiler ve gericiler vardı, solcular vardı ve nihayet Menderes devrinin maşaları vardı. Bunlar partinin aday listelerinden sıyrılırsa, işler düzelirdi.

MBK cılar, bu işin kendilerini değil, bizzat AP nin Genel Başkanı ve Genel İdare Kurulunu ilgilendirdiğini, kendilerinin falanı veya filânı seçim dışı bırakmaya yetkili olmadıklarını söylediler. Gümüşpala ise kendisinin bir şey yapamıyacağını, sadece listeyi verebileceğini belirtti. MBK cılara dediğini yaptıramayan Gümüşpala, oradan çıkınca doğruca Cumhurbaşkanı Gürsele gitti. Şansını bir kere de orada denedi. Ama oradan da istediği sonucu alamadı.

AP'nin 32'leri

Gümüşpala ve Osma'nın MBK ve Gürsel'e takdim edip, partilerinin kurtarılmasını istedikleri aday adayları şunlardı:

Turan Kapanlı, İhsan Sabri Çağlayangil, Ahmet Gürkan, Mehmet Ali Aytaç, Yusuf Demirdağ, Neriman Ağaoğlu., Melâhat Gedik, Ömer Faruk Sanaç, Kadri Erogan, İsmet Sezgin, Ahmet Topaloğlu Ömer Eken.

Bu oniki kişilik kadro, Gümüşpala ve Osma'ya göre 27 Mayıs devrimine inanmayan, Menderes devrinin hasretini çeken, kinci ve intikamcılar grubuydu. Burhan Apaydın Orhan Apaydın ve Nuri Beşer de bu gruba girebilecekleri gibi, üstelik adları solcuya komünizte çıkmış insanlardı.

Listenin geri kalan kısmı ise, ırkçı, nurcu, faşist ve ümmetçi cereyanların temsilcilerini haviydi. Bunlar da, Tahsin Demiray, Gökhan Evliyaoğlu, Hami Tezkan, Şadi Pehlivanoğlu, Sadettin Bilgiç, Ali Fuat Başgil, Cabit Okurer, Fethi Tevetoğlu, Mehmet Turgut, Mustafa Tayyar (Bayarın eski yaveri), Süreyya Sofuoğlu, Nureddin Topçu, Ahmet İhsan Kırımlı, Ali Bozdoğanoğlu, Ferruh Bozbeyli, Faruk Sükan, Halûk Nurbakiydi.

MBK cılar, seçimlerin tam bir tarafsızlık içinde geçmesi ve adaylar konusunda partilerin kendi uzak görüşlülüklerini ortaya koyması prensibini harfiyen uygulayınca, Gümüşpala'nın bütün liste mensuplarını satma gayretleri boşa çıktı. Nureddin Topçu ve Mustafa Tayyar dışında kalan 30 kişi Senatör ve Milletvekili *olarak TBMM. ne geldi. Son*radan Ali Fuat Başgil ve Nuri Beşer de tabii istifaya tâbi tutuldu. Ama diğerlerinin bilhassa ırkçı, turancı, faşist, gerici, ümmetçi ve cemaatçı oldukları bizzat Genel Başkanları Gümüşpala tarafından ifade edilen grubu, partinin yönetimini ele geçirdi. İşte şimdi bu grup, vaktiyle kendilerini satan ve bu satış muamelesi vesikalarla tevsik edilen Genel Başkanları Gümüşpala ve Genel Sekreterleri Osma ile el ele, minareye kılıf aramakla meşguller.

öhhööö

Elfatiha

Bakanlar Kurulu, Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nı susuz değirmene döndürünce, Plân'ı hazırlıyan dört uzman çaktılar istifayı.

Peki, ne yapsınlardı ya? Oturup helva sohbeti mi yapsınlardı? Tâa baştan belirttik: Bu partiler plânlı partilerdir, bunların plâna milâna ihtiyaçları yoktur, *boşuna umutlanmıyalım,* dedik. *Ama,* dinletemedik.

Bâri gülelim biraz :

Vaktiyle, bir kızılderilinin eline bir saat tutuşturmuşlar. Kızılderili, saati eline alınca sevinmiş, sırıtmış. Sonra tutmuş burnuna götürmüş saati, koklamış, yüzünü buruşturmuş. Derken, bir de kulağına tutmuş. Aaa bir de ne görsün, saatin içinden «çıt çıt çıt» diye sesler gelmiyor mu! Kaldırdığı gibi vurmuş yere...

Plân dediğin zülf—i ağaya, zülf—i beye, zülf—i bezirgâna, zülf—i toptancıya, zülf—i yağmacıya, zülf—i vurguncuya, velhasıl, zülf—i yârâna dokunmamalı... Plân dediğin ne kokmalı, ne bulaşmalı. Plân dediğin, kalını kalınlaştırmalı, inceyi inceltmeli. Plân dediğin, toku çatlatmalı, açı kıkırdatmalı. Plân dediğin, «el—gördülük» olmalı.

Yemen türküsü

Yemen deyince yüreğim cızzzz eder... Yemen bizi çok yedi. Şimdi de kendi başını yedi. İmam El Bedr, sizlere ömür...

Bu Ortadoğululara ne oluyor, anlamıyorum? Kimi Nuri Sait Paşamızı kazıklıyor, kimi İmam El Bedr'imizi temizliyor. Bir de kalkıp, «Biz ihtilâli, halkı açlıktan, sefaletten, korkudan kurtarmak için yaptık» diyorlar. İstermisiniz yarın bir de sosyalist idare kursunlar?

Yazık!... Kıra kıra soyunu kurutacaklar bu adamların. Hiç mi değil, müzelere koysalar da, turistik eşya gibilerden döviz sağlasalar bâri... Halkı aç, sefil bırakan bu *yaratıklar sağlam döviz* kaynaklarıdırlar.

Gaflet

Kuyruk gazeteler, istifa eden Plân uzmanlarına verip veriştirmeğe başladılar. Gençmişler, toymuşlar, tecrübesizmişler, hazımsızmışlar, falan filân...

Uzmanlarınki tüm cahillik, gaflet! Ne diye Plân'ın finansman bölümüne vergi mergi gibi lâflar doldururlar? Koyacaklardı «Af» kelimesini, çekilecekler. di kıyıya... Görecektiniz o zaman itibarı, saygıyı!...

İnat dediğin...

Yıllardır yazar dururlar: «Kızıllar dışardan para yardımı görüyorlar», «Solcular para dağıtıyorlar», «Solculara para yağıyor» vs...

Hani, ne derler: Karakola kim önce koşarsa, dâvayı o kazanır...

Bu zavallılar, biryerleri tutuşmuş *gibi koşuşurlar karakola. Jurnal jurnal* üstüne!... Oysa, solcu dediklerinin açlıktan nefesleri kokuyor. Bunu onlar da biliyorlar, biliyorlar ama, inatları tuttu birkere...

Adam, eşeğe yem vermek için ahıra girer. Fakat, eşek duvara fazlaca yanaşmış olduğu için geçip de musura ulaşamaz. Tutar, eşeği şöyle bir iter. Eşek bu, ittirir mi kendini? O da adamı iter. Derken eşekle adam arasında bir mücadeledir başlar. Adam eşeği iter, eşek adamı iter... Adam bakar ki, eşeğin bir santim kımıldıyacağı yok. Oracıktan bulduğu bir keser sapını eşeğin karnına dayar ve öteki ucunu da duvara iliştirir, çıkıp gider.

Sonra ne olur, bilir misiniz?

Sabahleyin ahıra varır ki, eşek hâlâ itiyor keser sapını.

Gelir kaynağı

Yerli ve yabancı ünlü ressamlar, Türkiye İşçi Partisi'ne 60 bin lira değerinde tablo armağan ettiler. Türkiye İşçi Partisi, bu resimleri 1 — 15 Ekim tarihleri arasında, İstanbul Şehir Galerisi'nde sergileyecek. Satılan eserlerin parası İşçi Partisi'nindir.

İşte emekçilerin partisi, işte emeksizlerin partisi! Birine sanatçılar emeklerini veriyorlar, ötekine bezirgânlar para cüzdanlarını... Biri sanat galerisi gibi temiz, öteki ibibik yuvası gibi kokmuş... Biri emeği kurtarmak için kurulmuş, öteki emeği sömürmek için kurulmuş...

İşte işçinin değeri, işte çirkin politikacının değeri! Varın anlayın...

Paçavra!..

Pala Paşa, Cumhuriyet gazetesine «paçavra» demiş. Cumhuriyet gazetesi de Pala Paşa'ya «ayniyle mukabele» ediyor.

Hiç merak etmesinler! Şimdilik paçavra, halkın sırtında. Ne zaman halk paçavradan kurtulursa, o zaman anlaşılır kimin paçavra olduğu...

Futbolcu Meclis

Boks maçından bıkmış olan Meclis, şimdi de partilerarası futbol turnuvası düzenliyor. Anlaşılan, bir süre de tekmelerin çalıştığını göreceğiz.

Tabii, hakemlik görevi de orduya düşüyor...

Vatandaşlar Toto kuponlarını şimdiden hazırlasınlar!..

Batı

Okul Batı'da, okulun plânı bizde. Yol Batı'da, yolun plânı bizde. Fabrika batı'da, fabrikanın plânı bizde. Demokrasi Batı'da, demokrasinin tarifesi bizde. (Hani, Hoca, ciğeri çaylağa kaptırmış da ardından bağırırmış, «Boşuna zahmet etme! Tarifesi bende» diye... O gibi.) Kalkınma Batı'da, kalkınmanın plânı bizde. İş Batı'da, cayırtısı bizde.

Gülmemek elde değil!... Hem, okur—yazarımızın azlığından dem vururuz, hem de plândan, rapordan, dosyadan göz açamayız. İşi Batılılar becerir, biz arşiv memurluğu yaparız. Gericiler haklı tabii.. Plân bizim neyimize? Batı, Batı diye diye, korkarım bir gün batıp gideceğiz.

Kurtarıcı

Önüne gelen İnönü'ye çatıyor. Hele kendi partisi hiç göz açtırmıyor adamcağıza. *İllâ da istifa et! Hem Başbakan*lıktan, hem de CHP Genel Başkanlığından...

Birader, adam ne yapsın yâni? Koa gelsin.
lisyonu kurtarsın ki sıra memlekete

Çocuğun biri denize düşer. Kıyıdakilerde bir telâş, bir telâş!... Eyvah, çocuk boğulacak! Eyvah, çocuk gitti! Ama hiç kimse de lûtfedip denize girmez... Derken, adamın biri cum diye atlayıverir denize, varıp çocuğa sarılır. Başlar lar ikisi birden kırk saymağa. Bu sırada kurtarma ekibi yetişir ve ikisini de çıkarır kıyıya. Adamı tutup omuzlarlar:

— Yaşa, varol! Çocuğu kurtardın! Sen olmasan...

Ama adam, öfkeden kuduracak halde... Zorla kurtulur ellerinden ve bağırır:

— Ulen, beni kim kakıştırdı ar*kamdan denize?*

Su payı

Çocukluğumuzda bir «yemek pişirme oyunu» oynardık. İçimizden birimiz «Bulgur payım» deyince, ötekiler sırasıyla başlarlardı, «ateş payım», «salça payım», «odun payım», «tuz payım», «et payım» diye saymağa. Yemek susuz pişer mi? Biri de kaldırır, «su payım» derdi. İşte o zaman basardık kahkahayı. «Su payım» sözü ile «sıpayım» sözü pek yakındır birbirlerine.

Avni Doğan, «İhtiâlde bizim de payımız var» deyince CHP'de kıyamet koptu:

— *Hayır, bizim payımız yok! Ağzını* topla!

Etin, yağın, bulgurun, tuzun gittiğini gören bir kısım CHP idarecileri galiba korkuyor «su payım» demekten...

Şerefe!..

İnönü, 79 ncu yaş gününü kahkahalar atarak kutladı. Dâvetliler de ondan aşağı kalmadılar, bastılar kahkahayı. Gazeteler kahkahalı resimlerle donatıldı.

Eee, biz durur muyuz. biz de bastık kahkahayı. Kah kah kah kah...

Niye mi güldük? Vatandaşın çoğunun daha nüfusta kaydı bile yok be birader... İnönü güler *de, biz* gülmez *mi*yiz?

Bir aristokrat

Amerikalı Bayan Clark, Hilton'da oturuyor. Bayan Clark'ın çok, ama pek çok asil, pek çok sevimli, tabii pek çok pahalı iki köpeği var. Bayan Clark da, pahalı köpekleri de Hilton'da rahat edememektedirler.

Amerikalı Bayan Clark, asil köpekleri için Levent'te, aylığı 1500 liraya bir villâ kiralıyor. Gözlük takan ve pijamayla yatıp kalkan asil köpeklerin özel yatak odaları, dinlenme odaları, kabul salonları ve çalışma odaları var. Hattâ banyoları, terasları, oyun alanları var.

Amerikalı Bayan Clark da, asil köpekleri de şimdi çok rahatlardır. Amerikal Bayan Clark, köpekleri pek sever. Çünkü çocuğu olmamaktadır. Başkasının çocuğunu da sevemiyecek kadar asildir.

Düşünüyorum. Acaba biz de mi aristokratız ki? Hani, biz de köylerde öküzümüzle, ineğimizle, koyunumuz ve keçimizle birlikte yatar kalkarız da...

Cendermeli adalet

Trabzon'da iki köy, yayla anlaşmaz*lığından dolayı, birbirine girmiş,* kıyasıya çarpışıyorlar. Kavgayı bastırmak için 50 kişilik jandarma kuvveti gönderiliyor.

Başka ne gönderilecekti? Toprak reformu mu, sosyal adalet mi, güvenlik mi, kardeşlik mi?

Nasıl, alır da kaçar mısınız!

Hüseyin Korkmazgil

- TOPRAK TOPRAĞI İŞLEYEN KÖYLÜYE!...
- YÖNETİMİNE VE KAZANCINA TARIM İŞÇİLERİNİN DE KATILACAĞI DEVLET İŞLETMELERİNİN KURULMASI.
- CEHALETİ DERHAL ORTADAN KALDIRMAK.
- BAĞIMSIZ BİR DEVLET, BAĞIMSIZ BİR İKTİSAT VE MİLLİ KÜLTÜR.

Cezayirde Sosyalizm FLN'in Ana Programı

Hamburg'ta yayınlanan «Die Andere Zeitung» gazetesinde Walter Blasig, Cezayir Kurtuluş Hareketinin iktisadî ve sosyal programını anlatıyor.

Cezayir'in bağımsızlığa kavuşmasından bu yana FLN'in içinde ortaya çıkan anlaşmazlıklar, Cezayir Cumhuriyetinin gelecekteki sosyal muhtevasından ayrı olarak incelenemez. Evian Anlaşmalarının yorum ve uygulanması, çeşitli şahıs ve eğilimlerin iktidar arzusu ve ülkedeki iktisadi ve sosyal buhran, merkezini «kapitalizm mi, yoksa sosyalizm mi?» sorusunun teşkil ettiği bir savaşın çeşitli yönlerinden başka şeyler değildir. Bahis konusu olan şey, bağımsız Cezayir'in iktisadi ve siyasal kalkınmasında sosyalizm yolunda mı, yoksa milli Cezayir kapitalizmi yolunda mı yürüyeceğidir. Yeni Cezayir bir yol kavşağında ve karar vermek zorundadır. Bu karar, Cezayirin 1954 den bu yana yürüdüğü yol üzerinde verilecektir. «Kapitalizm—Sosyalizm» levhası oraya tesadüfen, ya da bir kaç kişinin keyfinden veya isteğinden dikilmiş değil, ülkenin toplumsal ve tarihi gelişimi ve durumundan ortaya çıkmıştır.

Yol kavşağında

Cezayir halkı kapitilizmi en korkunç şeklinde, Fransız sömürgeci kapitalizmi halinde yeteri kadar tanımıştır ve bu yüzden bugün iktisadi sosyal meselelerin sosyalizm yolu ile çözülmesi eğilimindedir. Bundan dolayı Cezayir'de sosyalizme kayan işçiler ve topraksız köylülerin «dışardan cesaret almağa», yabancı müdahalesine ve yardımına ihtiyaçları yoktur. Fakat FLN'in içinde de temsilcileri olan muhafazakâr kuvvetler Cezayir'in gelişmesini kapitalizm yoluna sürüklemek istemektedirler. Bu kuvvetler, halk kütlelerini sosyalizm yolunda ilerlemekten alıkoymak için dıştan «cesaret» almağa, mümkün olursa ve «gerekirse» yabancı müdahalesine muhtaçtır.

Cezayir halk kütlelerinin sosyalizm isteğinin ne kadar güçlü olduğunu son günlerdeki Sendika Birliği «UGTA» nın ortaya çıkışı da göstermiştir. En önemlisi ise, FLN'in Milli İhtilâl Şûrasının geçen Haziranda Trablus'ta bir toplantı yapması ve sosyalist bir ana program kabul etmesidir.

Bütün kuvvetlerin birleştirilmesi

Program tasarısı Ben Bella'ya yakın olan bir grup tarafından hazırlandı, Ben Bella ise Program Komisyonunun üyesiydi, Cezayirde ve FLN'in içinde bu tasarının açıklanması istendiyse de, tasarı nedense açıklanmadı. Bu Ben Bella'nın değil, Trablus'daki toplantıya çarçabuk bir son hazırlayan Ben Hedda ve arkadaşları gibi kimselerin suçuydu.

Toprak çalışanlarındır.

Programı, günlük «Alger—Republicain» gazetesi yayınladı. Program üç bölümdür: 1— Cezayirdeki durum, 2— Demokratik Halk İhtilâli, 3— Demokratik Halk İtilâlinin iktisadi ve sosyal gövevlerinin gerçekleştirilmesi.

Üçüncü maddede şu hususlar açıkça *belirtilmiştir: «Cezayir'in iktisadı bir* sömürge iktisadıdır. Yabancılar ve Fransızlar tarafından yöneltilmektedir ve her şey onların elindedir. İstilâcıların gölgesinde, sömürgecilerin yardımıyla küçük bir azınlık en önemli üretim araçlarını ve mali kaynakları eline geçirmiştir... Sosyal durum, iktisat dâvasının dışına atılmış iki buçuk milyon Cezayirlide kendisini göstermektedir: 990.000 kişi şehirlerde, 1.500.000 kişi köylerde süreli veya süresiz olarak işsizdir; halk şehirlere akmaktadır, 400.000 Cezayirli Fransa'ya göç etmiştir; nüfusun beşte dördü okuma yazma bilmemektedir.»

Bundan sonra program şöyle devam etmektedir: «Ülkenin gelişimi için *tekelci hakimiyetin tasfiyesi ilk* şarttır; bunun için dış ülkelerle ve önce Fransa ile olan iktisadi münasebetlerin yeniden düzenlenmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Tarımsal çehreyi köklü bir şekilde değiştirmek ve halkın ihtiyaçlarını karşılamak bakımından sanayileşmek için, eski yapının bütün engelleri ortadan kaldırılmalıdır.

Bu, plânlamayı ve iktisadın devletin eline geçmesini gerektirmektedir ve ancak emekçiler devletin ve iktisadın yapısına katıldıkları anda mümkün olacaktır.»

Bu bakımdan demokratik ihtiâlin iktisadi ödevleri şunlardır:

«Toprak toprağı işleyen köylüye!» parolası altında toprak reformu: Toprağın ve tarım üretim araçlarının başka şahıslara devrinin derhal önlenmesi; mülkiyetin ekim ve verim durumuna göre sınırlandırılması; tesbit edilecek bir sınırdan fazla olan bütün topraklara el konulması; el konulan toprağın topraksız ve az topraklı köylülere dağıtılması; köylülerin tarım üretim kooperatiflerinde demokratik organizasyonu; el konulan toprakların bir kısmında, tarım işçilerinin yönetimine ve kazancına katılacağı devlet işletmelerinin kurulması.»

Program şöyle devam ediyor: «Politikamız taşıt araçlarının, kredilerin, dış ticaretin, sigorta şirketlerinin, bankaların ve sonunda iç ticaretin millileştirilmesine yönelmelidir.»

Siyasi parti haline gelen FLN programdan, hemen halledilmesi gereken şu ödevleri almıştır: «Gaz ve elektrik şebekesinin taşrada yayılması; mühendis tekniker yetiştirilmesi... Devlet yoluyla bir ağır endüstri kurulması.»

Halk kütlelerinin hayat seviyesinin yükseltilmesi programın bir başka önemli isteğidir. Bu konuda şu cümleler yer *alıyor: «Cehaletin derhal ortadan kaldı*rılması; milli kültürün geliştirilmesi, konut probleminin çözülmesi, sağlık konusunda ileri adımlar ve kadınlar için tam haklar... Sanayinin ve işletmelerin devlet tarafından yönetilmesi, emekçilerin hayat şartlarının kötüleşmesini hiç bir zaman ve hiç bir şekilde haklı göstermez; işçiler tam grev hakkı almalıdır...»

Bağımsız Cezayir'in dış politikası bağımsız *olmalı ve sömürgecilik* ve emperyalizmle savaşmalıdır.

Program şöyle devam ediyor: «Fransa, savaş çabalarında bilhassa Amerika ve diğer batı ülkelerinin maddi ve manevi desteğinden faydalanmıştı. Bu sebepten, bizim ihtilâlimizi ileri götürmek isteğimiz çeşitli engellerle karşılaşacaktır; fakat bu, bizim bütün enerjimizi emperyalizme karşı savaşımızda kullanmamıza engel olmamalıdır.

Sosyalist ülkeler savaş sırasında çeşitli biçimde bizim yanımızda yer aldılar; bu ülkelerle mevcut bağlarımızı kuvvetlendirmemiz gerektir...»

Bütün bunları elde etmek için program «Egemenliğin Ulusa» verilmesini istemektedir. «Demokratik Halk İhtilâli, sosyalist ilkelerle ve halkın elindeki bir devlet gücüyle ülkenin sorumlu ve bilinçli bir şekilde kalkınmasıdır. İhtilâlin ödevi, sömürgeciliğin çaldığı, ya da yokettiği değerleri yeniden yaratarak, bağımsızlığa kavuşan ülkeyi güçlendirmektir; bağımsız bir devlet, bağımsız bir iktisad ve milli kültür. Demokratik ruh, teorik bir spekülâsyondan ibaret olmamalıdır; iyi tanımlanmış devlet kurumlarında ve ülkenin sosyal hayatının bütün sektörlerinde somutlandırılmalıdır.»

KİN VE İNTİKAM BUZLARINI ÇÖZMEK

Atatürk bir fabrikada sıkmak istediği yağlı ellerini uzatmak istemeyen sagılı işçiye «Ver, uzat, memleketi kurtaran, kurtaracak eller onlar» dedi

Kimse yoksayamaz: Ulusumuz iki hasım kampa bölünmüştür. Din sömürücüleri, milliyet tüccarları, mukaddesat bezirgânlrı, ırk ve turan hayalcileri, çıkarlarını yitirmişler, yeni çıkarlara özlem duyanlar, hısımlar — akrabalar, sosyal gelişmelere karşı donuk beyinliler, husumet kamplarının daha da keskin sınırlarla ayrılmasını körüklemektedirler.

Din derler: Onbeşinci yüzyıl halk edebiyatı ürününden ibaret «Mevlit»in Atatürk ve şehitlere okunması adı altında —hem de belediye hoparlörleri ile ilânlar vererek— fısıldaşmalarla Menderes için olduğunu yayarak cami avlusuna Hakkın hazinesini darı diye saçarlar. Milliyet derler: Eğitimden konuta, sağlıktan sosyal adalete dek millet bütünlüğünün hızlı —dengeli— adaletli kalkınması, insan olma varlığının bilincine ermesini dileyen bilimsel çabalara geri zekâlarının aptalca kusuklarını püskürterek, sever görünüp sevmedikleri milleti ilkel durumda tutuklandırarak milliyetsizliklerini açığa vururlar. Mukaddesat derler: Ahlâka, fazilete inanmadıklarını çöl kumullarının deve kuşları gibi belli ederler. Irk derler: Soy geçmişlerinde arı kan arasanız bulamaz; bulamayacağınız gibi bozuk ve aşağılık duygularının etkisiyle davrandıklarını gülerek seyredersiniz. Turan derler: Misak—ı Milli ve Lozan sınırları içinde kalan Türkelinin çağdaş bilim ve tekniğin en son verileri ile uygar bir yükseltiye eriştirmek yakın ereğini: Gökte yıldız arayan nice çaylak gök bilimcinin önlerindeki kuyuyu görmeyip düşmeleri gibi unutmak gafletindedirler.

Çıkarlarını yitirmişler: insanın insanı sömürmesi politikasının hâlâ sürüp gitmesini hayasızlıklarının param parça olmuş perdesizliğinde yaşatmak isterler. Nasıl olsa milletin uykusundan istifade ile çalıp çırptıklarımız yetsin artık demezler. İsterler. Başkalarını sömürmek tatlı gelmiştir. Özlerler.

Hısımlar — akrabalar husumet halkalarını genişletmeye çalışırlar. Dar aile sevgilerini geniş millet—insanlık sevgilerine üstün tutarlar.

Sosyal gelişmelere karşı donuk beyinliler ise yukarıda belirttiklerimizden başka görünürler. Görünüşte ilericidirler. Sözde Atatürkçüdürler. Diplomaları vardır ama aydın değillerdir. Çok yanlış anladıkları Atatürkçülüğü, ilericiliği, donuklaştırmak, kavramlaştırmak, çakılı bırakmak eğilimindedirler. Oysa ne demiştir Atatürk: «Köylü Efendimizdir.» Köy demek emekçi demektir. Irgat demektir. Toprak işçisi demektir. Alnının teri ile toprağı sulayan, tava getiren demektir. Bir karış toprakta Vatan sevgisi gören demektir. Asla ağa demek değildir. Asla feodal beyler değildir. Ne yapmıştır Atatürk? İlk beş yıllık plânla Sümerbank, Etibank ve bunlara bağlı kurumlar açmıştır. Kayseriye gittikte bir fabrikada sıkmak istediği yağlı ellerini uzatmak istemeyen saygılı işçiye: «Ver, Uzat. Memleketi kurtaran, kurtaracak eller onlar» demiştir. Demek Atatürk halktan yana, emekten yanadır. Onun için değil mi zaten kurduğu fırkanın adı «Halk» niteliğini taşır. İşte bu halk ile, işçi ile, ırgat ile, emekçi ile dar gelirli ile aydınların el ele vermesi, haşır—neşir olması ile sosyal — siyasi yapımızın örgüsünde gerçek demokrasinin gelişme ortamı yaratılmış olacaktır. Emekçiler aslında birdir. Birbirlerine kin—intikam kampları içinde bakanları varsa yanlış yerde olduklarını anlatmak gerek onlara. Halkçı, ilerici aydınların aksiyon ve organizasyon zamanı gemliştir. Bilinçli işçilerin, demokrasinin gerçek olanını kurmak için teşkilâtlanmaları, yayılmaları, emeğin utkusunu sağlamaları zamanı gelmiştir. Başka Başka partilerden görünüp de aslında emek partisinden olanların gerçek halk egemenliğine götürücü demokratik savaşta gerçek yerlerini alma zamanı gelmiştir. Savaş çetin olabilir. Zaferi görenlerin iyimserliği, korkusuzluğu, yiğitliği, güvenliği, yeniciliği umut vericidir. Bugün hükümetten sert tedbirler isteyenler: Emekçi halk yığınlarının teşkilâtlanma, yayılma kanuni engel ihtimallerini ortadan kaldırmaya yöneldikleri gün: Reaksiyoner ve muhafazacı, gerici ve kinci opportünistlerin yenilgisini zevkle müşahede edeceklerdir. Devrim düşmanlarını yenilgiye uğratacak ilerici halka bu demokratik ortam hazırlandığı gün: Kin ve intikam duygularının körüklenmesi ve sömürülmesi taktiği sonuç alamıyacaktır. İşçiler teşkilâtlansınlar. Emekçiler bir araya gelsinler. Aydınlar bilgileriyle — eylemleriyle toplumcu olduklarını göstersinler. Sosyal özlü demokrasi tartışmaları yurt düzeyine dikey—boyut yayılsın. Siz bakın görün: Ne kin, ne intikam, ne huzursuzluk, ne tahrik, ne ırk, ne din, ne turan, ne mukaddesat, ne maneviyat ne hısımlık—akrabalık, ne çıkarcılık, ne donuk beyinlilik... Hiç, hiç bir engel demokrasinin gerçeğini kurmak ve korumakian yana etkili olamıyacak. Buzlar kendiliğinden çözülecek.

M. Vasıf Ersoy

(Tire Savcısı)

YEMEN

Yemen gibi geri bir ülkede bile, ihtilâlci subayların ilk sözü «Sosyalizmi kuracağız» demek oldu.

Krallıktan cumhuriyete

Arabistan yarımadasının güneybatı ucundaki 5 milyonluk ortaçağ Arap ülkesi Yemen, iki hafta içinde hızla gelişen şaşırtıcı olaylara sahne oldu: Bir imam eceliyle öldü, bir askeri hükümet darbesi yapıldı, bir imam öldürüldü ve Yemen Krallığı «Yemen Arap Cumhuriyeti» oldu. Böylelikle, Dokuzuncu yüzyıldan beri hep aynı sülâleden gelen imamlarla yönetilen küçük ve kendi halindeki ülkenin tarihinde yeni bir sayfa açıldı.

Eceliyle ölen imam, 1948 yılı başında babası İmam Yahya ile iki kardeşinin öldürülmesi üzerine tahta çıkan İmam Ahmet'ti (İmam Ahmet bin Yahya Muhammed Hamidüddin). O vakit canını güç kurtaran, sonra kendine bağlı kabilelerin başına geçerek San'a üzerine yürüyen, babasının yerine kendisini imam seçtirmiş olan Emir Seyfülislâm Abdullah'ı yenerek imamlığı ele geçiren İmam Ahmet, Yemen'i tıpkı babası İmam Yahya gibi korku ve yıldırma usulleriyle yönetmeğe başlamıştı. 1955 yılında, evvelce babasının başına gelen, İmam Ahmet'in de başına geldi. Kardeşlerinden Emir Abdullah, İmam Ahmet'i devirdi ve yerine kendini imam seçtirdi. Fakat hikâyenin gerisi de yine 1948 deki gibi geçti: İmam Ahmte'in büyük oğlu Emir Seyfülislâm El—Bedr kendine bağlı kabileleri ayaklandırarak İmam Abdullah'ı alt etti, babası İmam Ahmet'e imamlığı yeniden kazandırdı. İmam Ahmet, ayaklanmanın başı olan kardeşleri Emir Abdullah ile Emir Abbas'ın ve bir düzüne kadar suç ortaklarının başlarını, Yemen geleneğine uygun olarak kılıçla kestirdi.

Bu olay üzerine İmam Ahmet, oğlu El—Bedr'i yanından eksik etmez oldu. Emir El—Bedr Yemen'in iç ve dış işlerinde başlıca söz sahibiydi. Yemen'in, kendini dış dünyadan sıyıran siyasete son vermesi, Mısır'la askeri bir ittifak imzalaması, Sovyetler Birliği'nden ve Çekoslavakya'dan silâh satın alması, Emir El—Bbedr'in dışişleri bakanı olduğu yıllara rastlıyordu. Yine El—Bdr'in Başbakan ve Dışişleri Bakanı olduğu sıradır ki, Suriye ile Mısır'ın birleşmesinden meydana gelen Birleşik Arap Cumhuriyeti ile Yemen bir «Arap Devletleri Birliği» meydana getirdi. Emir El—Bedr o zamandan beri Başkan Nâsır ile babası İmam Ahmet arasında «mutavassıt» rolü oynuyordu. İmam El—Bedr'in bu son derece geri ülkede birtakım yenilik hareketlerine, ıslâhat denemelerine girişmesi de bu sıralara rastlar. Fakat bu durum, Yemen'in geri unsurlarının hoşuna gitmedi ve Emir El—Bedr «veliaht prens» sıfatını taşımakla birlikte, babasının gözünde eski itibarını kaybetti. 28 Eylül 1961 de Suriye'deki hükümet darbesi üzerine Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin dağılması, Yemen üzerinde de etki yaptı. Ortadoğunun bütün gerici hükümdarlarına şiddetle hücum eden Başkan Nâsır, aynı hücumları «Arap Devletleri Birliği» içindeki ortağı Yemen'den de esirgemedi ve Yemen'in «Mısır'ın amacı olan sosyalizme ayak uyduramayan geri bir ülke olduğu» gerekçesiyle bu ortaklığa son ver[illegible]

Askerler işbaşında

İmam Ahmet'in bu olaydan sonra yeniden eski «infiratçılık» siyasetine döndüğü, gerek reformlar isteyen El—Bedr, gerekse Yemen'de yenilik isteyen hür düşünceli unsurlarla çatışma halinde olduğu birtakım olaylarla ortaya çıktı. Nitekim İmam Ahmet, geçen yıl, tıpkı babası gibi bir suikaste kurban gitmekten güç kurtuldu. Son zamanlarda öğrencilerin ve Nâsır taraftarlarının yaptığı gösteriler de bunu izledi. Bu olaylar karşısında Yemen'de bir ayaklanma ya da hükümet darbesi beklenmekteydi. Fakat İmam Ahmet, henüz buna meydan kalmadan, iki hafta önce öldü, yerine oğlu Emir Seyfülislâm El—Bedr, «Mansur Billah» unvanıyla imam oldu. Emir El—Bedr'in Yemen ölçülerine göre «ilerici» sayılması, tahta çıktığı vakit Yemen'de birtakım reform hareketlerini yapacağını bildirmesi, Yemen'de bir hükümet darbesini önleyebilecek gibi görünüyordu. Fakat böyle olmadı. Yeni imamın tahta çıkışından bir hafta sonra yapılan askeri hükümet darbesi Yemen Krallığına da, İmam Mansur Billah'ın hayatına da son verdi.



Yemen'de kesik başlar
Bu imamın kestikleri

Yemen'den şimdiye kadar alınan haberler, bu askeri hükümet darbesinin niteliği, eğilimi, gücü konusunda tam bir fikir edinmeye yeter ölçüde değildir. Yemen'deki olaylar konusunda şimdiye kadar ancak, âsilerin daha ilk anlarda ele geçirdikleri anlaşılan San'a radyosunun yayınından bilgi edinilmiştir. San'a radyosu «imamların zulüm idaresinin yıkıldığını», «gerici idarenin yerine sosyalist bir idare kurulacağını», «Yemen krallığı yerine Yemen Arap Cumhuriyeti'nin ilân edildiğini» bildirmiştir. San'a radyosu ayrıca, Yemen'in başlıca şehirlerinin ihtilâle katıldıklarını, kabile başkanlarının ihtilâle bağlılıklarını bildirdiklerini de ileri sürmüştür. Yine San'a radyosu geçen haftanın sonunda Albay Abdullah Tallâl'ın başkanlığında ve beş subayın katılmasıyla bir «İhtilâl Konseyi», ayrıca Muhammet Ali Umman başkanlığında dört kişilik bir «Cumhuriyet Konseyi» kurulduğunu bildirmiş, bunun ardından da Albay Tallâl'ın başkanlığında kurulan yeni Yemen kabinesinin listesini vermiştir.

Şimdiye kadar edinilen bilgilerden *çıkarılabilecek geçici sonuç şudur: İhtilâl*, 9. yüzyıldan beri ordu hariç, Yemen'i bir ortaçağ ülkesi niteliğinden çıkarmayan imamların egemenliğine son vermek üzere, cumhuriyet taraflısı subaylarca yapılmıştır. İhtilâlin «kuvvetli adam» ı olduğu anlaşılan Albay Abdullah Tallâl'ın kişiliği de bunu kuvvetlendirmektedir. Albay Abdullah, 1948 de İmam Yahya'ya karşı yapılan ayaklanmaya karışmış, hattâ bu yüzden sekiz yıl hapiste yatmıştır. 1955 teki ikinci ayaklanmadan sonra da, Emir El—Bedr'in tavassutuyla hapisten çıkarılıp Yemen'in en önemli liman şehri olan Hudeyde'nin valiliğine getirilmiştir. Emir El—Bedr, iki hafta önce imamlığa seçildiği vakit Albay Tallâl'ı San'a'daki sarayın muhafız birliği komutanlığına tayin etmiştir. Bu birlik, son derece modern silâhlarla donatılmış, bin kişilik mevcuduna rağmen vurucu gücü çok büyük olan bir birliktir. Öyle anlaşılıyor ki, imamların idaresine kesin olarak son vermek isteyen eski ihtilâlci Albay Tallâl, Emir El—Bedr'in «reformculuğuna» pek güveni olmadığından bu darbeyi hazırlamıştır. Emir El—Bedr'in, Yemen'in iç entrikaları dolayısiyle er veya geç tahttan uzaklaştırılıp Yemen'in eski düzende devam etmesi ihtimalinin de Albay Tallâl'ı harekete geçirdiği düşünülebilir. Nitekim, Emir El—Bedr'in imamlığı, kendisinin amcası ve İmam Ahmet'in kardeşi olan Emir Seyfülislâm El—Hasan tarafından da kabul edilmemişti. Yemen'deki kabile başkanlarının çoğu da El—Bedr'den çok, El—Hasan'ı tutmaktaydılar. Yemen'deki bu âni gelişmeler sırasında, Yemen'in Birleşmiş Milletler temsilcisi olarak New York'ta bulunan Emir El—Hasan, hemen harekete geçmiş, daha önceki ayaklanmalardaki örneklerden cesaret alarak «bir avuç âsi» olarak vasıflandırdığı Albay Tallâl ve adamlarını yoketmek üzere Yemen'e doğru yola çıkmıştır. San'a radyosu ise, Emir El—Hasan'a «geleceği varsa göreceği de var» diyerek meydan okumaktadır.

Endişede iki ülke

Emir El—Hasan ile âsiler arasında bir kuvvet denemesi olacak mı? Böyle bir denemenin sonucu ne olacak? Bunun cevabını önümüzdeki günlerde alabileceğiz. Her halde iki tarafın da durumları şimdilik sağlam olmaktan çok uzaktır. Emer El—Hasan'ın imama bağlı kabileleri ayaklandırabilmesi mümkündür. Fakat San'a radyosunun tehditleri de yabana atılamaz. Nitekim önceleri çok ümitli görünen Emir El—Hasan, Aden üzerinden Yemen'e gitmeği tasarlarken şimdilik Suudi Arabistan'a geçmeği daha uygun bulmuştur.

Bunun sebebi, Emir El — Hasan'ın Kral Suut'la kader birliği etmesinin zaruret haline gelişidir. San'a radyosu, yayınlarında «Ürdün ve Suudi Arabistan krallarının da İmam El—Bedr'in âkibetine uğrayacağını» ileri sürmüştür. Bundan dolayı, Yemen'deki olaylardan endişelenen ülkelerden başlıcası, Yemenle belirli bir sınırı olmayan Suudi Arabistan'dır. Daha geçenlerde, «hür emirler» adıyla toplanıp Kral Suud'a kafa tutan bazı kardeşlerinin yarattığı korkulu durumun *ardından şimdi Suud için ortaya* yeni bir huzursuzluk kaynağı çıkmaktadır.

Yemen olaylarından endişe duyan ikinci ülke İngiltere'dir. Çünkü Yemen ile İngiltere arasında, İngiltere'nin himayesindeki Aden yüzünden 30 yıldanberi süregelen anlaşmazlık son zamanlarda bütün bütün alevlenmiştir. Buna sebep, İngiltere'nin, Aden'de ve Güney Arabistan bölgesindeki 26 emirlik ve sultanlığı «Güney Arabistan Emirlikleri Federasyonu» adı altında birleştirmeğe kalkışmasıdır. Yemen ise, İngiliz himaye bölgesini resmen «İngiliz işgalindeki Güney Yemen toprakları» olarak tanıyor. Bu federasyonun kurulması, yalnız Yemen'i değil, Aden'deki «hür Yemenliler» i, sendikaları, siyasi partileri, öğrencileri de harekete geçirdi. Nitekim geçen hafta Aden meclisi, federasyona katılma kararını kabul ederken, sokaklarda gösteriler yapılmaktaydı.

Yemen ordusunun Sovyet silâhlarıyla donatılmış olması, Yemen'de ihtilâl hareketi başladığı sırada, yirmiye yakın Sovyet gemisinin Yemen limanlarında bulunuşu da göz önünde tutulması gereken bir durum. Bundan dolayıdır ki, bir zamanların kendi haline bırakılmış, dış dünya ile ilişiğini kesmiş olan bu ortaçağ ülkesi, şimdi gerici ve ilericilerin, Güney Arabistan'dan henüz elini çekmemiş olan İngilizlerin, huzuru kaçan Kral Suud'un, tahtı ele geçirmeğe çalışan Emir El—Hasan'ın, Nâsır'ın etkisindeki unsurların, Sovyetlerin şanslarını deneyecekleri bir mücadele alanı durumundadır ve yeni olaylara gebedir.

CEZAYİR

Cezayir, sosyalizm yolunda ilk adımları atmaya hazırlanıyor.

Bin Bellâ'nın zaferi

I Temmuz 1962 de bağımsızlığına kavuşan Cezayir, tehlikeli buhranlarla geçen üç ayın sonunda, dört kere geri bırakılan genel seçimleri nihayet yaptı. 6,5 milyondan fazla seçmenin katıldığı seçimlerde, Bin Bellâ'nın liderliğindeki Siyasi Büro'nun hazırladığı aday listesi, beklendiği gibi ezici bir çoğunluk kazandı. Seçimlerle birlikte, Cezayir'in ilk Milli Meclisi'nin aynı zamanda bir Kurucu Meclis görevi yüklenip *yüklenmemesi konusunda yapılan* referandum da, yine ezici bir çoğunlukla, ilk meclisin bir Kurucu Meclis yetkisi kazanmasıyla sonuçlandı.

Seçimler tamamiyle sakin geçmiş sayılmaz. Bin Bellâ'nın en büyük rakibi olan Dördüncü Vilâya (askeri bölge) idarecileri, seçim arifesinde oldukça karışıklıklar çıkarmışlar, halkı oylamağa katılmamağa çağırmışlardır. Paris'te bulunan ve Siyasi Büro listesinden aday gösterilen, Bin Bellâ'nın başlıca rakiplerinden Muhammet Ebu Diyaf ise, seçimlerin demokratik özellik taşımadığını bildirerek adaylığını geri aldı. Böylece 16 sı Avrupalı olan 196 üyeli yeni Cezayir Milli Meclisi, 195 üyeyle toplandı; meclis başkanlığı'na, Cezayir Geçici Hükümeti'nin ilk başbakanı ve Bin Bellâ taraflısı Ferhat Abbas'ı seçti. Bağımsız Cezayir'in ilk hükümet başkanlığına ise, oya katılan 189 üyeden 141 inin oyuyla Bin



Yemenliler m[illegible] [illegible]nın devrilişini böyle sevinçle karşıladılar
Sosyalist idâre kuruluyor

Bellâ seçildi.

Böylelikle Bin Bellâ Cezayir'e dönüşünden beri yeni bir zafer daha kazanmış bulunmaktadır. Bin Bellâ bundan önce, *en kuvvetli rakibi olan Cezayir Geçici* Hükümeti Başkanı Bin Hedda'yı siyasi bir güç olmaktan çıkararak ilk zaferini kazanmıştı. Daha sonra «Siyasi Büro» yu kurup nüfuzu altına alarak ikinci zaferi kazandı. Dördüncü Askeri Bölge ile tarafsız Üçüncü Askeri Bölge Komutanlarının Siyasi Büro'ya meydan okumalarını boşa çıkararak üçüncü zaferini *kazandı. Seçim listelerini hazırlayıp,* bu listelerin kazanması ve yeni Cezayir'in başına geçmesi Bin Bellâ'nın son zaferidir.

Fakat bütün bu başarılara rağmen Bin Bellâ'yı şimdi eskisinden daha önemli yeni güçlükler beklemektedir. Herşeyden önce, Üçüncü ve Dördüncü Askeri Bölgeler ile Bin Bellâ arasındaki kuvvet denemesine sona ermiş gözüyle bakılamaz. Bin Bellâ'nın askeri bölgelerin sivilleştirilmesi işinde büyük güçliklerle karşılaşması, tek bir komutaya bağlı, *sadece kendi işiyle meşgul bir ordu meydana* getirmekte epey ter dökmesi beklenebilir. Bununla birlikte Bin Bellâ'nın şimdi bu mücadelede daha kuvvetli bir durumda olduğu da muhakkaktır. Zira yeni mecliste Bin Bellâcılar çoğunluktadır. Cezayir'in ihtiyacı olan reformları, özellikle toprak reformunu gerçekleştirirse, Bin Bellâ, şimdiye kadar olduğu *gibi ileride de Cezayir'in «kuvvetli a*dam» ı Albay Ebu Medyen'in desteğini kazanmakta devam edecektir.

Sosyalist program

Geçen haftanın sonunda Cezayir Milli Meclisine, Albay Bumedyen'in Savunma Bakanı, Rabah Bitat'ın Başbakan yardımcısı, Ömer Uzgan'ın Tarım ve Tarım reformu Bakanı olarak yer aldığı kabineyi açıklıyan Bin Bellâ ayrıca hükümet programını da sunmuştur. Bin Bellâ'nın programının dayandığı başlıca temeller şunlardır: 1 — Hükümetin izleyeceği siyaset, Cezayir İhtilâli Milli Konseyi'nin son Trablusgarp toplantısındaki kararlara dayanacaktır, 2 — Evian anlaşmalarına tamamiyle uyulacaktır, 3— Yakın bir gelecekte Cezayir ordusu tek bir kuvvet haline getirilecektir, 4 — Cezayir'in ana meselesi olan tarım reformu ilk elde çözülecektir, 5 — Cezayir, askeri paktlara ve siyasi bloklara karşı olan bir dış siyaset izleyecektir, 6 — Cezayir, Mağrip'in bölünmez bir parçasıdır.

Cezayir hükümetinin siyasetine temel olduğu belirtilen Cezayir İhtilâli Milli Konseyi'nin geçen Mayıstaki kararları ise, tamamiyle bir sosyalist programa dayanmakta ve herşeyden önce şu ilkeyi benimsemektedir: *Cezayir'in kalkınması bir plân çerçevesinde gerçekleştirilecek ve bu gerçekleştirme içine emekçi sınıfı önderlik edecektir.*

Aynı toplantıda alınan kararlara göre, Cezayir'in iktisadi programı başlıca şu noktalara dayanmaktadır: 1 — Toprak reformu, 2 — Dış ticaretin ve kredi müesseselerinin devletleştirilmesi, 3 — Yeraltı servetlerinin ve enerji kaynaklarının devletleştirilmesi, 4 — Hayat seviyesinin yükseltilmesi, 5 — Okuma—yazma seferberliği, 6 — Mesken yapımının bir programa bağlanması, 7 — Sağlık işlerinin düzenlenmesi, 8 — Kadınlara her çeşit hak ve hürriyetlerin tanınması. (Bak: Kurtuluş hareketinin programı)

KÜBA

İngiltere ve Kanada, Küba ambargosuna katılmayı reddetti.

Tehlikeli adımlar

Kasımda yapılacak Amerikan seçimlerinin, Küba konusunda tehlikeli adımlar atılmasına yol açabileceği daha şimdiden anlaşılmaktadır. Başta Kennedy olmak üzere sorumlu mevkidekilerin ve birkaç aklı başında siyasi liderin uyarmalarına rağmen, Küba meselesi, sağduyu ve gerçekçilikten çok, hisler ve heyecanlarla ele alınmakta, bu da gitgide tehlikeli ve gergin bir hava yaratmaktadır. Küba'nın tamamiyle abluka altına alınmasını, hattâ Birleşik Amerika'nın Küba'yı istilâ etmesini isteyen siyaset adamları gittikçe çoğalmaktadır. Küba konusunda, menfaat gruplarıyla *bağları bulunduğundan* tarafsız kalmalarına imkân olmayan bazı basın organları da kamu oyunu bu yolda sürüklemeğe çalışıyor. Bu arada «Time» gibi nüfuzlu dergiler bile, geçen yüzyılın başında tek taraflı olarak ilân edilen, Birleşik Amerika'dan başkasını bağlamayan, tozlanmış ve miadını doldurmuş «Monroe doktrini» nin yeniden piyasaya sürülmesini ve Küba'ya uygulanmasını istiyorlar. Bu kışkırtıcı yayın meyvalarını vermekte gecikmemiş, böyle bir hava içinde, sonuçları tehlikeli olabilecek iki «resmi» adım atılmıştır. Bunlardan biri, Başkan Kennedy'ye Küba meselesinde, askeri birlikler de kullanılması dahil olmak üzere geniş yetkiler verilmesini isteyen bir tasarının Kongre tarafından kabulüdür. İkincisi, Dış Yardım kanun tasarısında yapılan değişikliktir. Yaklaşan seçimlerde oy kazanmak amacıyla Dış Yardım programında 1,5 milyar do*larlık bir kısıntı yapan siyasetçiler*, bu davranışlarıyla Kennedy'nin Lâtin Amerika'da komünizmle mücadele gücünü zayıflatırken, öte yandan Küba'ya yalnız askeri malzeme değil, yiyecek maddesi de dahil her çeşit malzeme taşıyan gemilerin mensup olduğu ülkelerin bu yardım programından faydalanmamasını isteyen bir tadil teklifini kabul ettirmişlerdir. Kongre üyelerinden bazıları, buna şiddetle itiraz etmşiler. Küba'ya malzeme taşıyan gemiler arasında Nato'ya mensup Batı Almanya, Yunanistan, İngiltere, İtalya bandıralı gemiler bulunduğunu belirtmişlerdir. Buna rağmen, bir New York demokrat temsilcisinin «yeni bir dünya savaşına yol açabilecek» diye vasıflandırdığı bu teklif kabul edilmiştir.

Liman üstündeki fırtına

Öte yandan bu tedbirin uygulama şansı da tamamyile meçhuldür. Birleşik Amerika Dışişleri Bakanlığının Nato ülkeleri arasında bu yolda yaptığı bütün teşebbüsler nazikâne reddedilmiş, Kanada ile İngiltere ise böyle bir tedbiri kabul edemiyeceklerini açıklamışlardır. Nato ülkeleri arasında yalnız Türkiye, geçen hafta New York'ta Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin vasıtasiyle Küba'ya karşı böyle bir ambargoya katıldığını bildirmiştir.

Sovyetler Birliği ile Küba arasındaki balıkçılık anlaşması çerçevesinde, Sovyetlerin Küba'da yapacakları balıkçı limanı ise, geçen hafta Küba meselesinin yeni bir yönünü meydana getiriyordu. Birleşik Amerika, Küba toprakları üzerindeki Guantanamo deniz üssünün 130 kilometre ötesinde kurulacak bu balıkçı limanının askeri amaçlarla kullanılacağından endişe ettiğini belirtmektedir.

ARJANTİN

Arjantin ordusu ikiye bölündü..

Yeni raund

Peroncuların geçen seçimlerdeki başarısından beri buhrandan buhrana sürüklenen Arjantin yeni bir kuvvet denemesine tanık oldu. Ordunun iki kanadını temsil eden kuvvetleri karşı karşıya getiren deneme, âsilerin *zaferiyle* sonuçlandı.

Yeni kuvvet denemesi, seçimleri Peroncuların kazanmasının sorumluluğunu Başkan Frondizi'ye yükleyerek kendisini zorla iktidardan uzaklaştıran, Frondizi'nin yerine getirdikleri kukla cumhurbaşkanı Guido'ya her istediklerini yaptıran ve «kırmızılar», «goriller» diye adlandırılan askeri şeflerin; «maviler», «meşruiyetçiler» diye adlandırılan askerleri temizlemeğe girişmesi üzerine başladı. «Kırmızılar» ın istediği, Arjantin'de Peroncuların kökünü kazıyıncaya kadar memleketi *askeri bir idare altında tut*mak. «Maviler» ise seçimlerin sonucu ne olursa olsun buna saygı gösterilmesini istediklerini ileri sürüyorlar.

Geçen ayki askeri buhran sonunda Ordu Bakanlığına getirilen General Jose Cornejo Saravia'nın kilit noktalarına «kırmızılar» ı yerleştirmeğe başlaması, «maviler» i huzursuzluğa atmıştı. Özellikle, emekli General Bernardino Labayru'nun Genel Kurmay Başkanlığına, yine emekli General Juan Bautista Loria'nın Başkomutanlığa tayini Buenos Aires'in 20 kilometre batısındaki çok önemli bir garnizon olan *«Campo de Mayo» nun* komutanı General Julio Alsogaray'ın hoşuna gitmedi. Birinci zırhlı tümenin komutanı ve Arjantin Maliye Bakanı'nın yeğeni olan General Alsogaray, Süvari Birlikleri Komutanı Pascual Pistarini, Genel Kurmay Başkan Yardımcısı General Eduardo Luchesi ile birlikte, Ordu Bakanının bu tayinlerine itiraz ettiler. Hükümet aleyhindeki demecinden dolayı oda hapsine mahkûm edilen Albay Lanusse de bunlara katıldı. Bunun üzerine Ordu Bakanı General Saravia, bu komutanların görevlerine son verdi. Ama «maviler» den olan subaylar bu kararı dinlemediler Üç âsi general, «Campo de Mayo» nun komutanlığını «maviler» den *olan General* Juan Carlos Ongania'ya verdiler. Ordu Bakanı General Saravia, âsilere karşı sert davranılmasını istiyordu ama, bunu sağlayacak kuvvete sahip değildi. Özellikle hava kuvvetlerinin, ayaklanmanın bastırılmasına katılmayacaklarını bildirmesi Ordu Bakanını güç duruma soktu.

Çarpışmalar başlıyor

Talihsiz cumhurbaşkanı Guido bütün buhranlardaki gibi kolları sıvayarak işe girişti. Komutanları konuşmağa, anlaşmağa çağırdı. Ama «maviler» direndiler. Yapılacak başka birşey yoktu. Nitekim cumhurbaşkanlığından yayınlanan bildiride Genel Kurmay Başkanı Labayru ile *Başkomutan Loria'nın yeniden emekliye* ayrıldıkları, Ordu Bakanının istifa ettiği, yeniden hükümet kurulmasını kolaylaştırmak için bütün bakanların cumhurbaşkanına istifalarını sundukları açıklanıyordu.

Fakat bu sefer direnme sırası «goriller» e geçti. Emekliye ayrılan iki general bu kararı kabul etmediler. Henüz bunların baskısı *altında bulunan Guido*, ilk bildirideki bütün hususları iptal eden ikinci bir bildiri yayımladı. İş kuvvet denemesine kalıyordu. Bunda da «maviler» elverişli durumda bulunuyorlardı. Nitekim başkent üzerine yürüyen «maviler» 120 kişinin ölümüne sebeb olan çarpışmalardan sonra «goriller» i işbaşından uzaklaştırdılar.

Ne olacak?

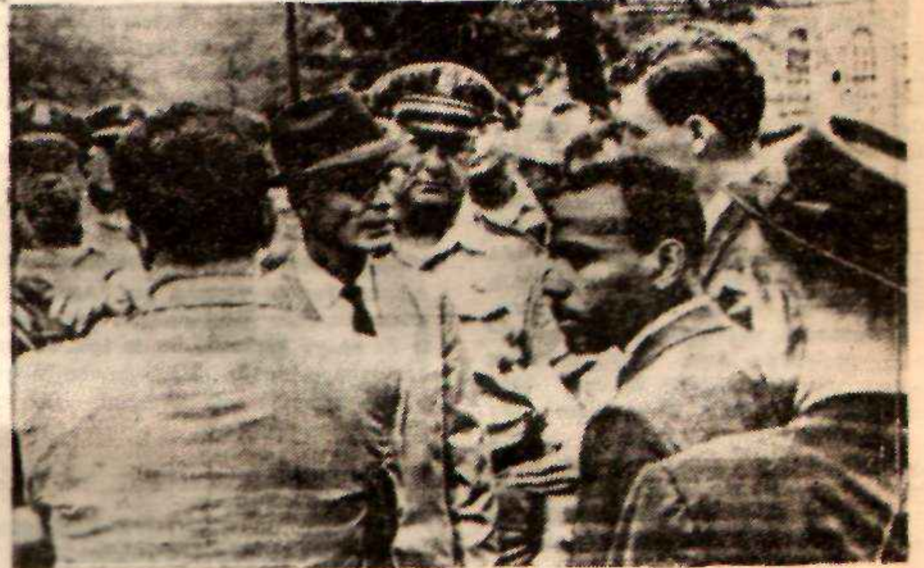
«Maviler» in lideri General Ongania, bu başarı üzerine Cumhurbaşkanı Guido tarafından Ordu Komutanlığına tayin edildi. General Ongania'nın ilk işi, ordunun kilit noktalarını «kırmızılar» dan temizlemek oldu. «Kırmızılar »a mensup 300 den fazla yüksek rütbeli subay tevkif edildi. İktidarı ele geçiren «Maviler» bir an önce seçim yapılmasını istemektedirler. Bununla birlikte, genel seçimlerin ne zaman yapılacağı, yapılırsa hangi şartlar içinde geçeceği, seçim sonuçlarının tanınıp tanınmıyacağı birer meçhûl olarak kalmaktadır. Bilinen tek husus, Arjantin'in, ikiye bölünmüş ordusuyla, şimdi eskisinden daha büyük bir buhranın arifesinde olduğudur.

A. B. D.

Faşistler, zenci çavuşu Üniversiteye sokmamak için direniyorlar.

Mississipili zenci James Meredith, Amerika Birleşik Devletleri Hava *Kuvvetlerinde askerlik* görevini yaparken kimsenin aklına Meredith'i bundan alıkoymak gelmiyordu. Fakat çavuşluğa kadar yükselen Meredith, terhis edildiği vakit Mississippi'deki Oxford Üniversitesine yazılmağa kalkınca herşey değişti. Irk ayırımcılarına göre, zencilere görev yüklenebilirdi ama hak tanınmazdı. Böylece, geçen hafta, Mississippi'nin Oxford şehri Birleşik Amerika'nın çirkin ırkçılık gösterilerinden birine daha sahne oldu. Üniversiteye kabul edilmeyen Meredith, mahkemeye başvurdu. Mahkeme üniversiteyi haklı çıkarınca da istinaf mahkemesine gitti İstinaf mahkemesi Meredith'in üniversiteye kabulüne karar verdi. Fakat yanında adalet mensuplarıyla üniversiteye giden ve mahkemenin ilâmını gösteren Meredith, doğrudan doğruya Mississippi eyaleti valisi Ross Barnette tarafından nazikâne kapı dışarı edildi. Şimdi çavuş Meredith'in üniversiteye girmesini sağlamak için Başkan Kennedy'nin kardeşi Adalet Bakanı Robert Kennedy, federal polisleri, şeriflleri ve bir istihkâm bölüğünü Mississippi'de topladı.

Aşırı sağcı emekli general Walker, bunun üzerine barikatlar kurdu ve Federal Kuvvetlerle 2 ölü, 50 yaralıya mal olan bir çarpışmayı göze aldı. Kan dökülmesi, Vali Barnette'in biraz aklını başına getirdi ve Meredith'in üniversiteye girmesini kabule mecbur kaldığını radyo ile ilân etti. Fakat, olayın kapandığına inanılamaz.

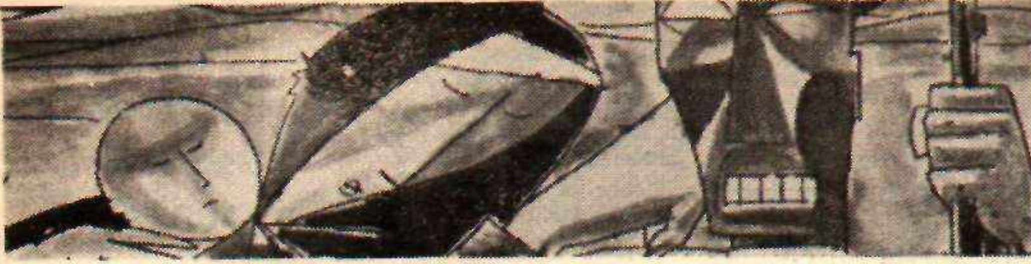


Zenci Meredith, üniversiteye giriyor
Faşistlere rağmen ve kan pahasına!..

İNGİLTERE

Liberal Parti sola açılıyor..

1922 genel seçimlerine gelinceye kadar İngiliz Liberal Partisi, Muhafazakâr Parti'yle birlikte İngiltere'nin ikinci büyük partisiydi. Fakat o tarihten beri yıldızı gittikçe sönmüştü. 1955 ve 1958 *genel seçimlerinde* ancak altışar üyelik kazanan Liberal Partinin, son yıllardaki ara seçimlerinde gerek Muhafazakârların gerekse İşçilerin aleyhinde başarılar elde etmesi, İngiltere'nin siyasi hayatında beklenmedik bir yenilik oldu. Liberal Parti, bu başarıyı, İşçi Parti'sinin bazı meselelerinin ondan daha hararetli olarak savunmasına borçluydu. Geçen hafta yıllık *kongresini yapan Liberal Parti'*nin, yaklaştığı hissedilen genel seçimlere bu durumu göz önünde tutarak hazırlandığı anlaşılmaktadır. Kongrede kabul edilen bir karar tasarısı, işçilerin sınai işletmelerin kârından yararlanmasını ve çalışma plânlarında bunlara söz hakkı verilmesini istemektedir. Seçimler yaklaştıkça Liberal Parti'nin «sola açılış» ının daha da ilerlemesi beklenir.



ÇUKUROVADA BİR TOPRAK CİNAYETİ

Nurer Uğurlu

Toprak bu...

Derler ki, Tanrı kullarına bir lûtuf olarak Çukurova'yı yaratmış. Bereket vermiş. Yıl on iki ay yeşilini eksik etmemiş. İki kardeş nehir baştan—başa ovayı sulamış. Akdeniz'den Toroslar'a kadar uzanan bu toprak nice dertleri bağrında saklamış.

Ve bir ermiş, bir gün dalgınlıkla bastonunu bu toprağa ekmiş. Toprak bu. Baston hemen oracıkta gövermiş. Dal—budak salmış. Çukurovalı toprağına güvenir. Bütün bu efsanelerin doğruluğuna inanır. Nasıl inanmaz ki? Bu toprağı yıllardır tanır. Karış karış bilir. Bu toprak bir başkadır. Daha bir tatlı, daha bir gerçektir. Hele Nisan yağmurlarından sonra toprağın kokusu, bütün bir yıl, Çukurova'lıyı sarhoş bırakır. Nisan ayının bir kutsallığı vardır. Toprak bu ay'da uyanır. Renklerin en güzeli yeşil, ovayı bir uçtan diğer uca donatır. Pürenlerin, çamların kokusu dağlardan ovaya yayılır. Ya portakal kokusu? İşte bu kokuya dayanılmaz doğrusu. Her ovalı toprağına çoluğuyla, çocuğuyla bağlı. Toprak onun hem *anası, hem kardeşi, hem bacısı. Ovalı* doğarken toprakla doğmuş ölürken toprağa gömülmüş. Toprak vermiş, o gülmüş. Susuz kalan toprağı kanıyla sulamış. Bir karış toprak için aç kalmış. *Kavga etmiş.*

Çukurova yaşamış. Çukurova görmüş—geçirmiş. Ama büyüklüğünden birşey yitirmemiş. Nice Şahları, nice Padişahları eskitmiş. Alın elinize kazmayı, küreği. Kazın Tarsus'u, Misis'i, Arsuz'u. Birçok Kralların, birçok Kraliçelerin mezarlarına, saraylarına raslarsınız. Belki St. Paul'u görürsünüz. Sizlere anlatacağı şeyler çoktur bunların...

Ovalı bir âşık

Pek o kadar uzağa gitmiyelim. Gelin bir ovalı âşığın sazına kulak verelim. Bakalım ne söylemiş. Ne anlatmış. Hangi âşktan, hangi gerçekten söz etmiş. Çukurova'lı ozanlar, dağına, taşına, toprağına âşıktır. Haksızlığa, zulme her zaman karşıdır. Aman demez. Doğru bildiğinden geri dönmez. Yaklaşalım bu âşığa neler söyler bir bakalım.

Ovalı bir âşık Sadık
Adana'dan kaçtı gitti
İsmet Paşa aman dedik
Ağalardan yana çıktı

Demek ki ... Çukurovalı âşık aman demiş. Dert yanmış. Önemlidir. Çok önemlidir bu dert yanma. İlgililerin kulak vermeleri gerekir buna. Ovalı âşıkların sazları konuşmasın. Dert dökmesin. Ha'k bu sazdan gelen sese bütün varlığını verir. Dinler. Ölürcesine dinler. Sanmayın ki yalnızca dinler. Dönelim geriye bakalım tarihe. İşte Dadaloğlu önümüzde duruyor. En canlı bir örnek. Eline sazını almasın âşık. Halk âşıktan yanadır.

Demek ki... Çukurovalı dertli. Bu bereketli topraklar üzerinde olan bütün *haksızlıklardan haberli.* Sakının ağalar. Sakının beyler. Bu toprakların Kralları, Hükümdarları. Binlerce dönüm toprakların sultanları. Çok yaptınız. Çok ezdiniz ovalıyı. Aman dedirttiniz. Toprağına el koydunuz. Oğlunu öldürdünüz. Pir âşkına çalıştırdınız. Nicelerinin önce malını, sonra canını aldınız. Kendi ekmeğine, kendisini muhtaç ettiniz. Unutmaz bunları ovalı. Bir Çukurovalı olarak söylüyorum. Yaramız içten. Onulmaz. Kolay kolay iyi olmaz. Ovalının kızını mı kaçırmadınız? Toprağını mı almadınız? Eşkiyalar besleyip üzerlerine mi *saldırmadınız? Cinayet*ler mi işlemediniz? Cinayetler. Hangi birini anlatayım. Adana Adliye koridorunu şöyle bir dolaşın. Nice gözleri yaşlı anaları, babaları görürsünüz. İşte bir tanesi. Çok yakından bildiğim, tanıdığım.

Ve masal böyle başlar

Yıllar öncesiydi.

Üç çocuk babası bir köylü, yazıha*nenin kapısından içeri ürkek adımlarla* girer. Masa başında oturan adama ağayı sorar. Ağanın dışarıya çıktığı, karşılığını alınca gözleri bulanır. Gidecek bir taraf, oturacak bir yer arar. Yazıhanede oturanlara şöyle bir bakar. Bunların yanına oturursam acaba yakışık alır mı? diye düşünür. Sonra kararını verir. En iyisi ağayı dışarıda beklemeli. Oturur kaldırımın kenarına. Ve düşünmeğe başlar. Kafasında söyliyeceği sözleri sıralar. Yerine koyar. Nasıl bir dert yakınacağını tekrarlar. Dakikalarca, saatlerce bekler. Gözleri dalar. Yazıhaneye giren çıkanın sayısını şaşırır. Derken akşam olur. Ne ağa var, ne kâtip. Hepsi gitmiş. Kapının yanına gelir, ellerini cama dayayıp, içeriye görünürde tek bir canlı olmadığına inanıncaya kadar bakar. Bugün olmadı. Yarın gelirim, diye gider. Bu böylece üç gün sürer. Sonunda ağayı bırakıp derdini kâhyaya açar. Köyde söylemişlerdi. Ağanın yanına varmak zor. Aracı bir adam bulmak gerekir. Ona anlatmalı. O da ağaya söylesin. Bu iş için kâhyadan iyisi olamazdı. Hem duymuştu da ağanın kâhyayı çok sevdiğini. Bir sözünü iki etmediğini.

Bak kâhyam

— Bak kâhyam. Sana bir derdimi anlatayım. Eğer bu derdime bir çare bulursan sana ölünceğe dek dua ederim. Bilirsin benim halimi. Bizim çocukları. Hani ben olmasam ellerine bir parça ekmek bile geçemiyecek. Ele—güne muhtaç olacaklar. Aç susuz kalacaklar. Var sen bu derdimi ağaya söyle. Bulursa o bulur çaresini. Bilirim. Ağamızı tanırım. İyilik sever olduğunu işitmiştim. N'olur kâhyam anlat ağama.

Muhtardan beni sormuşlar

— Geçenlerde köye candarmalar geldi. Muhtardan beni sormuşlar. Muhtar tarlada olduğumu söylemiş. Candarmalar söyleyin ona, ya şubeye kendi isteği ile gelir, ya da biz onu getirmesini biliriz, demişler. Akşam muhtar beni çağırdı. Olanı biteni anlattı. Aman dedi, ne yapacaksan yap. Ya yarın kalkıp şubeye teslim olursun ya da ben seni teslim etmek zorunda kalacağım. *Muhtara anlattım derdimi.* Ben olmasam çoluk çocuk açlıktan ölür. Nedir ki çocuklar, el kadar. En büyüğü on yaşında. Ne gelir onun elinden. Anası hasta. Bacım kendi başına öbür köyde. Yeni evli. Ne yapmalıyım, dedim. Vallahi bilmem, demez mi? Şaşırdım. Sonra, yarın gel de bir kolayına bakarız, dedi. Vardım yanına. Bana uzun uzun bir şeyler anlattı. Aklımda kalanı şu: Dediğine göre bazıları şubede muayene oluyormuş. O zaman sakat çıktın mı iş değişiyormuş. Sen bir kolayını bulup kendini sakat çıkartırsan kurtulursun, dedi. Hani aklıma yatmadı da değil. Peki ne yapmalıyım? dedim. İşte o zaman bizim ağanın bu işi çok kolay yapabileceğini söyledi. Ben de kalktım köyden buraya geldim. Günlerdir beklerim. *Bir türlü bulamam ağamı. Sen bu* işimi bir söylesen ağama. Ağamızın gözü gönlü tok. İyilik sever olduğunu bilirim. N'olur kâhyam bak senin eline düştüm. Bu işimi yapıver.

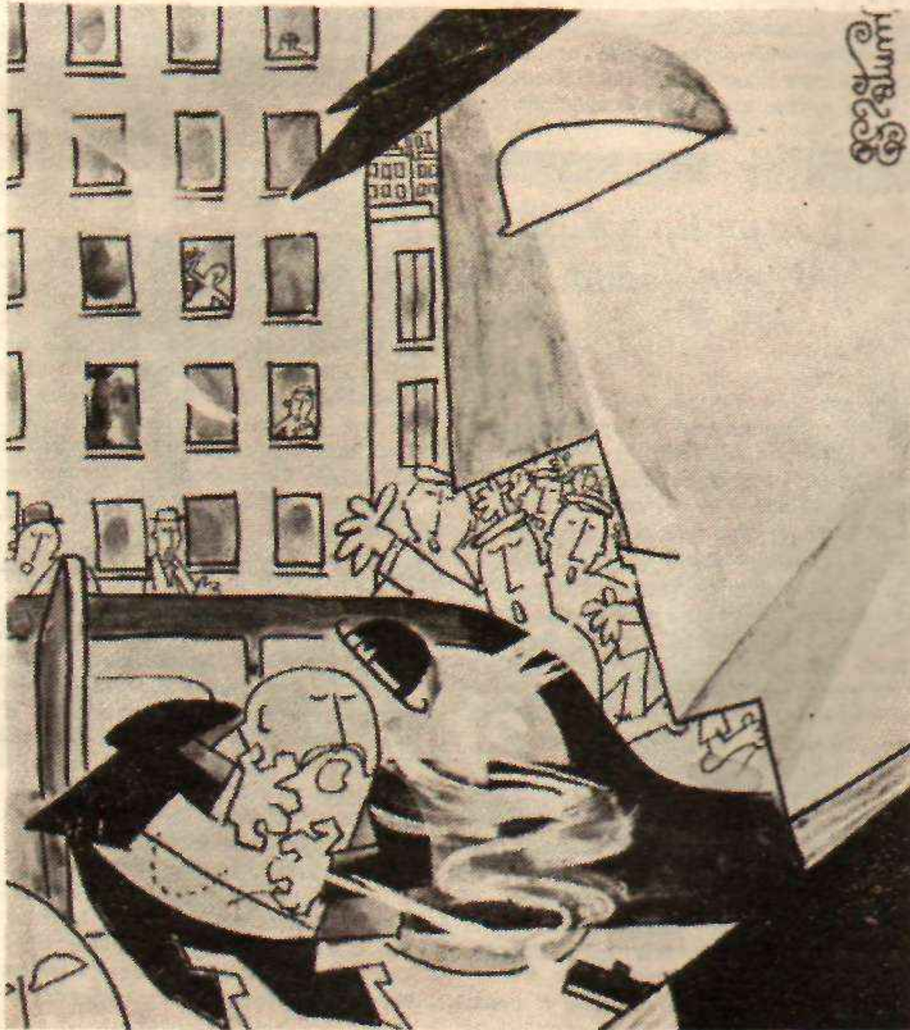
Malımı, paramı esirgemem

Kâhyanın bir anda gözleri parlar.

— Bu çok zor bir iş. Bunu ağama nasıl anlatırım. Karşımızda koca askerlik dairesi var. Ağam kolay kolay bu işe elini atmaz. Hiç sanmam.

Üzerine kaynar sular dökülmüş olan köylü ne yapacağını şaşırır. Yalvarmağa, yakarmağa başlar.

— Malımı paramı esirgemem. Yeter ki bu iş olsun. Çoluk çocuk aç kalmasır »



Kâhya,

— Bir söyleyim. Sen bu gün git bir—iki gün sonra yine gel. Ben anlatayım. Bakalım ne diyecek. Cevabını sana bildiririm.

Köylü yarı şen, yarı sevinçli köyüne döner. O günün gelmesini iple çeker.

Gün gelir şehre iner. Ve kâhyayı yakalar.

— Aman kâhyam n'oldu? Ağama söyledin mi?

— Söyledim. Söyledim ama, ağa pek önemsemedi. Çarpık iş. Zor iş, dedi.

— Peki,

— Ben anlattım. Senin yerine yalvardım. N'olur şu zavallının işini yap. Ağam, peki olur olur, dedi. «Yalnız bu işe çok parası gider. Çünkü şube reisine para yedirmemiz gerekir. O kadar parayı verecek durumda mı?» diye sordu. Ben bir şey söylemedim. Bir sorayım, dedim.

— Kaç para kâhyam

— 500 T.L. (8—9 yıl önce)

— Çok para kâhyam.

— Ne yapayım. Çok zor iş bu, dedi.

Ağa önce paraya elini sürmez

Köylü tarlasını, ineğini, öküzünü satar. Parasını cebine koyup şehrin yolunu tutar. Nasıl olsa paradır bu. Önemli değil. Bulur kâhyayı. Çıkarlar ağanın huzuruna. Olanı biteni anlatır. Verir parayı. Ağa önce paraya elini sürmez. Kâhya alır. Artık işinin olacağına inanan ve güvenen köylü sevinç içinde köyüne döner. Uzun uzun anlatır olanı.

Aradan birkaç hafta geçer. Köylü rahat bir şekilde tarlasında çalışır. Ama jandarmalar yine gelir. Muhtardan yine sorarlar. Muhtar tam ve kesin cevabını verir, köylüyü teslim edecek. Belki bir iyilik olur diye Muhtar odasına çağırır köylüyü. Durumu anlatır, kararını bildirir. *Köylü ne yapacağını şa*şırmış bir durumda şehre iner. Ağanın yazıhanesine gider, anlatır.

İnkâr eder

Jandarmalar gelir. Köylü ağaya gider. Muhtar ihbar eder. Ne yapacağını şaşıran köylü, artık ağaya sert konuş*mağa başlar. Her gün ağanın yazıhane*sinin önünde oturur, derdini gelene gidene anlatır. Parasını geri ister. Ağa vermez. Karakola gider. Verdiği parayı ispat edemez. Ağa aldığı parayı inkâr eder. Bir gün ağayı yolda çevirir. Bu işin sonunun ne olacağını sorar. Ağa kendisini tanımadığını söyler. Çaresiz kalan köylü işi kötüye vurur. Ağayla başa çıkamıyacağını anlamasına rağmen, bağırıp çağırmağa başlar. Artık bu iş ağa için de usanç vermiş olur. Ağa adamlarına emir verip, bu adamı jandarmalara teslim etmelerini söyler.

Sağ olun, var olun ağam

Ağanın adamları biçare köylüyü jandarmalara teslim ederler. Köylü eline takılan kelepçeyle birlikte şubenin yolunu tutar. Yalnız şubeye gitmeden önce jandarmalardan bir ricada bulunur. *Şehre inmişken bir yere uğrıya*cağını söyler. Ve ağanın yazıhanesinin yolunu tutar. Ağa eli kelepçeli köylüyü görünce önce güler, sonra adamlarına köylüyü kapıdan içeriye sokmamalarını emir eder. Köylü kavga gürültü içeriye girer. Elindeki kelepçeyi ağaya gösterir.

— Sağ olun, var olun ağam. Sizler hep böylesiniz. Bir soydansınız. Köyden kalkıp sana gelmede suç benim. Yalnız şunu unutma ağam. El elden üstündür. Askerlik bu, göz açıp kapayıncaya kadar gelir geçer. Ne yapalım. Çocuklar için bir fedakârlık yapalım dedik, olma

dı. Kader de bu varmış. Ama askerlikten geldikten sonra bunu senin yanına bırakmam.

Ağa bütün bu söylenene güler. Ve köylü asker ocağına gider.

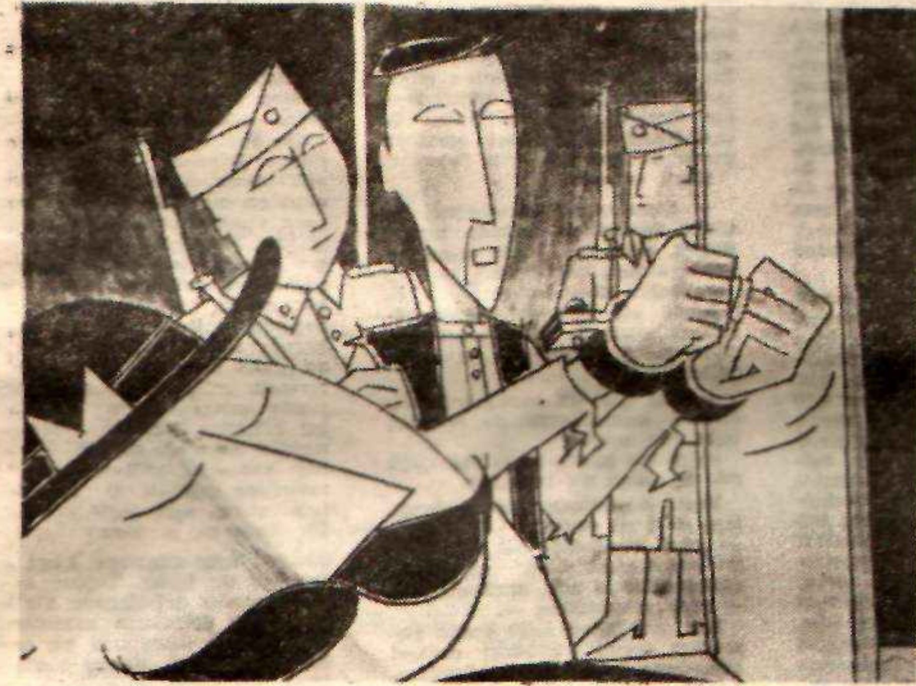
Asıl iş

Asıl iş şu: Köylünün sattığı toprakta ağanın adamlarının yolu ile yine ağanın toprağına katılır. Ve muhtarda ve Tapu Dairesinde çevirdiği dalaverelerle, toprak ağanın binlerce dönüm olan arazisine karışır, gider. Fakat Tapu Dairesi böyle bir olaya nasıl olur da ses çıkarmaz. Anlamıyorum doğrusu. Bu olay da; bir sessizlik perdesi içinde durur.

Çukurovada toprak meseleleri Tapu Dairesinde değil, barda, sazda, kahvede halledilir. Tapu Dairesinin bütün adamları Çukurova ağalarının tutsağıdır. Ağanın sözünü geçirmediği hükümet kapısı yoktur. Çukurovalı bunu böyle bilir. Ve bu olaya Cumhuriyet devrinden bu yana tanıktır.

Derken askerlik biter

Derken askerlik biter. Köylü döner. Bakar toprağına. Ve bütün topraklarının ağanın malı olduğunu öğrenince, yerinde duramaz. Askerlik ocağında öğrenmişti, silâh kullanmasını, ateş etmesini. Arkadaşları da söylemişlerdi. «Ağa senin malını göz göre göre elinden aldı. Kendi malına kattı. Erkeksen, yiğitsen sen bunu ağanın yanına koyma». Askerliğini bu kin ve bu öfke içerisinde bitirir. Kafasında tek mesele vardı. Nasıl olsa ağa toprağımı almakla beni öldürdü. Benim de onu öldürmek hakkımdır. Bu sözleri her yerde, olur olmazın yanında söyler. Köylüler bu sözü hiç iyiye yormazlar. Hemen ağaya yetiştirirler. Ağa bu, kör bir itin kurşunuyla hiç ölmek ister mi? İşe köylüden daha önce davranır.



Aşı

Çeltik Çukurovanın başına bir derttir. Ekilmesi, sulanması hâdiseler yaratır. Kanun içerisinde ekimi yapılan çeltiği, ağa canının istediği yere eker. Şehir içine kadar gelen çeltik ekimi, bütün Çukurovalıyı tehdit eder. Binlerce sivrisinek köylere dolar. Yaşamak, soluk almak, artık imkânsızlaşır. Sıtma hastalığının en ucuz ve kolay olduğu yer Çukurovadır, desem şaşırmayın. Sıtma bu. Bütün köyleri kırar geçirir. Küçük bir çocuk bile sıtmanın nasıl amansız bir hastalık olduğunu bilir. Nice delikanlılar, nice genç kızlar bu hastalıktan göçüp gitmişlerdir. Çukurova çeltik yatağı. Sıtma yatağı. Çukurovada çeltik bire bin verir. Her evin bir tek hastası olursa o yıl sıtma az olmuştur. Öyle zamanlar olur ki, bütün ev halkı hastadır, yataklardadır.

Bu sıtma hastalığı ile ilgili Çukurova'da bir dernek kurulmuştur. Adı, Sıtma ile savaş derneğidir. Çeltik ekiminden önce ve sonra, her yıl, bir çok memurlarını köylere gönderir. Aşılar, iğneler yaptırır. Sıtma hastalığına karşı koymak için köylüler seve seve aşı olur, iğne olur.

Bir yolunu bulan ağa, bu köye gidecek olan aşı memurunu öğrenir. Memuru yanına çağırtır. Durumu anlatır. Eğer o köylüye, aşı yerine bir iğne yapıp öldürürse kendisine çok para vereceğini söyler. Nasıl olsa kim seçikler bilmez. Bilse bile bir yanlışlık olmuş, denir. Sonra bu adamın uğraşacak kimsesi de yok. Ve böylece ağa aşı memurunu kandırır. Köye giden memur bütün iğne ve aşıları yaptıktan sonra döner. Çok geçmeden köylü de hakkın rahmetine kavuşur. Böylece köylü ağayı öldüremeden, kendisi ölür.

Kimi köylüler bu ölümü çeşitli şekilde yorumlarlar. Bazı köylüler, ağanın toprağını almasının içine oturduğunu söylerler. Kimisi askerlik yapmanın onuruna dokunduğundan söz eder. Böylece bir hiç uğruna bir kişi yok olup gider. Nasıl gider? Neden gider? Akılar bir türlü almaz. Hani kanunlar? Hani insan hakları? Hepsi kitaplarda, masalarda kalan şeyler. Hani konuşmalarda, konferanslarda, yazılarda söz konusu olan kanunlar, nerde?

Daha bitmedi

Masalımız daha bitmedi. Hiç biter mi? Ağa varken, bey varken. Onların tahtlarına çıkması, bizlerin de evlerimize, odalarımıza dönmemiz gerekir.

Aradan yıllar geçer. Ağa olanları unutmuş, siyasi faaliyetlere katılmış. Partilere girmiş. Partilerden çıkmış. Adam tutmuş, adam toplamış. Listelere girmiş. Aday olmuş. Derken Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir sandalyelik yer tutmuş. Çıkan kanunlara elini kaldırıp hakkında konuşmuş. Bir çok kanunları anlamadan, bilmeden geri çevirmiş. Çevirir ya. Ne de olsa kanun yasaklar ülkesidir. Her ülkenin bir sahibi yok mu? Var. İşte bizim ağa bu yasaklar ülkesinin hükümdarı olur. Seçim bölgesine gelir. Seçmenlerin dertlerini dinler. Dertlerine ortak olur. Ama asıl dert sahibinin yanına yaklaşmaz.

Öç..... Öç

Büyür köylünün oğlu. Yetim büyür, babasız büyür. Babasına yapılanları bir bir öğrenir. Çukurovalı bu, hiç bırakır mı öçünü? Gün geçtikçe anlatılanlar, söylenenler kafasında büyür. Annesinin tarla başında ağlamasını bir türlü kabullenmez. Ve işin aslını annesinden öğrenir. Ağaya olan kini büyüdükçe büyür. Ağayı mahkemeye verip hakkını aramak ister. Ve bu isteğini gerçekleştirir. Bütün varını yokunu bu yolda harcar. Eline tek *bir şey geçmez. Olmaz. Olamaz,* diye bağırıp çağırması hiç bir anlam taşımaz.

Kanunsuzluğun böylesi ne duyulmuş, ne görülmüştür. Nasıl bir iş bu. Böyle iş olur mu? Olmuş arkadaşım, olmuş. Bal gibi olmuş. Gözlerimizle gördük. Fakat hiç bir zaman ispat edemedik. Sen sanma ki yalnızsın Çukurovalım, sağdıcım, kirvem. Hayır kirvem, hayır. Nasıl olsa bir gün bulur hak yerini.

Vuracam

Mahkeme uzadıkça uzadı. Artık usanç vermişti. Delikanlı da bu işi bir an önce bitirmek istiyordu. Avukat'lara verilen paraların, pulların hepsi boştu. *Kafasına koydu.* Babasının yapamadığını yapacaktı. Vuracaktı, öldürecekti ağayı. Nasıl olsa babasından kalma (askerlik ocağından çalma) bir tabancası vardı. Hem de mahkeme salonunda, hakimin önünde vuracaktı. Bu işin bir sonu olmalı. En iyisi temizlemekti.

Mahkeme günü sakin bir şekilde tabancasını beline koyup Adliyenin yolunu tuttu. Nasıl olsa bugün karar günüydü, gelirdi. Gelmesi de gerekirdi. Daha başka işlerinin olduğunu da duymuştu. Mahkeme salonu hınca hınç doluydu. Kalabalık bir ağaya, bir de yoksul köylü delikanlısına bakıyordu. Yiğitlik bu. Delikanlılık bu hiç durur mu?

Mahkeme sonuçlandı. Delikanlı hiç bir hak kazanamadı. Bu kadar masrafları da boşuna oldu. Sakin ve sessiz bekledi. Kalabalık dağıldı. Ağa hazretleri yeni ve büyük Adliye sarayının merdivenlerinden inip, karşıda duran otomobiline doğru yol aldı. Ve arkasından fırlıyan delikanlı Ağayı yol ortasında yakaladı. Tabancasını çekerek dört el ateş etti. Ağa, Milletvekili, Adliye sarayının önünde, kalabalığa, savcıya, polise bakarak yere yıkıldı.

Yıkılış o yıkılış. Bir daha kalkmadı. Delikanlı biraz önce çıktığı yere, sakinlikle geri döndü. Ve Adana Cumhuriyet Savcısına teslim oldu.

Delikanlının ne kadar ceza giydiğini pek iyi bilmiyorum. Belki şimdi o delikanlı sağdır, cezası da bitmiştir.

İşte böyle

Küçük bir masal yazdım. Bu kadar uzun olmasının nedeni şu: Son yıllarda ağaların Çukurova da yaptıkları çok oldu. Artık ozanları ayaklanan bir Çukurova var. İsmet Paşadan aman dileyen bir halk var. Bilirim Çukurovalıyı, tanırım. Çukurovalı bir aman diler, iki diler, iş başa düştü mü elinden geleni geri koymaz. İlgililer kulaklarını kapamasın. Bunlar ya Çukurovayı tanımıyorlar, ya da bilmiyorlar.

Kadirlinin Ağaları: Sizlerin yaptıkları Çukurovalının sabrını taşırdı. Çeltik meselesi, kaymakam meselesi bütün bir yurt ölçüsünde sizlerin nasıl ve ne durumda olduğunuzu gösterdi. Artık Savrun suyu yaslı akar. Elinize aldınız Çeltik komisyonu, çeltik ekim kanunu işlemez. İstediğiniz şekle soktunuz. Dahası var Kadirliyi sömürdünüz. Çukurovalıya uzay çağında orta çağı yaşattınız.

Ya sizler Kozan'ın beyleri Kozanın kalesi taştan biliyoruz. Ama kuşatırız yeni baştan. Ülkücü, ilerici Çukurovalı *kuşatmasını bilir.* Kozan suyu akar. Dönüp dönüp geri bakar. Portakallar, mandalinler sararmadan yere düşer. Kozanoğlu, Dadaloğlu size bakar. Kulak verin sözlerine. Yaşa bana atmayın. Ne der ne söyler bir bakın.

Dadaloğlu'm yarın kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koc yiğitler yere serilir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir

Evet Ceyhanın paşaları Çeltik fabrikalarının hiç yoktan sahipleri. Çukurovalı yakınıyor, dert döküyor.

Adana'nın patronları Karşıyakanın hükümdarları. Bürücek yaylasının sâkinleri. Sizlerin yaptıklarınızı da unutmadı ovalı. Ovalı yanık, ovalı içli. Çevirin gözlerinizi Kalekapısına. Orada pantol satarlar, ceket. Çiftçi Birliğinde nargile tokurdatmak kolay değil. O işçilerin sizlerden alacakları var bunu bilin.

Bu sözlerim bir Çukurovalı olduğum için yürekten ve içtendir. Yaramız çok derinde. *İyileşmez. Lokman* Hekim gelse iyi olmaz. Bunu bilir bunu söyleriz.

"HAYDARÎ KAMPI,,

Hüseyin Korkmazgil

«BU ADAMLAR ÖLÜMÜ BİLE KEPAZE ETTİLER»
— Bir Alman SS'i —

BAZI gazete ve dergilerde Alman faşizminin tefrika edildiği şu günlerde, kitapçı vitrinlerinde kara—sarı kapaklı, orta boy, orta kalınlıkta bir kitap boygösterdi. Adı, «Haydari Kampı». Yazan, Themos Kornaros. Yunanca aslından çeviren, Nevzat Hatko. Yayınlıyan: Ataç Kitabevi.

Ortalıkta şu sözler dolaşıyor:

— Haydari Kampı'nı okudun mu?

— Hayır.. Ama hemen okuyacağım. Korkunç diyorlar.

Evet, korkunç.. Ama, nedir o korkunç olan? Dili mi, tekniği mi, anlattıkları mı, anlatmak istedikleri mi, nesi? Kimdir bu Themos Kornaros ve neresidir bu Haydari Kampı?

Ne zaman bir «kamp», «koğuş» sözü duysam, tepeden tırnağa irkilirim. Gözlerimin önünde sarılar, karalar, tel örgüler, namlılar, kırbaçlar, kan pıhtıları, kıpkızıl yaralar, sakallı yüzler, sıkılmış dişler, karanlık yüzler, yumruklar uçuşur. Motor gürültüsü ve kemik çatırtısı karışık iniltiler duyarım. Bu neden böyledir? Neden, «kamp» deyince o güzelim dinlenme kampları, «koğuş» deyince o pırıl pırıl hastane koğuşları gelmez aklıma? Gelmez, gelemez.. Çünkü kampın da, koğuşun da böylesini görmedik, okumadık, duymadık, dinlemedik. Bu iki sözcüğün bizde kamçı vızıltısı, yara kırmızısı, karantina sarısı etkisi bırakması bundandır.

— Okudun mu?

— Hayır.. Ama hemen okuyacağım.. Korkunç diyorlar.

Hitler'in «Mein Kamp» ını okuduğum zaman lise birdeydim. Bugün, o kerpiç kalınlığı kitaptan aklımda kalanlar şunlardır: «Bize petrol lâzım. Nerde var? Romanya'da. Romanya'yı alacağız! Bize kömür lâzım. Nerde var? Polonya'da. Polonya'yı işgal edeceğiz! Bize demir lâzım. Nerde var? Fransa'da. Fransa'yı tepeliyeceğiz! Çünkü Cermen ırkı, ırkların en üstünüdür. Cermen ırkının dünyaya egemen olması gerek! Bütün uluslar Cermenlerin kölesidir..»

Bu matematik ifade, insanı pek sarsmıyor. Hattâ, «Hadi be sen de.. Delirmişsin sen» deyip geçiyorsunuz. Ama, bir de madalyonun öbür yüzü var: Ölüm saçan motorlu birlikler, havaya savrulan kentler ve insan ölüleri, yüz binlerce insanın birkaç saat için de yok edilişi, işitilmemiş işkenceler ve kan, kan, kan.. İşte «Mein Kamp» ın o matematik ifadesi ardından bunlar gelmiştir. Aileden bir kişinin, birdenbire delirmesi ve ortalığı kırıp geçirmesi.. Ben, Nazi çılgınlığını buna benzetirim. Bugün hâlâ, bir delinin tedavisi ve onun kırıp döktüklerinin onarılmasiyle uğraşıyoruz.

— Haydari Kampı'nı okudun mu?

— Hayır.. Ama hemen okuyacağım.. Korkunç diyorlar.

Biz, Türkiye halkı, nazizm canavarlığından payımıza düşen kadarını yaşadık. Ama halkların çoğu, bu canavarlığı iliklerinecek yaşadı: Tepeden tırnağa silâhlı nazizme dişiyle, tırnağıyla, etiyle karşı koyarak.. Naziler, Balkanlara indikleri zaman, Türkiye de çoğumuz arpa ekmeği geveliyorduk. Ama, Nazi tanklarının altında çırpınan halklar, o tankların demirlerini kemiriyorlardı. Özgürlük için, insan hakları için, insanlık için.. Biz Nazilerin ülkemize saldırıp saldırmıyacaklarını tartışırken, ülkeleri çiğnenen halklar, kanlariyle nazileri boğmaya çalışıyorlardı. Biz ne gördük? Hiç! Alman faşizmini gazetelerden, kitaplardan öğrendik ve onun ettiklerini çok uzaktan gelen top sesleri gibi dinledik. Themos Kornaros, bir Shirer değildir. Kornaros bize «Hitler rejiminin doğuşunu ve çöküşünü» anlatmıyor. Kornaros bize, Haydari Kampı'nda, faşizmin canavarlaştırdığı «insan» ın «insan»a ettiklerini anlatıyor. Hem, bizi acındırmağa çalışmadan, yiğitçe erkekçe anlatıyor. Çünkü onun insanları, SS subaylarına, «Bu adamlar ölümü bile kepaze ettiler» dedirtecek kadar yiğit, ülkücü, kahraman insanlardır. Haydari Kampı tutuklarından bir Napolyon Sukaçidis, bir Kosti var ki, insan onları tanıdıktan sonra, kendi varlığından utanıyor. Kurşuna dizilmek, ipe çekilmek, kemikleri kırılarak öldürülmek, açlık, susuzluk, uykusuzluk vız geliyor onlara.. Kudurmuş SS lerin kafa yorarak buldukları ölümlere gülüyorlar, ıslık çalıyorlar.

— Haydari Kampı'nı okudun mu?

— Hayır.. Ama hemen okuyacağım. Korkunç diyorlar.

Nedir korkunç olan? Nazilerin savaş güçleri mi? Nazilere karşı koyan halkların canavarca öldürülüşü mü? Bir anda yüz binlerce insanın yok edilişi mi? Akla gelmiyen işkenceler mi? Hayır. Korkunç olan bunların hiçbirisi değil; korkunç olan, Merlin ve Haydari Kamplarında olup bitenlerdir. Merlin ve Haydari, Nazilerin Yunanistan'da kurdukları iki işkence kampıdır. Bunlardan Haydari Kampı, 1943 eylülünde kurulmuştur. Yani, «Almanların bütün kalbleriyle zafere inandıkları, Avrupa'nın çöküşünü bir olup bitti bildikleri bir sırada. Bu sırada karşılarına dikilen en büyük engel, Yunan halkının direnmesi olmuştur. Cepheden saldırış bir sonuç vermemişti. Bu engel mutlaka aşılmalıydı. Almanları bu zor durumdan «Özel Güvenlik» teşkilâtının «Harp suçluları» kurtardı. Bir başka kategori «Yunanlı» da bu işte onlara yardımcı oldu: Paniğe uğrayıp, istilâcılarla anlaşmaya giden «mukavemet aleyhtarları» pasifistler. Direnmeye, çete savaşına, grev ve sabotajlara paydos tezini savunanlar. Bu fikirleri kendi gazetelerinde ve sözde yeraltı yayın organlarında bu tezin sefil temsilcisi birtakım aydınlar, millete telkin ediyordu.

İstilâcıların ve yerli «Özel Güvenlik» teşkilâtının ilk yardakçı — kurbanları bunlar olmuştur. «Böyle diyor Themos Kornaros. İşte korkunç olan budur! Bu kamplar, özellikle Haydari Kampı, «Yunan ruhunun çözülmesi»ni, «Yunan halkının köleleştirilmesi»ni, «Yunan kişiliğinin yok olması»nı sağlamak amaciyle kurulmuştur. Haydari Kampı, iradeyi öldürmek, «rehine»lerin düşünmelerine engel olmak, kısaca, köle ruhlu, korkak, hain insanlar imal etmek için kurulmuştur. İşte korkunç olan budur! Vatanlarına ve halklarına ilk ihanet edenler de, «Yunanlı aydınların azınlıkta kalan birkaç sefil nümunesiyle, perişan Yunan aristokrasisinin çoğunluğu» olmuştur. Böyle diyor Themos Kornaros. Ve bu doğrudur. Dünyanın her yerinde emperyalizme uşaklık edenler, düşmanla işbirliği yapanlar, burjuvalar ve aristokratlardır. Atatürk bile, gençliğe hitabesinde, bunu belirtmemiş midir?

«Kale, içinden fethedilir» sözü, Nazilerle yepyeni bir anlam kazanmıştır: Suçsuz insanları işkenceyle yıkmak ve bu insan yıkıntılarını halka göstererek, halkın direnme gücünü kırmak.. İşte, Yeni Nizam adlı çılgınlığın kaz kafalı SS'lerinin Yunan halkına yaptıkları budur! Alman faşizmi böyle tutunmağa çalışmıştır.

— Haydari Kampı'nı okudun mu?

— Hayır.. Ama hemen okuyacağım.. Korkunç diyorlar.

Burada, Haydari Kampı'ndaki Nazi işkencesini anlatacak değilim. Onu Themos Kornaros çok güzel anlatmış. Kitabın neresini açsanız, karşınıza yepyeni bir işkence sahnesi çıkıyor. Kamptaki «L» adlı tutuk şöyle der: «Kim daha çok acı çeker, çarmıha gerilen mi, yoksa çarmıha gerilenin anası mı? Haksız yere asılan mı, yoksa haksız yere asılanı seyreden mi? Köle mi, yoksa başkasının köleliğini içinde duyan mı? Biz burada, eninde sonunda bir gün öleceğiz, iş bitecek. Oysa, dışardakiler, bizleri sevenler, ömürleri boyunca her an, her dakika hem bizim ölümümüzü, hem de kendilerinin ölümünü ölecekler.» İşkencenin amacını bundan güzel hangi söz anlatabilir?

Afrikayı, Ortadoğuyu, Güneydoğuyu, Uzakdoğu'yu düşünüyorum. Batılı emperyalistlerin bu ülkeler halklarına yaptıklarını düşünüyorum.. İşte koskoca Çin, işte Hindistan, işte Ortadoğu ve işte koca Afrika..! Yüzyıllardır afyonla, alkolle, dinsel telkinlerle uyuşturulan; kırbaçla, silâhla, işle ezilen bu halklar, kölelik zincirini nice kavgalardan sonra kırabilmişlerdir.. İngiltere, o güneş batmıyan imparatorluğu unutabildi mi? Amerika Kübayı unutabiliyor mu? Ya Çin? O koca ülke, o bereketli topraklar, o köleleştirilmiş halk kimin aklından çıkabilir? Aslında, batılı emperyalistlerin köleleştirme dejenerasyon — metodlariyle nazilerinki arasında bir ayrım yoktur. Ne var ki, batılı emperyalistler — İngiltere olsun, Amerika, Fransa, İtalya, Portekiz, İspanya, Belçika olsun — bu köleleştirme, yozlaştırma işini yüzyıllardır sürdürmüşler. Naziler ise bu işi bir hamlede yapmak istemişlerdir. Maksatları zamandan kazanmaktır. Bütün mesele bu!

Batılı emperyalistler bugün başka bir köleleştirme metodu uygulamaktadırlar: Savaşla sınırdışı edildikleri geri kalmış ülkelere ekonomik güçleriyle, kültürel güçleriyle girmek.. Kalenin bir de böyle «içten fethi» vardır! Hangi geri kalmış ülkeye gidilse, Batılı emperyalistlerin bütün köprübaşlarını tutmuş oldukları görülür. Koca Afrikayı incik — boncukla kandırıp silâh zoruyla egemenlikleri altına alan Batılı emperyalistler, bugün, teknisyen, uzman, ataşelik, kültür ilişkileri, işçi, ağır sanayi mamulleri, yardım vs gibi yollarla geri kalmış ülkeleri sömürme, ezme, çökertme yoluna gitmektedirler Yani kısaca, dün kapıdan kovulanlar, bugün bacadan girmektedirler. Biraz dikkat edilirse, nazilerin zorla varmak istedikleri amaca, Batılı emperyalistlerin uzun vâdede, daha centilmence, kurnazca varmak istedikleri anlaşılır. Batılı emperyalistler, sömürgelerini yitirme korkusu ve telâşı içinde yeni sömürme yolları ararlarken, Naziler — üstün ırk hikâyesi bir yana —, sömürgesizlikten şikâyet ederek sağa sola saldırdılar.

«Los! Looos!»

Kitabı kapatıyorum, bu iki sözcük kalıyor aklımda: «Los! Looos» Bence yazar, kitabına «Haydari Kampı» deyinceye kadar, «Los! Looos!» adını verse, daha iyi ederdi. Bu «Los! Looos!» lar, Nazi SS lerinin bütün namussuzluklarını, kana susamışlıklarını öyle güzel anlatıyor ki!. «Los! Looos!» sanki milyonlarca motorize sırtlan, çocuk bahçelerine saldırıyor.

Nazilerin Merlin ve Haydari Kamplarında topladığı Yunanlıların çoğu, Yunan hükümetinin «solcu» diye daha önceden hapsettiği, kalelere doldurduğu kimselerdir. Naziler, bunları öteki «harp suçluları» yla birlikte Merlin ve Haydari Kamplarına almışlardır. Kamptakilerin çoğu, işçidir. Örneğin, «rehine» lerden Uzun Kosti ile arkadaşı arasında geçen şu konuşma çok ilginçtir:

Kosti soruyor:

— Sana birşey soracaktım. Şu bizim «çocuklar» dışarıda birşey mişler, solcu mu, partizan mı ne, böyle birşey, doğru mu?

— Doğru Kosti, doğru!

Böyle bir karşılık beklemediğinden, yüzünde bir üzüntü beliriyor. Kötü tanıtmışlar ona solcuları.

— Sen çok sık görüşürdün de onlarla, dışarıdayken de tanışıklığın var mıydı?

— Vardı Kosti, vardı ya! Çoğunu dışarıdan da tanırdım.

Kosti düşünüyor. Bu «çocuklar» — yani solcular — burada — yani Haydari'de — bu kadar iyi olduklarına göre, vazgeçmiş olmalıydılar o eski sevdalarından — yani solculuktan —.

Hey gidi Kosti hey! Senin yanından geçip, içindeki cevheri göremiyen solcuların sorumluluğu ne kadar büyük!

Kosti soruyor:

— Ne iş yaparlardı onlar dışarıda?

— Burada yaptıklarının aynını, Kosti.

— Yani, işleri güçleri demek istiyorum. Çalışırlardı, yani bir işde, lös lös gezip serserilik etmezlerdi, evlerine, ailelerine bakarlardı yani? Kusura kalma yani, benim okur yazarlığım yok da.. Kimseye birşey sormaktan da hep çekinmişimdir, hödüğün biri demesinler, cahilliğimi yüzüme vurmasınlar diye!.

Arkadaşı, Kosti'ye durumu bir bir anlatır. Sonra sorar:

— Hiç greve katıldığın oldu mu Kosti?

— Hepsine!

— Eh Kosti, öyleyse sen de bir solcusun, sen de bir savaşçısın, Şu şartla ki, böyle olduğunun sen kendin farkında değilsin. Çünkü böyle işlerle uğraşanların hep tembel, dalgacı, katı yürekli, sırf çıkarlarını düşünen kimseler olduğunu belletmişlerdir sana..»

Uzun Kosti, halkın ta kendisi!, Cahilliği, kandırılmışlığı, saflığı, yiğitliğiyle halkın ta kendisi!.

Themos Kornaros, bütün dünyaya, Alman faşizminin kepazeliklerini anlatıyor. İşkence gören korkağın, yiğidin, namuslunun, namussuzun, güçlünün, zayıfın iç dünyasına ışık tutuyor. Themos Kornaros, kendi çıkarını düşmanın çıkariyle birleştiren uşakların, Nazi işkencesine mâruz kaldıkları halde, barış uğrunda, kardeşlik uğrunda, sosyal adalet uğrunda direnen bir avuç mukavemetçinin yüzlerini çiziyor. Vatana ihanetle, vatanseverliğin ne olduğunu gösteriyor. Bir avuç solcunun, bir avuç mukavemetçinin, o kudurmuş SS leri nasıl bozguna uğrattığını anlatıyor.

— Haydari Kampını okudun mu?

— Hayır.. Ama hemen okuyacağım.. Korkunç diyorlar.

Evet, çok korkunç! Bana «güzeli tanımla» deseler, hiç tereddüt etmeden, «Zulme başkaldıranların, özgür esirlerin, Nazi işkencesine gülerek katlananların yüzleridir» derim.

Themos Kornaros, kitabını Napolyon Sukacidis adlı bir kahramana adamıştır. Napolyon Sukacidis, yedi dil bilen, yiğit bir solcudur. Haydari Kampı'ndakiler, ona yürekten bağlıdırlar. Ondan aldıkları cesaretle «ölümü bile kepaze etmişlerdir».. Şöyle der Napolyon Sukacidis: «İnsanın gerçek görevi, ömrünü üstünkörü sürdürmek değildir. İnsanın gerçek görevi, öbür insanların yanı başında, onların içinde, onlara yararlı olacak, onları daha ileriye, daha aydınlığa götürmeye yarıyacak, iyilik ve dürüstlük yolunda onlara engel olmıyacak bir nitelikte ömrünü yaşıyabilmektir. Ama bir savaşçı, bir toplum savaşçısı, sadece gerçek bir insan da değildir. O, insanlığın ışığı, savkı, açık seçik şuurudur. Bir önderdir o. Gerektiğinde amansız, hele düşmana karşı çok amansız bir önder. Toplum savaşçısı, insanlık değerlerinin bir bekçisi, yeni değerlerin kazanılması için yapılan savaşlarda bir öncü, bir siper eridir. Herşey başkaları için! İşte ancak o zaman bir toplum savaşçısı dünya nimetlerinden başkalariyle birlikte hissesini, nasibini almak hakkını kazanır. Bizim sevincimiz, öbür savaşçıların da sevincidir. Yaşadığımız bu hayat bize en büyük sevinci vermiştir! Kendimizi, insanoğlunun iyiliği, ilerlemesi için yapılan savaşın ilk saflarında, sağlam, arzulu, her an canını bile vermeye hazır birer savaşçı olarak görebilmenin büyük sevincini bağışlamıştır bize kendi hayatımız. Yaşadığımız hayatın hakkını vermiş sayabiliriz kendimizi, bu hayatın hiçbir eksik yanı kalmamıştır. Yarın cellâdın karşısına çıktığımızda, infaz müfrezesinin karşısına dizildiğimizde, insanoğluna şimdiye kadar nasip olmamış yeni bir sevinç ve haz duyacağız! Görevimizi kesin olarak yapmış olmanın sevincini, zevkini. Hiçbir kimseye içimizi dökmeğe, hiç kimseden şefaat istemeye ihtiyacımız yoktur. Bilelim ki herbirimiz Azrail'in karşısına dudağımızda tebessümle çıkalım. Bütün ömrümüz boyunca karşılaştığımız fırtınalı bâdireler de olduğu gibi..»

Napolyon Sukacidis, bunu rahat koltuğunda, masa başında, viski kadehi elinde söylemiyor. Napolyon Sukacidis bunu, Nazilerin işkence kampında, Haydari Rehineler Kampında, sırtında dilim dilim kırbaç yarası olduğu halde söylüyor, arkadaşları kurşuna dizilirken söylüyor, kendisinin de kurşuna dizileceğini bilerek söylüyor!

İlk çevirisini okuduğum Nevzat Hatko'yu, çevirideki başarısından dolayı kutlarım. Uzun Kosti benim halkıma ne kadar benziyor! Benim halkım, Uzun Kosti'ye ne kadar benziyor!.

«Haydari Kampı» nı, kafasızlıklarını milliyetçilik paravanı arkasına saklamaya çalışan ağızları salyalı faşist bozuntularının okumasını çok isterim!.

"BEYAZ GECELER"

Nijat Özön

Ankara'da yeni sinema mevsimi «resmen» açılmadı ama. sinemalar is. ter tek, ister çift film oynatsınlar. programlarına arada bir ilk vizyon filmler de sıkıştırıyorlar. Christian Jaque'ın «La loi c'est la loi — Kanun Kanundur», Jean Valère'in «Les grandes personnes — Büyük Misafir» filmleri bunlardan. Fakat asıl sürpriz «Beyaz Geceler» in oynatılışı. Bu «Beyaz Geceler» in İtalyan rejisörü Luchino Visconti'nin daha önce yurdumuzda birkaç kere gösterilen aynı adlı filmle bir ilişiği yok. Bu seferki «Beyaz Geceler» bir Sovyet filmi. Sürprizlik yönü de bundan zaten. Çünkü yıllardan beri ilk defa. bir Sovyet filmi sinemalarımızda yer buluyor.

Radyolarda, Sovyet bestelerinin çalınmasının yasak edilişi. plâkların Bakanlar Kurulu kararıyle yurda sokulmasının önlenmesi gibi olaylara. şimdi pek rastlanmıyor ama. aynı tuhaf «alerji» sinema konusunda sürüp gitmektedir. Oysa. kuş uçurtmayan o ünlü sansürümüzün bile, sakıncalı görmediği filmlerin oynatılmasında kaçınılacak bir yön olmasa gerek. Nitekim «Beyaz Geceler» bu çeşit yasakların mânasızlığını açıkça ortaya koyuyor. Ama bu konuda hâlâ ne kadar ürkek davranıldığı, sinemalarımızda gösterilmesine izin verilen bu filmin gazetelerdeki ilânlarından ve perdedeki tanıtma yazılarından bile anlaşılıyor.

Öbür «Beyaz Geceler» le karıştırılmasını istemiyen, fakat filmin neyin nesi olduğunu da açıkça belirtmekten çekinen sinemacı. «en son çevrilen, Çaykovski'nin müziğiyle süslü» gibi sözlerle durumu idareye çalışıyor. Tanıtma yazılarına gelince, beyaz perdede «Beyaz Geceler» in ingilizce adından başka, bir yazı yok. Rejisör, oyuncu. senaryocu, fotoğraf yönetmeni, vs. hak getire. Kısacası bir Osmanlı kurnazlığıdır gidiyor.

Üçüncü «Beyaz geceler»

Sovyet rejisörü İvan Piriyef'in 1960 ta çevirdiği bu «Belyenoçi — Beyaz Geceler» ile Dostoyevski'nin aynı adlı (daha doğrusu «Uykusuz Geceler» adlı. çünkü «Beyaz Geceler» den amaç, «Uykusuz Geceler») uzun hikâyesi. üçüncü olarak sinemaya aktarılmaktadır. İlk aktarma. yine Sovyet rejisörleri Grigori Rogal ile Bayan Vera Stroyeva eliyle 1934 te yapılmış. «Peterburgskaya noç — Petersburg gecesi» adını taşıyan bu aktarma. Dostoyevski'nin yukarıda adı geçen hikâyesiyle «Notoçka Nezvanova» adlı romanının birleştirilmesinden meydana geliyor. İkinci aktarma. Visconti'nin 1957 de Dostoyevski'nin hikâyesini çağımız İtalyasına taşıyarak yaptığı «Le notti bianche — Beyaz Geceler» i.

Piriyef'in yeni uyarlaması. ufak tefek birkaç değişiklik dışında. Dostoyevski'nin hikâyesine tamamiyle bağlı kalıyor. Değişikliğin başlıcası. başkahramanın yaşlandıktan sonra, eski anılarına dalması. Dostoyevski'nin hikâyesinde başkahraman. dümdüz hayatını altüst eden serüveni sıcağı sıcağına anlatır. Sonunda da ilk defa erişir gibi olduğu mutluluğu yitirince. herşeyi birdenbire kapkaranlık görür. sanki aradan on beş yıl geçmiş gibi herşeyi eskimiş. yıpranmış. yaşlanmış bulur.

Piriyef. başkahramanın bu bir anlık düşüncesini gerçekleşmiş gibi alıyor, yıllarca öteye gidiyor, başkahramanı filmin ilk görüntülerinde yaşanmış, hasta, kendini içkiye vermiş bir adam, bir «insan enkazı» olarak karşımıza çıkarıyor ve geriye dönüşlerle kahramanın ağzından yıllarca öncesinin bu gençlik anısını anlatmağa başlıyor.

Boşa harcanan yıllar

Bu anlatım. Dostoyevski'nin hikâyesinde de var, orada da herşey geriye dönüşle anatılıyor. Ama Piriyef. araya yıllarca uzaklık koyarken başka bir amaç güdüyor. Amacı, kahramanın «hayatının en güzel günleri» ni nasıl boşuboşuna harcadığını ortaya koymak. «Beyaz Geceler» in kahramanı Petersburg'ta yaşıyan genç bir küçük memur. Hiç kimsesi olmıyan. hiç kimseyle arkadaşlık etmiyen. günlük gerçeklere kendini bir türlü uyduramıyan, ömrü düşler içinde geçen biri. Ancak geceleri Petersburg'un ıssız. karanlık. ıslak sokaklarında dolaşıp, düş kurarken. ya da kapkaranlık odasında çubuğunu tüttürüp Walter Mitty'nin düşlerine taş çıkartırken, hayat kazanan bir insan. Piriyef. nefis renklerle bezediği filminde. bu yapayalnız. gerçeklerden kaçan, silik, «sathi» adamın. gençliğini boşuboşuna harcıyan, sonunda bunun bütün acısını. ezikliğini duyan insanın durumunu başarıyla veriyor.

Aynı başarı. ninesinin dizi dibinde geçirdiği yıllardan sonra. günün birinde yakışıklı kiracıya tutulan cahil, kendi halinde, fakat canlı. duygulu. seziş sahibi ve cana yakın Nastenka tipinin çizilişinde de görülüyor. Bu dar çerçeveli, üç kişi arasında geçen kısa aşk hikâyesinin anlatılışında Piriyef. kahramanlarının psikolojik gelişimini ustaca çizmeğe ve oyuncularını başarıyla yönetmeye rahatça imkân bulmuş.

Buna karşılık. başkahramanın düşler içindeki yaşayışını göstermek amacıyla da olsa. araya sıkıştırdığı kalabalık sahneli, zengin dekorlu sahneler, bu sade hikâye içinde fazla göze batıyor. Piriyef'in bunu. hikâyenin gereğinden değil de, en çok sevdiği bir türde kendini göstermek hevesine kapıldığından yaptığı belli oluyor. Gerçekten de, ikinci, üçüncü derecedeki Sovyet rejisörlerinden olan Piriyef'in en başarılı çalışmaları, Sovyetler Birliği'nde en az gelişmiş olan müzikli güldürü türünde olanlardır. «Bogataya nevesta — Zengin gelin» (1938), «Traktoristi — Traktörcüler» (1939), «Svinarka ipastuk — Çoban kızı ile domuz çobanı» (1941), ya da savaştan sonraki «Skazaniye o zimye Sibirskoi — Sibirya toprağının masalları» (1947), «Kubanskie Kazaki — Kuban Kazakları» (1950) Piriyef'i, Grigori Aleksandrof'la birlikte S. S. C. B. de bu türün başlıca ustası olarak tanıtmıştır. «Beyaz Geceler» ise, Piriyef'in bir yıl önceki «Nastasya Filipovna» dan sonra. ikinci uyarlaması. Piriyef. Dostoyevski'nin «İdiot — Budala» adlı büyük romanının ilk bölümünden bu uyarlamayı yaparken. Dostoyevski'nin kendi eserlerinin tiyatroya uyarlanması konusundaki şu düşüncesine bağlı kaldığını bir yazısında belirtmişti: «Epik türü. buna uygun dramatik türe çevirmeğe engel olan bir sanat sırrı vardır. Fakat yine de bir roman. bir tiyatro yapıtına çevrilebilir. Yalnız bunu yaparken. eserin temel düşüncesini bozmadan konuyu tamamiyle değiştirmek şarttır.»

Piriyef'in «Beyaz Geceler» inin göze çarpan aksaklığı. Visconti'nin uyarlamasına göre başarısızlığı da bu noktada ortaya çıkıyor; çünkü Dostoyevski'nin hikâyesini sinema özelliklerinden çok, tiyatro özellikleri taşıyan bir yol da uyarlamış, canlı sinema dili yerine. klâsik ölçüler dışına çıkamıyan. duruk. sinema ile tiyatro sınırı arasında bocalıyan bir dille anlatılmış «Beyaz Geceler» çıkıyor.



«Beyaz Geceler» den bir sahne

Birleşik Amerika, Güney Asya'da olduğu gibi, Küba'ya Silâhlı bir müdahale yapabilecek mi?

Orta ve Güney Amerika ülkeleri, Birleşik Amerikanın uysal pazarlarıydı. Bire bin veren yatırım ve plantasyon alanlarıydı. Bu ülkeleri idare eden sivil ve asker diktatörlerle, bu diktatörlerin çok yüksek gelirlerini paylaşmak istyen diktatör adayları arasındaki sonu gelmez kavgalar, Birleşik Amerikayı pek rahatsız etmezdi. Fakat son yıllarda durum değişti. Birleşik Amerikanın ve onun emrindeki diktatör veya yedek diktatörlerin arkasında asıl halk sesini yükseltti. Yeni ve zinde halk kuvvetleri sahneye çıktı. Birleşik Amerika içinde âlemin nizamı, bu bölgede işte bundan sonra bozuldu

Şevket Süreyya AYDEMİR

Mânalı bir karikatür

Son günlerde yayınlanan bir karikatürü belki görmüşsünüzdür. Genç, fakat çember sakallı bir adam, bütün dünyayla alay eder gibi yerine rahatça yaslanmıştır. Altında şu işaretler yazılıdır: Made In U.S.A.

Karikatürü çizen bir Amerikalıdır. Çember sakallı genç Küba lideri Fidel Castro'dur. Resmin altındaki işaretler de «Amerikan mamûlâtı »mânasına gelir. Yani Amerikalı ressam demek ister ki:

«Şimdi Kübada Amerikanın rahatını kaçıran, Amerikan imtiyazlarını kaldıran, onların bekçilerini Kübadan kovan, Kübayı sosyalistleştiren bizzat Amerikdır:»

Karikatürcünün düşüncesi aynen böyle midir, tabii bilmiyoruz. Fakat eğer ressamın düşüncesi de hakikaten böyleyse, o halde onu ergeç, gene Made in U.S.A. işaretli yeni birtakım liderlerin karikatürlerini çizmek gerekecek: Brezilya için, Arjantin için, Peru ve diğer ülkeler için...

Bir ihtilâl, bir karşılık ve bir bilânço

BIIirleşik Amerika, Küba bakımından 1958'in ilk günündenberi tedirgindir. Çünkü o yılın ilk gününde, şimdiki Küba Başbakanı Fidel Castro, henüz 32 yaşında bir ihtilâlci iken, Kübada Amerikan imtiyazlarının bekçisi ve adanın diktatörü olan Batistayı kovarak adanın mukadderatını eline aldı. Eğer Amerikada yazılanlar doğruysa, Batistanın yalnız kaçarken uçaklarla kaçırdığı hazine 400 milyon dolardır. Batista ve hazinesi Birleşik Amerikada çok iyi karşılandı ve orada üslendi.

Ondan sonra Kübaya Amerikan baskısı başladı. *En büyük baskı Kübaya petrol satılmaması ve* Küba şekerinin Amerika tarafından satın alınmaması oldu. Halbuki Kübanın üçte iki geliri şekerden sağlanır. Kübadaki Amerikan plantasyonlarında bir şeker kamışı işçisi günde yarım dolardan daha aşağıya çalıştığı için, Kübada şeker dünyanın en ucuz maddesidir. Yıllık istihsal 4—6 milyon ton arasında oynar. Ama şeker elde kalınca Küba kendine yeni dostlar ve yeni pazarlar aradı. Barbar bağırıyordu:

«Ben ne komünist, ne sosyalistim. Ama ey insanlar bizim şekerimizi alın. Eğer almazsanız açlıktan ölürüz.»

Fakat Amerikadaki iyi insanlar ve iyi Hıristiyanlar bu sesi duymadılar. O zaman dünyanın dört bir tarafında alıcı aradı. Sovyetler Birliğine ve Çine baş vurdu. Ve bu memleketler Kübanın şekerini satın aldılar. Şekeri tütün, pirinç, bananas takip etti. Bu suretle de garip bir ticaret yolu açıldı: Dünyanın öbür ucundaki Rusya ve Çin ile Küba arasında şeker, kahve alışverişini bir silâh ticareti takip etti. Amerika ise yalnız boykotla kalmıyordu. Amerikada üslenen eski devrin adamları, gemilerle, uçaklarla Küba üstüne boyuna gizli, aşikâr saldırılar yapıyorlardı. Fidel Castro'nun eski idareden devraldığı bilânço ise şuydu: 700 bin işsiz, 500 bin topraksız köylü, 400 bin sefil yarı işsizler kadrosu ve liman amelesi, 20 bin küçük iş adamı ve 10 bin gayri memnun serbest meslek sahibi. Adanın zaten 5.8 milyon nüfusu vardı ve Castro'nun güveneceği bunlardı. Bunlar dışında kalan büyük toprak sahipleri ile sayılı zenginleri ve Havananın meşhur kumarhanelerini işletenleri tabii kendi safında sayamazdı.

Netice kendiliğinden belli oldu. Hem Küba, hem Castro, ister istemez geniş bir devletçiliğe, bir sosyalizme kaydılar. Halbuki Castro büyük bir şeker pancarı çiftliği sahibinin oğluydu ve boyuna: «Ben sosyalist değilim» diyordu.

Küba neresidir? Castro kimdir?

Küb, Kuzey ve Güney Amerikanın Batısına düşen karayipler denizindeki Antil adaları bölgesinde bir adadır. 140 bin kilometrekare toprağı var. Ama bu toprağın ancak % 18—20 kadarı ziraata elverişli ve bereketlidir. Bu topraklar üstünde 6 milyon kadar nüfus yaşar. Bu nüfusun % 70 i beyaz ırktan, % 13 kadarı zenci, kalanı karışıktır. Dil İspanyolcadır ve ada 1898 den beri bağımsızdır. Ama daimi surette Amerikaya taraftar azılı diktatörler elinde idare edildi. Baş mahsul şeker kamışı, sonra Havana cinsi tütün, kahve, pirinç, mısır ve sıcak iklim meyveleridir. Hemen bütün toprak eski İspanyol asıllı toprak ağalarının elindeydi. Ama bütün bu işletmeler ve şeker kamışı plantasyonları Amerika için çalışırdı. Bu çalışmada hattâ yevmiye bile uyugulanmazdı. Korkunç bir sosyal sınıf farkı, tarihin en zalim idarelerinden biri ve şehirlerin lüks otel ve saraylarında dünyanın en aşırı sefahati, Meselâ Kübanın başşehri Havana, bütün Amerika için kumarhaneler merkeziydi.

Castro'ya gelince? Castro 13 Ağustos, 1926'da doğdu. Kübanın Doğu kısmında 7.800 dönümlük ekilmiş şeker kamışı sahasını işleten zengin bir İspanyol ailesinin oğludur. İlk, orta, lise ve hukuk tahsillerini bitirdi. 1945 te kolejden çıkarken, mektep ona verdiği iftihar beratında «Eksiksiz bir aksiyon adamı» vasfını belirtti. Siyasi ihtirasları çocukluktan başladı. Daha 20 yaşında iken fiilen üç ihtilâle karışmış bulunuyordu. Hem de Kübanın dışındaki Lâtin Amerika memleketlerinde! Kübanın son ve zalim diktatörü Batista 1952 de yeniden iktidarı alınca, Fidel Castro Yüksek Mahkemede Batista aleyhine dâva açarak bu iktidarın meşru olmadığını, diktatörün azlini ve onun 100 yıl hapsini istedi. O zaman ancak 26 yaşındaydı! Tabii mimlendi. Temmuz 1953 de ise Batista aleyhine isyan bayrağını kaldırdı. İş fiyaskoyla bitti. Tevkif ve 15 yıla mahkûm edildi. Fakat bir ara aftan faydalandı. Kadın, erkek 200 arkadaşı ile dağlara çekildi. Mücadeleye devm etti. Mücadele uzun, çetin, mihnetli oldu. Ama nihayet 1958 yılının ilk günü Batista Kübayı terk ederek hazineleri ile birlikte Amerikaya sığındı. Amerika ile Castro arasında mücadele o günden başladı. Küba üzerine gizli seferler tertip etti. Öyle ki, bir defasında Kübaya gizlice bir sefer heyeti çıkarırken eski Amerika Cümhurbaşkanı Eizenhower, Amerikada üslenmiş Küba aleyhtarı teşkilâtın liderini, her şey olmuş bitmiş gibi kabul etmek gafletinde bulundu!

Castro rejimi Kübada çok geniş bir devletçiliğe gitti. Amerikan imtiyazlarını kaldırdı. Plantasyonları devletleştirdi. Köylüyü topraklandırdı. Bu arada kendi babasının çiftliğinin de büyük bir kısmını kanuna uyarak halka dağıttı. Ameleyi silâhlandırdı. İşsizliği kaldırdı ve Sosyalist memleketlerin yardımıyla güçlü bir ordu kurdu. Çünkü Amerika Kübaya silâh sokulaması hem kendi firmalarına hem peyklerine yasak etti.

Fidel Castro şimdi Kübanın aşbakanıdır ve ayda yalnız 500 dolar maaş alır. Halbuki bir kolleksiyon meraklısı, Fidel Castro'nun sakalına tam 25 bin dolar teklif etmiştir.

Kennedy'nin çıkışı

Castro ister istemez sosyalist olunca Castro'culuk Lâtin Amerika memleketlerinde milli bir kurtuluş hareketinin ve Amerikaya karşı antiemperyalist mücadelenin adı olmuştur. Şimdi bütün Lâtin Amerika memleketlerinde Birleşik Amerika ile çıkarcı diktatör ve yedek diktatörler bir tarafta ve halkın kurtuluş gücünü temsil eden ihtilâlci milliyetçilik *diğer* tarafta gizli ve aşikâr çarpışıp dururlar.

Bu bakımdan, arkada bıraktığımız Eylûl ayı çok hareketli olmuştur. Evvelâ 7 Eylûl 1962 de Amerikan Cumhurbaşkanı Kennedy, Senato dış münasebetler Komisyonunda, Kübada 3500 Rus teknisyeni, 25 mil menzilli uçaksevar füzeleri, elektronik radarlar bulunduğunu, fakat tecavüzi silâhlar olmadığını açıkladı. Rusya ve Kübanın Batı yarımküresindki herhangi bir noktaya tecavüzünü önlemek için Amerikanın her türlü tedbiri alacağını ihtar etti. Bundan maksat tabii, Küba, bir Lâtin Amerika memleketindeki ihtilâle yardım ederse Amerika müdahale edecek demektir.

Kennedy'nin çıkışı, hem Küba liderlerinin, hem Birleşik Milletlerde Gromiko'nun sert tepkileri ile karşılaştı. En garibi de, Amerikan Senatosunda bazı üyeler Kübayı abluka edelim derken, bazılarının da Amerikanın Kübaya müdahalesi aleyhinde bulunmaları oldu.

Ama bir aralık vaziyet öyle gerginleşti ki, Amerikanın, tıpkı Güney Viyetnamda olduğu gibi Küba üzerine silâhlı bir müdahalesi baklendi.

Ponte Del Este fiyaskosu

Birleşik Amerika Lâtin Amerika memleketleri üstünde kendini bir nevi koruyucu sayar. Bunu da en son Güney Amerikada Ponte Del Este'de toplanan bir konferansa dayanrak yapar.

Halbuki, 1962 yılının başında Birleşik Amerika ve onun Dışişleri Bakanı Dean Rusk, Fidel Kastro'ya Este'de bütün Orta, ve Güney Amerika memleketlerini toplayarak bir aforoz birliği kurmaya çalıştı. Kübayı aforozlama ve Lâtin Amerika devletleri arasından çıkarma için karar verilecekti. Bu kararın bedeli olarak Birleşik Amerika bu devletlere, muayyen vâdelerle tam 22 milyar dolar ödeyecekti. Teklif çekici, fakat tehlikeliydi. Çünkü Ponte Del Este'deki ziyafet sofrasına oturanların hiçbiri, kendi sözlerinin ve imzalarının, kendi ülkelerindeki halkın eğilimlerini temsil etmeyeceğini biliyorlardı. Bütün Lâtin Amerika Kübadakine benzer sosyal ıslahat için kaynayıp duruyordu. Arjantin, Brezilya, Şili, Meksika, Bolivya gibi devletler, Amerikanın teklifine karşı evvelâ muhalif, sonra çekimser kaldılar. Ama işin sonu eğlenceli tamamlandı: Amerikalılara hâs olan ebedi çocukluğun saf bir tipi olan Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk'u, öyle bir şekilde oyaladılar ki, bu bakan, Amerikan teklifinin kabul edildiğini sandı. 22 milyarlık bedelin ilk taksiti de sunuldu. Küba güya *lânetlendi*. Şartaların biri de, Orta ve Güney Amerikan ülkeleri, mevcut nizamlar dışında hiç bir nizamı veya yeni bir ihtilâl idaresini kabul etmeyecеklerdi.

Fakat Ponte Del Estedekilerin kararı değil, artık ayaklanmış olan halk kuvvetlerinin hareketi her şeye hâkimdi. Zaten daha Uruguaydaki konferans devam ederken Arjantinde, Brezilyada, Peruda, henüz halkın umumi kütlesi değilse bile ya profesyonel ücretli askerler kendi aralarında, yahut halkın öncüleri ile ücretli kumandanlar aralarında çekişip duruyorlardı. Bugün durum şudur: Bizzat Amerikan müşahitlerinin ifadelerine göre Birleşik Amerikayı idare edenler, olayların akışı karşısında o kadar şaşkındır ki, tanımayacağız diye imza koyduğu değişiklikleri Amerika kendisi tanımaktadır. Diğer devletlerin ise, 22 milyardan başka bir şeyle ilgileri yok. Onun da henüz 2,5 milyarı alındı.

Şimdi bu biraz uzun süren hikâyeden sonra en son duruma gelelim. Ponte Del Este konferansında ve 22 milyar dolar vaadine rağmen Kübanın aforozu ve tecridi kabil olmamıştır. Çünkü şimdi Lâtin Amerikanın en büyük ülkesi Brezilya köylü isyanları ve sosyal ıslâhat kaynaşmaları içindedir. Arjantinde, Peroncu olmakla beraber devletçi, Amerikan aleyhtarı ve sendikaların desteklediği hareket seçimleri kazanmıştır. Vakıa bu seçimler zorla iptal edilmiştir ama şimdi yeniden seçime gidiş sağlanmıştır. Dominikten Turjillo koğulmuş ve öldürülmüştür. Peru ihtilâl içindedir. Venezuellada hükümet Amerikan taraftarıdır, ama *öğrenciler, aydınlar ve ilerici kütle*ler ise her vesile ile ihtilâl peşindedirler. Guatamala, Kolumbiya gibi ülkeler zaten iç savaşlarla meşguldür.

Hülâsa Güneydoğu Asyada olduğu gibi Lâtin Amerikada da Amerika büyük dertler içindedir. Son tehditler ise Kübayı büsbütün sola atmıştır. Birleşik Amerika her şeyi silâhla ve dolarla halledeceğini sanıyor. Çünkü onun lügatında şu anlamlar yok: Sosyol problemler. Psikolojik faktörler ve sosyal milliyetçilik...

Ama görülüyor ki zafer yalnız silâh tehdidinin ve paranın değil, Sosyal ayaklanmaların, psikolojik kuvvetlerin ve sosyal milliyetçiliğindir.